

EESTI KONJUNKTUURIINSTITUUT

ESTONIAN INSTITUTE
OF ECONOMIC RESEARCH

KONJUNKTUUR

NR. 2 (169)

Tallinn
Juuni 2009

Eesti Konjunktuuriinstituut 75 aastane

2. mail 1934. aastal andis Eesti tollane riigivanem Konstantin Päts välja dekree, millega asutas uue teadusasutuse – **Konjunktuurinstituudi**. Sama aasta augustis alustas instituut tegevust. Asukohaks sai Tallinn, Toomkooli 13, kus jagati ruume Statistika keskbürooga. Instituuti määrati juhtima tollane Statistika Keskbüroo direktor Albert Pullerits.

Ei ole kahtlust, et instituudi loomises oli “süüdi” 1929-1933 ülemaailmne majanduskriis, mis veenis riigiisaseid kõikjal maailmas enam tähelepanu pöörama turuagentide ja riiklike institutsioonide informeeritusele majanduses toimuvatest protsessidest. Kaudselt kinnitavad seda ka põhimäärusega instituudile pandud ülesanded (säilitatud tollane kirjaviis):

- Eesti majanduse seisukorra igakülgne selgitamine ja objektiivne hinnang;
- Majanduselu nähtuste jälgimine maailmas ja nende uurimine ning valgustamine Eesti majanduse seisukohalt;
- Järjekindla jooksva informatsiooni korraldamine majanduslike küsimuste, eriti tootmise ja turundamise olukorra kujunemise kohta valitsusasutuste kui ka eramajanduse ringkondade kasutamiseks;
- Eriuringute korraldamine aktuaalsemate majanduslike probleemide lahendamiseks.

Selle põhimäärusega tegutses Konjunktuurinstituut 1940. aastani, mil likvideeriti kui uutele võimudele ja käsumajandusele tarbetu asutus. Täna võime konstateerida, et see suhteliselt väike kollektiiv (koosseisuliselt töötajaid alla 10 inimese) tegi 6 aasta vältel suurt ja tänuväärset tööd Eesti majanduskonjunktuuri jälgimisel ja uurimisel. Instituut andis välja kuukirja “Konjunktuur”, nädalalehte “Majandusteated” ja aastaraamatut “Eesti majandus”(1935-39). Eesti Konjunktuurinstituudi mõju majandusmõtte arengule Eestis on võimatu ülehinnata. Ka tänapäeva mõõdupuu järgi võttes võime julgelt konstateerida, et instituudi väljaannetes avaldatud artiklid olid sisukad, koostatud heal teoreetilisel tasemel ja suure praktilise väärtusega.

Loodud instituudi näol oli tegemist suuresti Statistika keskbüroo juures asuva uurimisasutusega, mis tutvustas, analüüsis ja üldistas keskbüroo poolt kogutud statistilisi andmeid. Artiklite autoriteks olid valdavalt väljaspool instituuti töötavad teadlased, nn korrespondentliikmed. Kuukirja “Konjunktuur” instituudipoolne teaduslik juhtimine oli Joh. Jaanussoni ja J. Kukruse õlgadel. Kahjuks on Konjunktuurinstituudi pärand senini ebapiisavalt uuritud. On põhjust arvata, et majanduse praegune madalseis annab põhjust senisest rohkem otsida analooge 30-ndate aastate kriisijärgsetest aastatest ja sellastest uuringutest.

Teine etapp Konjunktuuriinstituudi tegevuses algas pärast 25 aastat kestnud pausi, 1966. aastal. Taas tuli appi majanduslik situatsioon, täpsemalt selle muutumine. Koos N. S. Hrustsovi poliitilise “sulaga” hakati 1960-ndail rohkem tähelepanu pöörama rahva elujärje parandamisele. Panus tehti tarbekaupade tootmise laiendamisele ning nende sisseveo suurendamisele. Madalate palkade juures õnnestus suhteliselt lühikese ajaga tarbekaupade turg sel määral tasakaalustada, et kohati ja ajuti tekkis olukordi, kus kaupade pakkumine ületas nõudmise. Kehvemad kaubad jäid seisma ja nende allahindamise tõttu tuli riigil kanda üsna märkimisväärseid kulusid. Käsumajanduse ideoloogid pidid tunnustama, et turu tasakaalu olukorras ei saa tarbijat juhtida (käskida), odavam on nõudlust uurida. Nagu sellele riigikorrale kohane, otsustati nõudluse uurimise küsimus lahendada tsentraliseeritult – Moskvasse loodi vastav Üleliiduline instituut, millele allusid filiaalid kõigis liiduvabariikides. Nii sai ka Eesti endale 1966. a taas konjunktuuriinstituudi, täpsemalt Üleliidulise Kaubanduskonjunktuuri Teadusliku Uurimise Instituudi Eesti Filiaali. Selle direktoriks määrati varem hulgikaubanduse juhtimisega tegelenud Boris Levin. Peamisteks uurimisvaldkondadeks olid tarbekaupade nõudlus, isiklik tarbimine, tarbimismõõtmised, tarbekaupade turu konjunktuur jne. Selle perioodi uuringud olid valdavalt empiirilise suunitlusega. Koguti ja avaldati informatsiooni isikliku tarbimise, perede varustatuse, tarbekaupade tootmise jne kohta. Tehti ka metoodilisi töid: tarbijate paneelide

moodustamine ja kasutamine, nõudluse prognoosimine, tarbijate tüpiseerimine jt. Dissertatsioonid koostati valdavalt turgude uurimise alal. Uuringute baasil anti välja kord kvartalis ilmuvat väljaannet "Kaubanduskonjunktuuri ülevaade".

Nii tegutseti 1989. aastani, mil algas nn perestroika ja liiduvabariikide püüdlemine majandusliku iseseisvuse poole. Filiaalis tekkisid Moskva keskinstituudist lahkulöömise mõtted.

Kolmanda etapi alguseks võib lugeda 1990. aastat, mil võeti vastu uus instituudi põhikiri. See kuulutas senise filiaali iseseisvaks Eesti Konjunktuuriinstituudiks. Riikliku iseseisvuse taastamine 20. augustil 1991 ja sellele järgnev erastamine 1997. aastal muutsid algselt moodustatud riikliku aktsiaseltsi eraõiguslikuks instituudiks, mille ainuomanikuks käesoleval ajal on Eesti Kaubandus-Tööstuskoda. EKI kolmanda tegevusperioodi kõige iseloomulikumaks jooneks on laialdane rahvusvaheline koostöö. See sai alguse juba 1992. aastal kui liituti Müncheni IFO instituudi rahvusvahelise riikide majandusolukorra hindamissüsteemiga World Economic Survey. See eeldas üleriikliku analüütikute-ekspertide grupi moodustamist instituudi juurde. Möödunud aastal tähistasime ligi 20-liikmelise analüütikute grupi (paneeli) tegevuse 15. aastapäeva. Rahvusvaheliselt harmoniseeritud meetodika võimaldab eksperthinnangute baasil neli korda aastas operatiivselt hinnata riigi majandusolukorda ja selle arenguväljavaateid lähemal 6 kuul. Vaatluses osaleb käesoleval ajal 91 riiki.

1993. aastal alustati koostööd Euroopa Komisjoniga konjunktuuribaromeetrite vallas, millest tänaseks on saanud instituudi suurim projekt. Selle raames küsitletakse iga kuu üle 800 äriettevõtte, mis esindavad representatiivselt tööstus-, ehitus-, kaubandus- ja teenindusharusid ning 800 peret. Ettevõtete ja perede enesehinnangud võimaldavad luua adekvaatse pildi viimasel 3 kuul toimunud muutustest, olukorrast praegu ja ootustest lähemal 3 kuul. Sellist ülevaadet ei suuda luua traditsiooniline kvantitatiivne statistika, mis lisaks sellele avaldatakse oluliselt hiljem.

Euroopa Liitu astumise järel on ulatuslikud mõtted saanud regulaarsed, rahvusvaheliselt harmoniseeritud hinnavaatlused, mida tellib Põllumajandusministeerium ja kasutab nii Euroopa Komisjon kui Eesti analüütikud ja ettevõtted. Instituudi juurde on selleks otstarbeks moodustatud lepinguliste korrespondentide 28-liikmeline grupp, kes koguvad informatsiooni üle Eesti ja ka Euroopa teistest riikidest.

Alates 2001. aastast toimub edukas koostöö Lausanne Juhtimise Arendamise Instituudiga riikide rahvusvahelise konkurentsivõime hindamise alal. Selle tulemusena, lisaks vastavale reitingule, ilmub kord aastas Eesti Konkurentsivõime Aastaraamat.

Eestis on EKI tähtsamateks lepingupartneriteks Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Põllumajandusministeerium, Statistikaamet ja Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus.

Eesti Konjunktuuriinstituut annab käesoleval ajal välja 8 eestikeelset ja 7 ingliskeelset regulaarselt ilmuvat väljaannet. Kaalukaim neist on juba 1934. aastal ilmuma hakanud "Konjunktuur". Instituut annab aastas ligi 10 pressikonverentsi, tutvustab laialdaselt oma töid avalikkusele ja ettevõtjatele. Palju vajalikku informatsiooni leiab EKI kodulehelt www.ki.ee

75. juubeliaastal vaatab 21 liikmeline EKI kollektiiv optimistlikult Eesti ja oma instituudi tulevikku. Nii nagu instituut on ületanud ka raskemad ajad instituudi töös, tuleb ka Eesti käesolevast majanduskriisist välja tugevama ja targemana.

Marje Josing
Eesti Konjunktuuriinstituudi direktor

Sisukord

1. Majanduse üldolukord 2009. a juunis ja 6 kuu pärast (<i>L. Kuum</i>)	5
2. Konjunktuuribaromeetrid: juuni 2009	14
2.1. Tööstusbaromeeter (<i>K. Martens</i>)	14
2.2. Töötleva tööstuse investeeringud	23
2.3. Ehitusbaromeeter (<i>A. Vanamölder</i>)	25
2.4. Kaubandusbaromeeter (<i>A. Vanamölder</i>)	30
2.5. Teenindusbaromeeter (<i>E. Ahermaa</i>)	36
2.6. Tarbijabaromeeter (<i>M. Josing</i>)	43
3. Lühiülevaade Eesti majandusarengust 1993 – 2009. a (<i>L. Kuum</i>)	50
4. Riikide rahvusvaheline konkurentsivõime 2009: IMD edetabel (<i>L. Kuum</i>)	53
5. EKI toidukorvi maksumus: II kvartal 2009 (<i>L. Ernits</i>)	57
6. Ümbrikupalgad Eestis 2008. aastal (<i>E. Ahermaa</i>)	59
7. Eestis sigaretiturg 2008. aastal (<i>E. Ahermaa</i>)	62
8. Eestis alkoholiturg 2008. aastal (<i>E. Ahermaa</i>)	64
9. Eestis piimaturg 2008. aastal (<i>L. Ernits</i>)	68
10. Elanike toidukaupade ostueelistused 2008. aastal (<i>L. Lepane</i>)	72
11. Maailmamajanduse konjunktuur: 2009. a I kv – II kv (<i>B. Pulver</i>)	77
Lisa 1 Majandusindikaatorid	80

Kujundus: M. Reiman

Toimetaja: M. Josing

Informatsioon: EKI direktor
Marje Josing, tel. 646 6439
19080 Tallinn, Rävala 6
fax: 668 1240
e-mail: eki@ki.ee
<http://www.ki.ee>

1. Majanduse üldolukord 2009. a juunis ja 6 kuu pärast

II kvartalis majanduse üldine olukord halvenes veelgi. Ootused olukorra kohta 6 kuu pärast juunis oluliselt paranesid, mille tulemusena majanduskliima indeks tõusis 2,7 punktile (märtsis 2,3p). Ekspertide hinnangul lähem poolaasta pööret majandusse ei too.

1.1. Juunis majanduse seisund endiselt halb

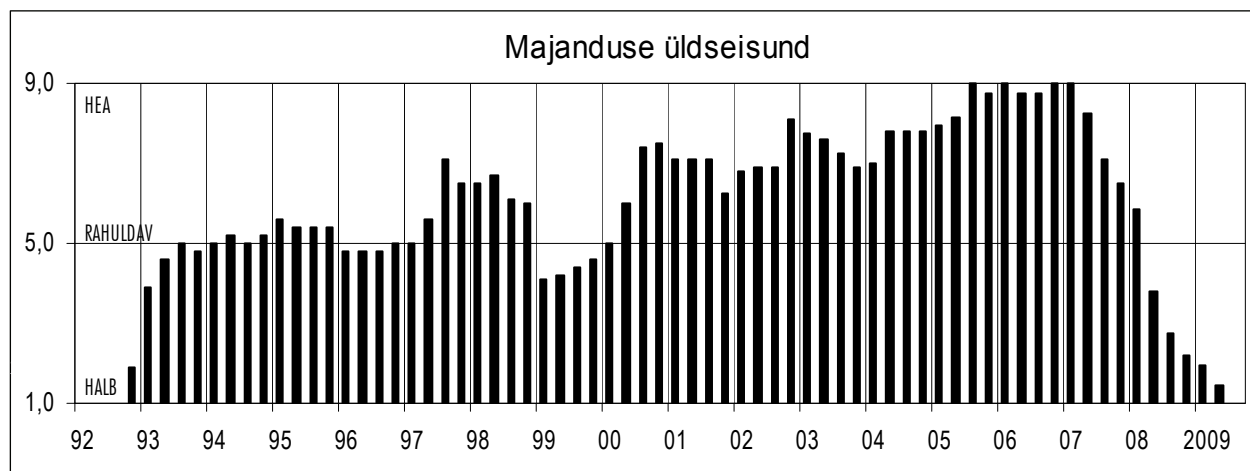
Eesti Konjunkturiinstituudi (EKI) analüütikute paneeli juunikuu hinnangutest nähtub, et Eesti majandus on endiselt kehvast seisust, sest maailmakaubanduse madalseis püsib. Samas on üha rohkem märke, et majandus on kohanes muutunud oludega ning mitmed makromajandusnäitajad (THI, jooksevkonto, laenu- ja säästude kinnitavad seda. Eesti Panga hinnangul on ka riigi raha- ja finantssüsteem näidanud oma suutlikkust kriisi tingimustes tegutsemiseks. Kõik see annab lootust, et Eesti majandus on võimeline kriisi edukalt üle elama. Mis puutub majanduskasvu (SKP), siis selle elavnemine seisab suuresti kaupade ekspordi taga ning alles ekspordi tõus taastaks tarbijate kindlustunde ja ettevõtete investeerimisjulguse.

Maailmamajanduse seisnud on endiselt halb, kuid majanduskriisist väljatulemise lootused on aprillis võrreldes jaanuariga oluliselt tugevamad. Müncheni Majandusuuringute Instituudi (IFO) majanduskliima indeks tõusis aprillis 64,4 punkti (jaanuaris oli indeks 50,1 p), ent vaatlusperioodi pikaajalise keskmise

seni (1991-2008, 96,4 punkti) on veel pikk tee. Majanduskliima indeksi tõus toimus erandlikult arenguväljavaadete paranemise arvel. IFO 9-pallilise hindamissüsteemi kohaselt oli maailmamajanduse (90 riigi keskmine) üldolukorra hinne aprillis 2,2 punkti, seejuures Lääne-Euroopas 1,8 p, Põhja-Ameerikas 1,5 p, Ida-Euroopas 2,9 p, Ladina Ameerikas 2,5 p, Aasias 2,1 p. Eestile oluliste kaubanduspartnerite majandusolukord oli aprillis järgmine: Soome – 2,7 p, Saksamaa – 1,5 p, Rootsi – 1,9 p, Läti – 2,5 p, Leedu – 1,0 p ja Venemaa – 2,7 punkti (täpsemalt vt ptk 11).

Eesti Konjunkturiinstituudi eksperdid¹ hindasid juunis Eesti majanduse **üldseisundit** kriitilise 1,3 punktiga², mis on eelmisest, märtsikuu hinnangust 0,6 p madalam ja üldse nõrgim hinnang alates 1993. aastast. Ekspertide hinnangud jagunesid seejuures järgmiselt (sulgudes märtsi tulemused):

Olukord on hea	0% eksperte (0)
Olukord on rahuldav	11% eksperte (24)
Olukord on halb	89% eksperte (76)
Koondhinnang	1,3 punkti

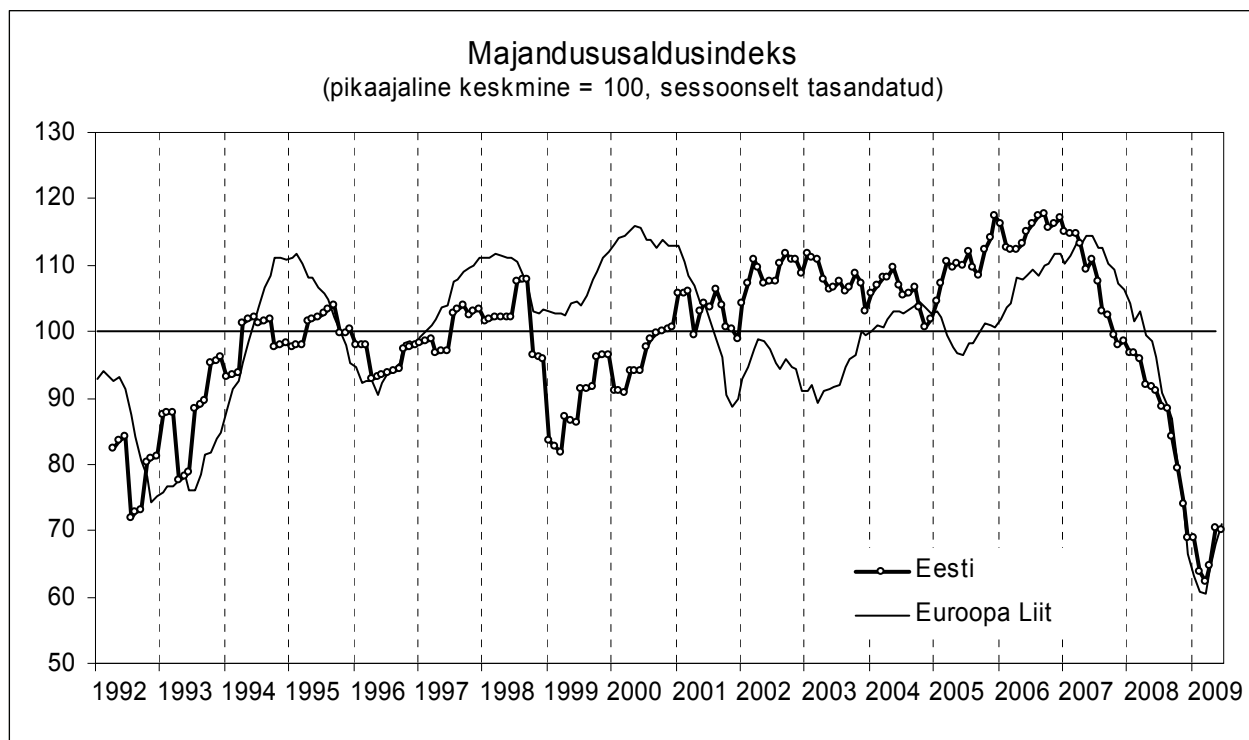
¹ Ekspertide nimekiri ja majandustesti koondtulemused on toodud peatüki lõpus.

² Punktid on tuletatud hinnangutest: hea – 9 punkti, rahuldav – 5 punkti, halb – 1 punkt.

Toodust nähtub, et ekspertide peaaegu üksmeelsel hinnangul on Eesti majanduse üldolukord juunis halb. Seda hinnangut toetavad värsked andmed I kvartali sisemajanduse koguprodukti kohta: SKP langes 15,1%, sellest eratarbimine vähenes 17,6% ja investeeringud 26,6%. Samas on piisavalt märke sellest, et majanduse kohanemine muutunud oludega kulgeb edukalt ja ning nii era- kui ka avalikus sektoris rakendatud meetmed on oluliselt stabiliseerinud riigi üldist majandusolukorda (hinnastabiilsus, välistasakaal, eelarvetasakaal laenukoormus jne). Neid asjaolusid arvestades

on igati põhjendatud ka riigi üldolukorra hindamine rahuldavaks.

Ettevõtetejuhtide hinnangute alusel koostatud **konjunkturiaromeetrid** liikusid II kvartalis mõõdukalt tõusutrendil. Ärikliimat ja tarbijate kindlustunnet üldistav rahvusvaheliselt harmoniseeritud **majandusaldusindeks**³ tõusis märtsi 62 punktilt juunis 70 punktile. Tööstusettevõtete kindlustunde indikaator tõusis märtsiga võrreldes 6 punkti, ehitusettevõtetele 4 punkti, teenindusettevõtetele 15 punkti. Kaubandusettevõtete kindlustunne langes 2 punkti.

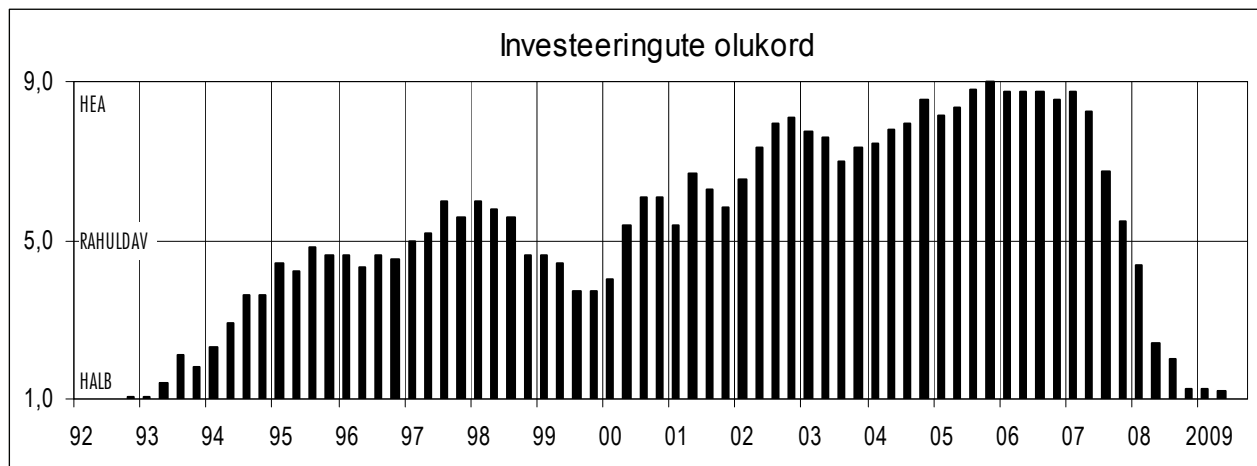

Investeeringute olukorda hindasid EKI eksperdid – analüütikud juunis 1,2 punktiga, mis on sama eelmise vaatluse (märtsi) hinnanguga ja näitab, et olukord investeeringute osas püsib endiselt väga halb. Olgu märgitud, et Statistikaameti andmetel vähenes kapitali kogumahuus põhivarasse I kvartalil 26,6% (aasta võrdluses). Ekspertide individuaalsed hinnangud jagunesid järgmiselt (sulgudes märtsi tulemused):

Olukord on hea	0% eksperte (0)
Olukord on rahuldav	6% eksperte (6)
Olukord on halb	94% eksperte (94)
Koondhinnang	1,2 punkti

Ekspertide hinnangutest võib järeldada, et investimisaktiivsus püsis ka II kvartalil madal. Olukorda võiks muuta välismaiste otseinvesteeringute kasv, kuid esialgu puuduvad eeldused selleks (kuigi mitmeid läbirääkimisi on alustatud).

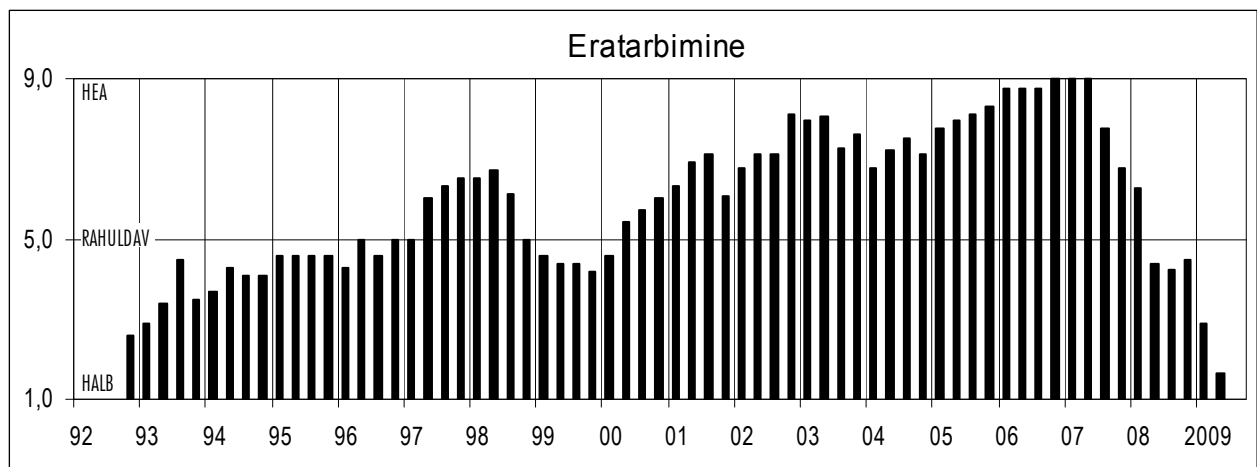
³ Majandusaldusindeks on koondnäitaja, mis leitakse tööstuse (40%), ehituse (5%), kaubanduse (5%), teeninduse (30%) ja tarbijate (20%) kindlustundeindikaatorite kaalutud keskmisena

Eratarbimine sai juunis ekspertide paneelilt hindeks 1,7 punkti, mis on 1,2 punkti võrra vähem kui 3 kuud varem. Täpsemalt jagunesid hinnangud eratarbimise olukorrale juunis järgmiselt (sulgudes märtsi hinnangud):

Olukord on hea	0% eksperte (6)
Olukord on rahuldav	17% eksperte (35)
Olukord on halb	83% eksperte (59)
Koondhinnang	1,7 punkti

Eratarbimisele antud negatiivne hinnang peegeldab leibkondade tarbimiskulutuste olulist vähenemist (I kvartalis 17,6%) ja jaekaubakäibe taandarengut (aprillis -16%). Põhjuseks on süvenev tööpuudus ja ebakindlus tuleviku ees.

1.2. Majanduse seisund 6 kuu pärast pigem halvem kui parem, kuid paranisootused on muutunud oluliselt tugevamaks

Ülaltoodust nähtus, et II kvartalis Eesti eratarbijate ja investorite kindlustunne püsis madal ja mõnedes valdkondades olukord isegi halvenes. Samuti halvenes maailmamajanduse seisund, muutes kaupade ja teenuste eksportimise üha raskemaks. I poolaasta tervikuna oli Eesti majandusele tõsiseks väljakutseks, kohanemis-

suutlikkuse proovikiviks, seda eriti raha- ja eelarvepoliitika ning tööhõive osas. Samas on senine kohanemisprotsess kulgenud ootuste kohaselt ja suhteliselt kiiresti, mis annab lootust, et Eesti suudab majanduskriisist peagi välja tulla. Eelkõige kinnitavad seda hindade reageerimine nõudluse vähenemisele, konkurentsi teravnemine siseturul, kokkuhoiumeetmete rakendamine nii avalikus - kui ka erasektoris jne.

Kujunenud olukorras on keeruline hinnata võimalikke arenguid. Seda näitasid ka EKI ekspertide hinnangud juunis **majanduse üldolukorra kohta 6 kuu pärast**. Täpsemalt jagunesid hinnangud järgmiselt (sulgudes märtsikuu tulemused):

Olukord on parem	17% eksperte (0)
Olukord on umbes sama	44% eksperte (41)
Olukord on siis halvem	39% eksperte (59)
Ootused kokku	4,1 punkti

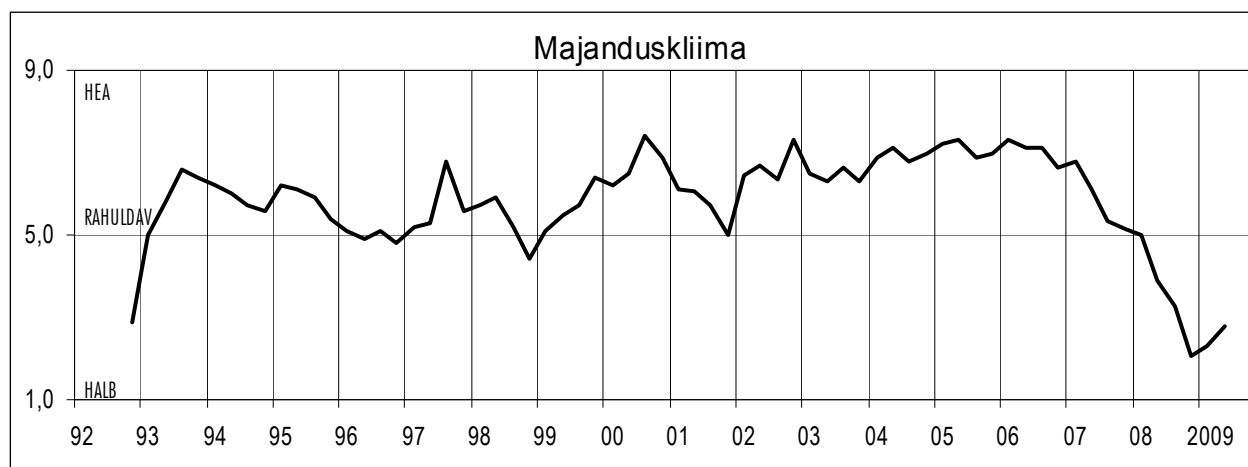
Toodust nähtub, et kuigi ülekaalus on negatiivsed ootused, siis võrreldes märtsiga on pessimistlike hinnangute osakaal oluliselt vähenenud. Lisaks on arvestatavat toetust leidnud optimistlik vastusevariant, mille kohaselt aasta lõpus on olukord parem. Tervikuna on ootused 3 kuuga tugevnenud 2,7 punktilt (märts) 4,1 punktile.

Müncheni IFO meetodika kohaselt arvatud **majanduskliima indeks**⁴ näitab märtsi kuuga võrreldes tõusu. Nüüd on indeksi väärtuseks 2,7 punkti (võrreldes märtsi 2,3 punktiga).

Ekspertide ootused **investeeringute ja eratarbimise** arengute suhtes on samuti muutunud optimistlikumaks, seda eriti investeeringute osas. Täpsemalt jagunesid hinnangud olukorra kohta 6 kuu pärast järgmiselt (hinnangute jagunemine %-des):

	investeeringud	eratarbimine
Olukord on siis parem	28	11
Olukord on umbes sama	22	39
Olukord on siis halvem	50	50
Ootused kokku	4,1	3,4

Ootuste paranemisele vaatamata ei saa märkimata jätta, et pooled ekspertidest on seda meelt, et olukord detsembris on nii investeeringute kui ka eratarbimise osas halvem kui praegu.

1.3. Väliskaubandus lähikuudel ei aktiveeru, kuid kaubavahetuse defitsiit väheneb veelgi

Maailmamajanduse seisund on endiselt halb, kuid nagu eelpool sai märgitud, majanduskriisist väljatuleku lootused tugevnevad. Eesti peamised väliskaubanduspartnerid Soome, Rootsi, Läti, Leedu, Venemaa leiavad, et lä-

hemad 6 kuud otsustavat pööret nende majandusse veel ei too. Samas on ekspordi suur vähenemine Eestis tugevus korrelatsioonis meie partnerriikide majanduslangusega.

EKI ekspertide hinnangud ekspordi taseme kohta 6 kuu pärast näitavad, et võimalikud on erinevad arengustsenaariumid, kuid teistest tõenäolisem stsenaarium on, et ekspordi maht on siis madalam kui praegu. Täpsemalt jagunesid hinnangud ekspordi ja impordi mahu kohta 6 kuu pärast järgmiselt (%-des):

⁴ Majanduskliima indeks on tuletatud ekspertide poolt jooksvale olukorrale ja tulevasele (6 kuud) majandusolukorrale antud hinnangute aritmeetilise keskmisena

	eksport	import
Maht on siis suurem	22	22
Maht on umbes sama	39	22
Maht on siis väiksem	39	56
Ootused kokku	4,3 p	3,7 p

Positiivne on see, et märtsiga võrreldes on ekspertide ootused muutunud oluliselt optimistlikumateks: siis olid ekspordi ja impordi arenguväljavaated vastavalt 3,1 ja 1,5 punkti.

Kaubavahetusbilansi paranemise ootused on seevastu natuke nõrgenenud, kuid endiselt selgelt positiivsed. Ekspertide hinnangud kaubavahetusbilansi kohta 6 kuu pärast jagunesid järgmiselt: (sulgudes märtsi ootused):

Bilanss on siis parem	66% eksperte (88)
Bilanss on umbes sama	28% eksperte (12)
Bilanss on siis halvem	6% eksperte (0)
Ootused kokku	7,4 punkti

Olgu märgitud, et kaubavahetusbilansi positiivne areng on otseselt seotud majanduslangusega ja seda põhjustanud sisenõudluse vähenemisega. Võimalik, et pikemas plaanis võib praegune positiivne trend osutada jätkusuutmatuks.

1.4. Inflatsioon on 6 kuu pärast negatiivne

Mais olid kaubad ja teenused eelmise aasta sama kuuga võrreldes 0,3% odavamad, sealhulgas toidukaubad 0,8% kallimad. EKI ekspertide grupi juunikuu hinnangutest näitab, et hindade odavnemise trend jätkub ka 6 kuu pärast. Täpsemalt jagunesid ekspertide ootused inflatsiooni taseme kohta 6 kuu pärast (võrreldes eelmise aasta sama perioodiga) järgmiselt (sulgudes märtsi hinnangud):

Inflatsioon on siis kõrgem	0% eksperte (0)
Inflatsioon on umbes sama	11% eksperte (0)
Inflatsioon on siis madalam	89% eksperte (100)
Ootused kokku	1,4 punkti

Inflatsiooni tasemeks 2009. aastal prognoosisid eksperdid juunis miinus 0,68% (hinnangute aritmeetiline keskmine). Veel märtsis prognoositi vastavaks näitajaks 1,34%.

Laenuintresside arengute suhtes ekspertidel üksmeel puudub. Täpsemalt jagunesid ekspertide ootused laenuintresside taseme kohta 6 kuu pärast järgmiselt (%-des):

	lühiajalised laenud	pikaajalised laenud
Intress on siis kõrgem	33	39
Intress on umbes sama	56	55
Intress on siis madalam	11	6
Ootused kokku	5,9 p	6,3 p

Toodust nähtub, et ekspertide koondhinnangu kohaselt ootab meid ees pigem intresside tõus kui langus.

Aktsiahindade tase on 6 kuu pärast samuti pigem kõrgem kui madalam. Täpsemalt jagunesid hinnangud järgmiselt (sulgude märtsi hinnangud):

Aktsiahinnad on siis kõrgemad	44% (6)
Aktsiahinnad on umbes samad	39% (63)
Aktsiahinnad on siis madalamad	17% (31)
Ootused kokku	6,1 punkti

Toodust nähtub, et viimase 3 kuuga on ekspertide hinnangud aktsiahindade arengu suhtes muutunud optimistlikumaks.

1.5. Majanduse arengut pidurdavad kõige enam tööpuudus ja nõudluse ning kapitali puudus

Ekspertide juunikuu hinnangutest nähtub, et märtsikuuga võrreldes on majandusprobleemid ja nende raskusaste vähe muutunud. Domineerivad endiselt nõudluse, töö ja kapitali puudus. Samas on võimalik mitmeid huvitavaid järeldusi teha võrdluses Soome ekspertide hinnangutega. Teatavasti on Soome majandus samuti oluliselt räsitud ülemaailmsest majanduskriisist.

Probleem	Probleemi olulisus (max=9 p)			
	Eesti märts '09	Eesti juuni '09	Soome aprill '09	Eesti erinevus Soomest
Valitsuse majanduspoliitika ebatäiuslikkus	4,9	5,7	1,8	+3,9
Nõudlus	8,3	7,9	8,3	-0,4
Tööpuudus	6,7	6,8	5,8	+1,0
Inflatsioon	2,2	1,4	1,2	+0,2
Rahvusvahelise konkurentsivõime vähesus	6,4	6,6	3,0	+3,6
Ekspordibarjäärid	2,9	2,8	1,8	+1,0
Kvalifitseeritud tööjõu puudus	4,1	3,2	2,3	+0,9
Eelarve defitsiit	5,5	6,1	2,8	+3,3
Välisvõlad	2,9	3,2	1,5	+1,7
Kapitali vähesus	6,4	5,7	2,7	+3,0
Kokku	50,3	49,4	31,2	+18,2

Toodust nähtub, et Eesti majandusprobleemid tervikuna on Soome omadest oluliselt raskemad. Samas on Eesti ja Soome majandusrasekuste ühisjooneks asjaolu, et käesoleva majanduskriisi põhjustab eelkõige nõudluse vähesus, mis omakorda kutsub esile suure tööpuuduse. Mitmete probleemide raskusaste on Eestis ja Soomes aga oluliselt erinev. Eelkõige tuleb märkida siin erinevaid hinnanguid valitsuse majanduspoliitikale, rahvusvahelisele konkurentsivõimele, eelarve defitsiidile ja kapitali puudusele.

1.6. Valitsuse tegevust majanduskriisi olukorras hinnatakse enam-vähem rahuldavaks

Ülemaailmse majanduskriisi tagajärjeks on nõudluse langus, mis avatud maailma tingimustes vähendab eelkõige kaupade ja teenuste ekspordi. Eesti-taoline väikeriik, kus ligi 60% tööstustoodangust eksporditakse, satub sellises olukorras eriti raskesse olukorda. Riigi võimalused majanduslangust vältida või ka pidurdada on minimaalsed. Küll sõltub aga valitsusest riigi kohanemine raskustega. See väljendub eelkõige suutlikkuses pidurdada (või peatada) hindade ja palkade tõus, suutlikkuses eelarvelisi kulusid kokku hoida ja üldse võime tegutseda riigina kehvadel aegadel.

EKI-poolse majandustesti **lisaküsimusega** püüdsime selgitada, kuidas meie ekspertide paneel hindab **valitsuse tegevust kriisiolukorras**. Ekspertidel oli võimalik valitsuse tegevust **viimasel aastal** hinnata 3-astmelisel skaala: hea, rahuldav, halb. Vastused jagunesid järgmiselt (%-des):

Valitsuse tegevus on hea	14% eksperte
Valitsuse tegevus on rahuldav	50% eksperte
Valitsuse tegevus on halb	36% eksperte
Hinnang kokku	4,1 punkti

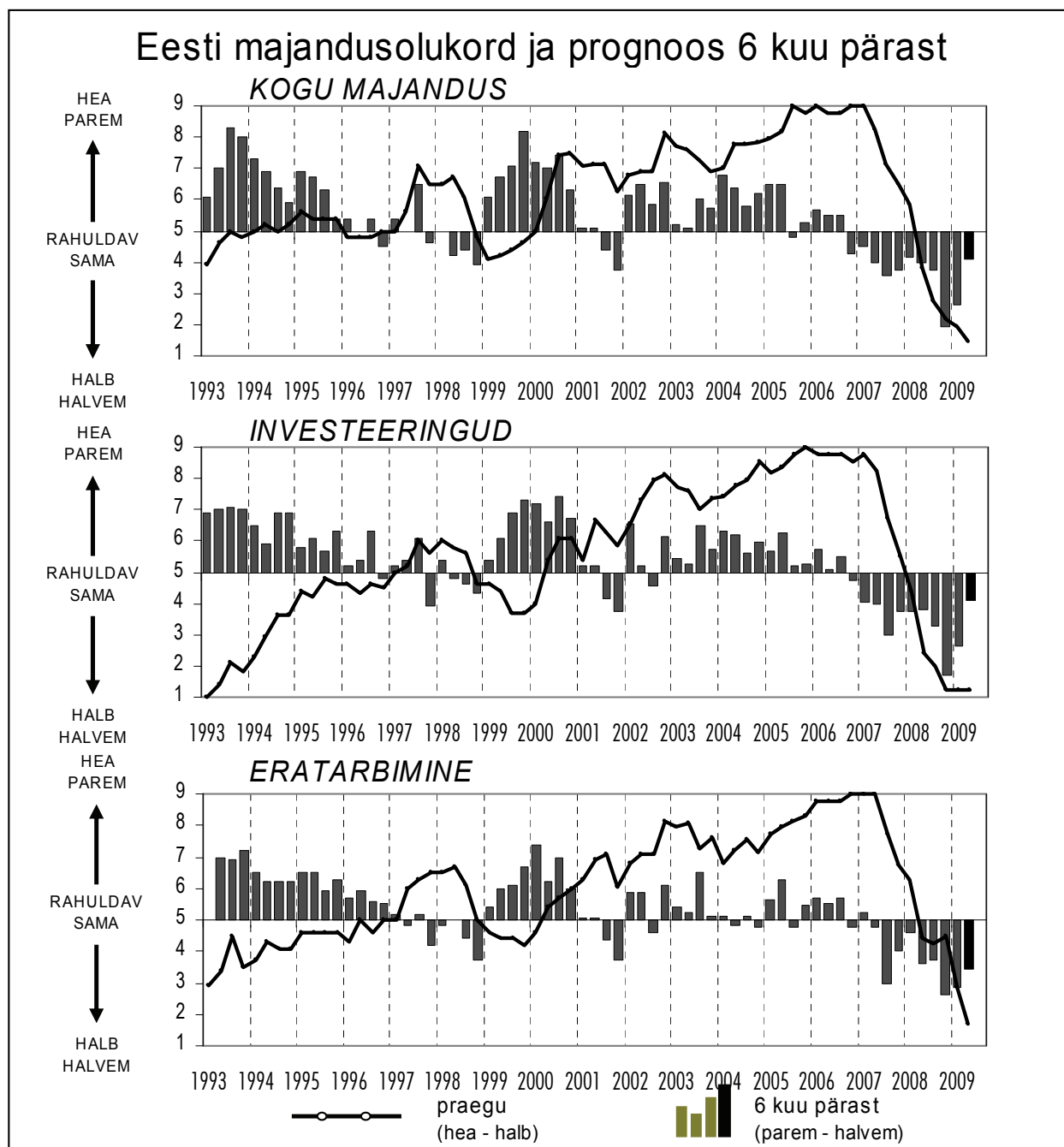
Toodust nähtub, et kõige suuremat toetust leidis rahuldav hinnang, millega iseloomustasid valitsuse tegevust pooled eksperdid. Tervikuna jäi hinnang rahuldavast (5 p) natuke madalamaks.

1.7. Edukaim on valitsuse tegevus panganduse usalduse tagamisel

Eelmise küsimuse täpsustamiseks palusime eksperte valitsuse tegevust hinnata **oluliste tegevuste (valdkondade) lõikes**. Ekspertidele oli esitatud hindamiseks viis valdkonda ja hinnata oli võimalik 3-astmelisel skaalal (hea, rahuldav, halb). Vastused jagunesid siin järgmiselt (%-des):

	Vastuste jagunemine (%)			Hinne max=9
	hea	rahuldav	halb	
Eelarve tasakaalustamine	0	72	28	3,9
Panganduse usalduse tagamine	18	82	0	5,7
Tööturu paindlikkuse tagamine	11	22	67	2,8
Eurole üleminek	6	35	53	2,9
EL toetusrahade kasutamine	17	33	50	3,7

Toodust nähtub, et valitsuse tegevus on olnud edukaim panganduse usalduse tagamisel ja kõige vähem edukas tööturu paindlikkuse tagamisel.

EKI MAJANDUSTEST – Juuni 2009
(18 eksperdi küsitluse koondtulemused, vastuste jagunemine %-des)

Hinnang praegusele majanduslikule olukorrale				
	Hea	Rahuldav	Halb	Hinne
<i>kogu majanduses</i>	0	11	89	1,4
<i>investeeringute alal</i>	0	6	94	1,2
<i>eratarbimises</i>	0	17	83	1,7
Praegune majanduslik olukord, võrreldes sellega, mis oli aasta tagasi				
	Parem	Sama	Halvem	Hinne
<i>kogu majanduses</i>	0	0	100	1,0
<i>investeeringute alal</i>	0	0	100	1,0
<i>eratarbimises</i>	0	11	89	1,4
Hinnang majanduslikule olukorrale 6 kuu pärast				
	Parem	Sama	Halvem	Hinne
<i>kogu majanduses</i>	17	44	39	4,1
<i>investeeringute alal</i>	28	22	50	4,1
<i>eratarbimises</i>	11	39	50	3,4
Hinnang väliskaubanduse käibe mahule 6 kuu pärast				
	Suurem	Sama	Väiksem	Hinne
<i>eksport</i>	22	39	39	4,3
<i>import</i>	22	22	56	3,7
Hinnang kaubavahetuse bilansile 6 kuu pärast				
	Paraneb	Sama	Halveneb	Hinne
	66	28	6	7,4
Hinnang inflatsioonimääradele (%-le) 6 kuu pärast				
	Kõrgem	Sama	Madalam	Hinne
	0	11	89	1,4
Inflatsioonimäär				-0,7%

Lühiajalise laenu intressimäär 6 kuu pärast				
	Kõrgem	Sama	Madalam	Hinne
	33	56	11	5,9
Pikaajalise laenu intressimäär 6 kuu pärast				
	Kõrgem	Sama	Madalam	Hinne
	39	55	6	6,3
Aktsiahinnad 6 kuu pärast				
	Kõrgem	Sama	Madalam	Hinne
	44	39	17	6,1
Hinnang probleemide olulisusele majandus- raskuste põhjustajana käesoleval ajal				
	Kõige olulisem	Oluline	Mitte eriti oluline	Hinne
<i>valitsuse majandus- poliitika ebatäiuslikkus</i>	39	39	22	5,7
<i>nõudlus</i>	78	16	6	7,9
<i>tööpuudus</i>	50	44	6	6,8
<i>inflatsioon</i>	0	11	89	1,4
<i>rahvusvahelise konku- rentsivõime vähesus</i>	44	50	6	6,6
<i>ekspordibarjäärid</i>	0	44	56	2,8
<i>kvalifitseeritud tööjõu puudus</i>	0	56	44	3,2
<i>eelarve defitsiit</i>	33	61	6	6,1
<i>välisvõlad</i>	6	44	50	3,2
<i>kapitali vähesus</i>	33	50	17	5,7

Eesti Konjunkturiinstituudi küsitluses osalenud eksperdid:

R. Arumäe	K. Kukk	M. Milder	A. Säälk
M. Ivask	A. Kuningas	A. Purju	E. Terk
A. Järvan	L. Kuum	J. Reiljan	H.Vitsur
A. Kokk	M. Lauri	I. Rõtov	
V. Kraft	H. Meerits	A. Saarniit	

EKI MAJANDUSTEST
Eesti olukorra muutumine 1997. a – 2009. a II kvartal
(EKI ekspertide hinnangute alusel)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007				2008				2009	
												I	II	III	IV	I	II	III	IV	I
Hinnang praegusele majanduslikule olukorrale																	[hea(9) <—> halb(1)]			
<i>kogu majanduses</i>	6,1	6,0	4,3	6,5	6,9	7,2	7,4	7,6	8,5	8,9	9,0	8,3	7,1	6,5	5,8	3,8	2,8	2,2	1,9	1,4
<i>investeeringute alal</i>	5,5	4,6	4,1	5,4	6,0	7,5	7,4	7,9	8,6	8,7	8,8	8,3	6,8	5,5	4,4	2,4	2,0	1,3	1,2	1,2
<i>tarbimises</i>	6,0	5,0	4,4	5,4	6,6	7,3	7,7	7,2	8,0	8,8	9,0	9,0	7,8	6,8	6,3	4,4	4,3	4,5	2,9	1,7
Praegune majanduslik olukord võrreldes sellega, mis oli aasta tagasi																	[parem(9) <—> halvem(1)]			
<i>kogu majanduses</i>	7,3	3,4	4,3	8,3	6,2	6,5	6,2	7,8	8,3	8,0	7,8	5,5	2,9	3,0	1,2	1,4	1,5	1,5	1,0	1,0
<i>investeeringute alal</i>	6,2	3,9	3,9	7,4	6,2	7,3	6,1	7,3	8,2	7,6	7,4	6,0	2,8	3,0	1,0	1,4	1,3	1,5	1,0	1,0
<i>tarbimises</i>	7,3	3,9	3,8	7,1	7,0	7,4	7,0	6,7	8,1	8,0	7,8	6,5	4,5	4,3	2,7	2,4	2,5	2,9	1,5	1,4
Hinnang majanduslikule olukorrale 6 kuu pärast																	[parem(9) <—> halvem(1)]			
<i>kogu majanduses</i>	5,4	3,9	7,0	7,0	4,5	6,2	5,5	6,3	5,7	5,2	4,5	4,0	3,6	3,8	4,2	4,0	3,8	1,9	2,6	4,1
<i>investeeringute alal</i>	5,2	4,3	6,4	7,0	4,6	5,6	5,7	6,0	5,6	5,2	4,1	4,0	3,0	3,8	3,7	3,8	3,3	1,7	2,6	4,1
<i>tarbimises</i>	4,9	3,7	6,1	6,7	4,5	5,6	5,5	4,9	5,5	5,4	5,2	4,8	3,0	4,0	4,6	3,6	3,8	2,6	2,9	3,4
Hinnang väliskaubanduse käibe mahule 6 kuu pärast																	[suurem(9) <—> väiksem(1)]			
<i>eksport</i>	8,6	7,2	6,8	8,1	6,5	7,9	7,8	8,7	8,2	8,2	8,3	7,3	6,6	6,3	5,8	6,8	5,3	3,8	3,1	4,3
<i>import</i>	8,0	5,7	5,8	8,1	6,5	7,4	7,5	8,0	8,1	8,0	8,3	7,0	6,2	5,0	4,4	4,4	3,5	1,7	1,5	3,7
Hinnang kaubavahetuse bilansile 6 kuu pärast																	[parem(9) <—> halvem(1)]			
	4,3	6,3	5,7	3,6	4,8	5,7	4,8	6,4	6,3	5,8	4,8	5,5	6,6	7,8	7,9	8,4	7,8	7,4	8,5	7,4
Hinnang inflatsioonimäärade (%-le) 6 kuu pärast																	[kõrgem(9) <—> madalam(1)]			
	3,7	1,7	5,3	7,1	4,2	5,2	6,8	6,1	3,7	4,2	4,8	6,5	7,8	5,3	3,2	2,0	1,3	1,3	1,0	1,4
Inflatsioonimäär 6 kuu pärast (%-des)																	[kõrgem(9) <—> madalam(1)]			
	13	7	4,8	4,9	5,0	4,1	2,9	3,7	3,7	4,1	4,6	5,5	6,1	6,5	7,1	8,9	9,8	9,9	1,3	-0,7
Hinnang lühiajalise laenu intressimäärade 6 kuu pärast																	[kõrgem(9) <—> madalam(1)]			
	4,2	4,6	3,7	5,8	4,5	6,4	5,3	6,3	6,4	8,7	8,5	8,5	8,1	8,0	6,7	7,8	5,5	5,5	4,5	5,9
Aktsiahinnad 6 kuu pärast																	[kõrgem(9) <—> madalam(1)]			
		7	6,6	6,5	5,1	6,8	6,6	6,8	6,8	5,9	5,2	5,8	4,3	4,5	5,0	4,0	4,0	3,5	4,0	6,1
Hinnang probleemide olulisusele majandusraskuste põhjustajana käesoleval ajal																	[kõige olulisem(9) <—> mitte eriti oluline(1)]			
<i>valitsuse majandus-poliitika ebatäiuslikkus</i>	4,5	4,1	4,7	4,2	3,4	2,7	2,9	3,3	2,5	3,0	3,1	4,0	3,8	3,3	3,9	4,8	4,8	4,8	4,8	5,7
<i>nõudlus</i>	3,3	2,5	5,1	4,0	4,2	5,2	4,6	4,2	3,1	1,5	1,2	1,5	2,6	4,3	5,2	6,0	7,0	7,6	8,3	7,9
<i>tööpuudus</i>	2,1	3,4	4,1	4,6	5,5	4,5	3,6	3,8	2,8	1,4	1,0	1,3	1,0	1,0	1,4	1,6	1,8	3,1	6,6	6,8
<i>inflatsioon</i>	3,1	2,3	1,4	1,9	2,7	1,7	1,2	1,5	2,6	4,0	4,5	5,8	5,2	7,0	6,8	7,2	7,0	4,3	2,2	1,4
<i>rahvusvahelise konkurentsivõime vähesus</i>	7,1	6,8	7,2	7,0	5,9	6,3	6,5	7,1	6,1	5,7	5,9	6,5	7,1	6,3	6,5	6,4	6,8	6,4	6,4	6,6
<i>eksportibarjäärid</i>	6,0	6,6	5,1	5,2	4,2	4,8	3,9	3,0	2,5	2,1	1,5	3,3	2,4	1,5	1,7	1,6	1,8	1,5	2,9	2,8
<i>kvalifitseeritud tööjõu puudus</i>	5,4	6,3	5,5	6,9	7,0	7,2	6,8	7,3	8,0	8,6	8,3	8,0	6,9	7,5	6,3	5,8	4,5	3,8	4,1	3,2
<i>eelarve defitsiit</i>	1,6	1,0	4,0	2,7	1,3	1,3	1,1	1,2	1,1	1,3	1,0	1,3	1,0	1,0	1,6	2,0	2,3	3,8	5,5	6,1
<i>välisvõlad</i>	1,5	1,0	1,1	1,2	1,1	1,2	1,6	1,7	2,1	2,4	3,1	2,3	1,9	2,3	3,1	2,6	2,3	2,9	2,9	3,2
<i>kapitali vähesus</i>	3,4	5,4	5,0	2,9	2,7	2,7	2,2	2,8	2,1	1,4	1,2	1,3	1,8	1,8	2,3	3,6	4,0	5,9	6,4	5,7
Majanduskliima																	[hea(9) <—> halb(1)]			
	5,7	4,4	5,7	6,8	5,7	6,7	6,4	6,9	7,1	7,1	6,8	6,1	5,4	5,1	5,0	3,9	3,3	2,1	2,3	2,8

2. Konjunktuuribaromeetrid: juuni 2009

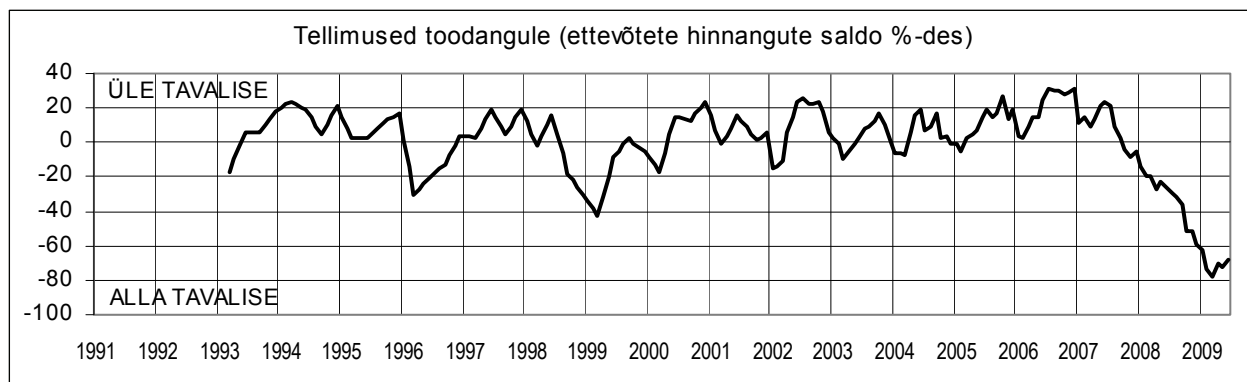
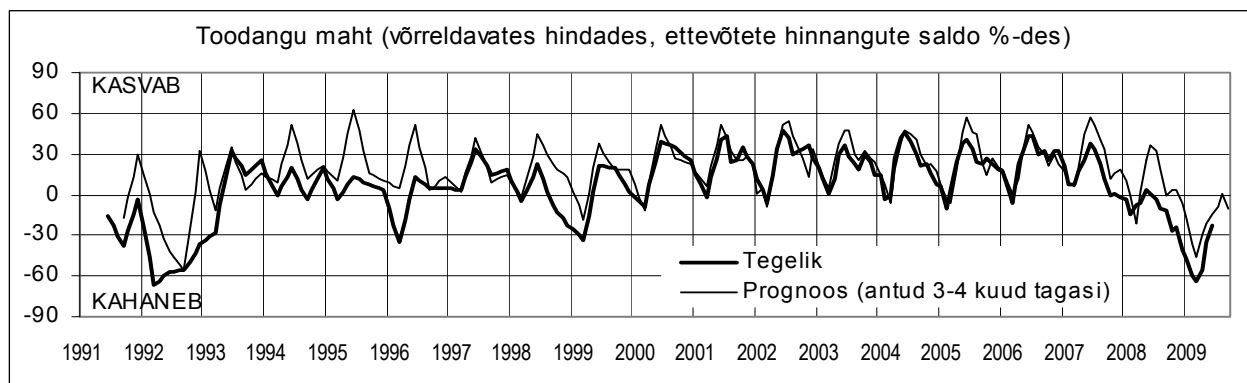
2.1. Tööstusbaromeeter⁵

Töötleva tööstuse olukord oli juunis mõnevõrra parem kui märtsis. Rohkem oli ettevõtteid, kelle tootmine viimasel 3 kuul kasvas. Prognooside kohaselt eelseisval 3 kuul toodangu mahu langus jätkub.

Juunikuu tööstusbaromeeter näitab, et nii sise- kui välisturu nõudlus on endiselt tavalisest madalamal tasemel, kuid vähemal määral märtsiga võrreldes (saldo⁶ juunis –68, märtsis –78). Suurenes ettevõtete osakaal, kes teatasid **toodangu mahu** kasvust viimasel 3 kuul (juunis 20%, märtsis 5%), 38%-l püsis tootmine eelmiste kuude tasemel ja 42%-l vähenes. Sõlmitud lepingud tagavad tootmise 3,3 kuuks. **Vähene nõudlus** oli olulisimaks toodangu kasvu pidurdavaks teguriks (märkis 85% ettevõtteid), lisaks sellele 8%-l ettevõtetel olid finantsraskused. **Tootmisvõimsuste rakendus**, ulatudes 57%-ni, ei ole käesoleval aastal muutunud. Mõnevõrra vähem ettevõtteid omas liigseid **valmistoodete varusid** (juunis 16%, märtsis 18%).

Ettevõtete prognoosid **lähimaks 3 kuuks** on negatiivsed, kuid paremad võrreldes sellega, mis tehti märtsis. Toodangu mahu langus jätkub, kuid varasemast mõnevõrra aeglasemas tempos (saldo juunis –10, märtsis –14). Toodangu müügihindade alandamist kavandab iga neljas ettevõtte. Viimastel kuudel vähenes ettevõtete osakaal, kes plaanivad töötajate koondamist (juunis 33%, mais 41%, märtsis 47%).

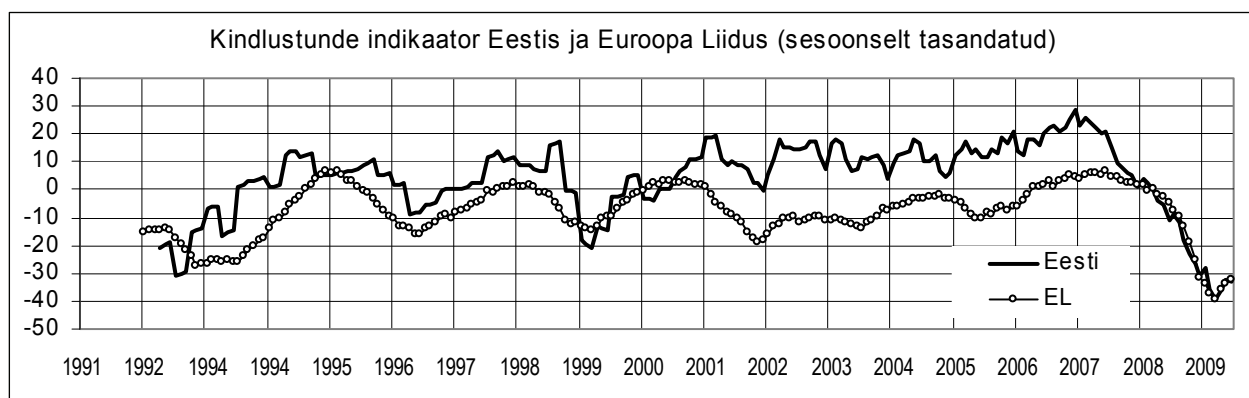
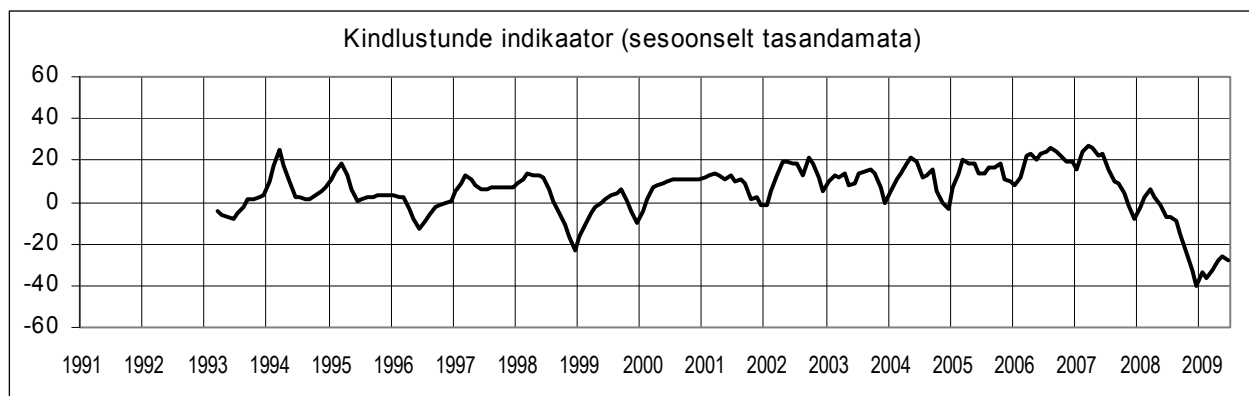
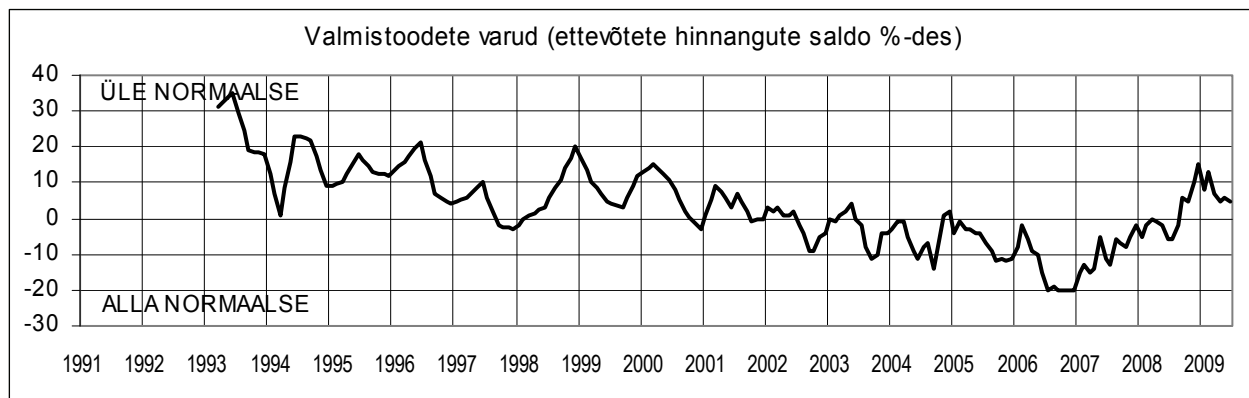
Töötleva tööstuse **kindlustunde indikaator**⁷ võrdus –28, olles 5 punkti kõrgem kui märtsis, sealjuures kõikides harudes negatiivne.

⁵Tööstusbaromeeter on koostatud Eesti Konjunkturi-instituudi poolt Euroopa Komisjoni, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ning Statistikaameti tellimisel. Juunikuu baromeeter on koostatud 180 töötleva tööstuse ettevõtte hinnangute alusel.

⁶Saldod näitavad positiivsete ja negatiivsete vastuste protsentide vahet.

⁷Tööstuse kindlustunde indikaator koondab ettevõtete toodangu prognoosi, üldnõudluse ja valmistoodete varu hinnangud.

Ka Euroopa Liidu tööstuse kindlustunde indikaator tervikuna püsis negatiivne, kuid viimase 3 kuu jooksul on kuust-kuusse paranenud.

Tööstusharude olukord juunis ja prognoos lähikuudeks:

Toiduainete ja jookide tööstus

Tellimusi on tavalisest vähem nii Eestis kui ka välisurul (saldo juunis -34), samas suurenes ettevõtete osakaal, kellele tellimusi üle tavalise taseme (juunis 14%, mais 7%, märtsis 0%).

Toodangu maht viimase 3 kuu jooksul langes, kuid oluliselt aeglasemas tempos kui märtsis (saldo juunis -3, märtsis -61). Ebapiisavat nõudlust peeti põhiliseks toodangu mahu kasvu piirajaks (märkis 77% ettevõteteid). Tootmisvõimsuste rakendatus oli sama mis aasta alguses (63%). Ühelgi ettevõttel ei olnud liigseid valmistoodete varusid.

Ettevõtete ootused eelseisvaks 3 kuuks on optimistlikud ning loodetakse tootmismahu kasvule (saldo +17). Samal ajal prognoositakse väiksemat välisuru nõudlust. Kavandatakse madalamaid valmistoodangu müügihindu (saldo -14). Töötajate arv tervikuna mõnevõrra

väheneb, kuid valdav osa tootjaid ei kavatse seda muuta (saldo -4).

Kindlustunde indikaator oli juunis negatiivne (-3), kuid teistest harudest kõrgem.

Tekstiilitootmine

Baromeeter näitab, et suuremal osal ettevõtetel on tellimuste portfell tavalisest oluliselt kõhnem ja seda nii kohalikul kui välisturul (saldo -75). Ülekaalus olid ettevõtted, kes informeerisid tootmismahu langusest eelneval 3 kuul (saldo -33). Ebapiisav nõudlus oli ainsaks arengut piiravaks takistuseks, millest teatas aprillis 92% tootjaid. Tootmisvõimsuste rakendatus ulatus 65%-ni, mis oli vaid 1%-punkti kõrgem kui jaanuaris.

Ootused **lähimaks 3 kuuks** on negatiivsed, sest pooled ettevõtted prognoosivad toodangu mahu langust ja teisel poolel jääb tootmine samaks, väheneb ka välisturu nõudlus (saldo -23). Suur osa ettevõtteid (3/4) teatas, et nende toodangu müügihinnad ei muutu, kuid tervikuna on oodata mõõdukat hindade langust (saldo -8). Töötajate arvu vähendamist kavandab 42% ettevõtteid

Väiksemad tellimused ja halvenenud prognoosid alandasid kindlustunde indikaatori -44-ni (mais -33, märtsis -36).

Rõiva ja karusnaha tööstus

Nii kohaliku kui välisturu tellimusi on tavalisest vähem (saldo juunis -71). Tootmismahu langusest viimasel 3 kuul teatasid rohkem kui pooled ettevõtted (57%), 29%-l püsis tootmine saavutatud tasemel, 14%-l suurenes. Väiksem oli ka ekspordi maht (saldo -44). Ebapiisav nõudlus on toodangu kasvu piiravatest teguritest esikohal (aprillis märkis 89% ettevõtteid), millele järgnevad finantsprobleemid (märkis 11% tootjaid). Tootmisvõimsuste rakendatus ulatus 70%-ni ning oli 3%-punkti madalam kui jaanuaris. Kahekordistus ettevõtete osakaal, kellel on tekkinud liigsed valmistoodete varud (juunis 67%, mais ja märtsis 33%).

Baromeetri kohaselt on **lähimal 3 kuul** toodangu mahu osas oodata positiivseid nihkeid, sest tootmine enam ei lange, vaid jääb püsima praegusele tasemele (saldo =0). Valmistoodangu müügihinnad langevad (saldo -29). Töötajate arvu vähendatakse, millest teatas 57% tootjaid.

Haru **kindlustunde indikaator** näitab -46, püsides märtsi tasemel (-47).

Nahatööstus

Väheneb ettevõtete osakaal, kellel nõudlus toodangule on tavalisest madalamal tasemel (juunis 67%, märtsis 80%). Paranemine toimus siseturu tellimuste arvel, kuna kõik ettevõtted teatasid tavalisest väiksematest eksporditellimustest. Olemasolevad lepingud kindlustavad tootmise 3 kuuks (jaanuaris 2,3 kuud). Toodangu maht ei ole viimasel 3 kuul muutunud (saldo =0). Ebapiisav nõudlus oli olulisimaks teguriks, mis piiras tootmise kasvu (märkis 60% ettevõtteid), teiseks piirajaks oli kvalifitseeritud tööjõu puudus, mida märkis 20% tootjaid. Valmistoodete varud olid väiksemad kui 3 kuud tagasi (saldo juunis +17, märtsis +20).

Lähimaks 3 kuuks prognoositakse tootmismahu langust (saldo -17). Ettevõtjad ei oota eksporditellimuste kasvu. Kõikidel tootjatel jäävad toodangu müügihinnad samaks. Töötajate arvu vähendab 17% ettevõtteid.

Kindlustunde indikaator oli juunis sama mis 3 kuud tagasi, kuid kõrgem kui mais (juunis -28, mais -39, märtsis -27).

Puidutööstus

Haru olukord on enam-vähem sama mis mai-kuu küsitluse ajal, kuid oluliselt parem märtsiga võrreldes. Nii sise- kui välisturu nõudlus toodangule on küll tavalisest madalamal tasemel, kuid varasemast vähemal määral (saldo juunis -31, mais -46, märtsis -69). Iga neljas ettevõtte teatas viimse 3 kuu jooksul suurenenud tellimustest. Rohkem oli ettevõtteid, kelle tootmismahd viimasel 3 kuul kasvas (juunis 38%, mais 31%, märtsis 8%). Ebapiisav nõud-

lus oli põhiliseks toodangu mahtu piiravaks teguriks (teatas 67% ettevõttest), 13% tootjaid teatas finantsprobleemidest. On tekkinud ettevõtted, kes teatasid tööjõu ning materjali ja seadmete puudusest (mõlemat tegurit märkis 7% tootjaid). Tootmisvõimsuste rakendatus, ulatudes 62%-ni, oli 8%-punkti kõrgem kui aasta alguses.

Ootuste kohaselt **lähitulevikus (3 kuud)** püsib tootmine eelmiste kuude tasemel (saldo =0), samas loodetakse suurematele eksporttellimustele. Toodangu müügihindad ei muutu. Plaani-dest vähendada töötajate arvu teatas varasemast vähem ettevõttest (juunis 23%, mais ja märtsis 38%).

Kindlustunde indikaator võrdus -5 ning oli sama mis mais, kuid 10 punkti kõrgem märtsiga võrreldes.

Mööblitootmine ja mujal liigitamata tootmine

Haru olukord on sama halb kui 3 kuud tagasi. Kõik ettevõtted hindasid oma tellimuste portfelli tavalisest kõhnamaks, eksporttellimuste osas oli selliseid 86%. Suurem osa ettevõttest (71%) teatas toodangu langusest viimasel 3 kuul. Ettevõtete konkurentsivõime vähenes nii Eestis kui välisriikides. Ebapiisav nõudlus (märkis 88% tootjaid) ja finantsprobleemid (märkis 12% tootjaid) olid endiselt tootmismahu kasvu takistavateks teguriteks. Tootmisvõimsuste rakendatus ulatus 51%-ni, mis oli 2%-punkti madalam kui jaanuaris.

Järgneval 3 kuul ei ole tootmismahu muutust oodata (saldo =0), kuid prognoositakse väiksemaid eksporttellimusi (saldo -57). Kavatsusest langetada toodangu müügihindu teatas 43% ettevõttest. Töötajate arv oluliselt vähenes (saldo -71).

Kindlustunde indikaator püsis miinuspoolel ning võrdus -43, mis oli 10 punkti madalam kui mais ja 2 punkti madalam märtsiga võrreldes.

Keemiatööstus

Nii sise- kui välisriikide tellimused on tavalisest madalamal tasemel, kuid vähemal määral eelmiste küsitlustega võrreldes (saldo juunis -57, mais -75, märtsis -77). Toodangu maht ei ole viimase 3 kuu jooksul muutunud (saldo =0). Kuna oli rohkem ettevõttest, kellel tellimused suurenesid, siis tagavad sõlmitud lepingud 4,2 kuu tootmise (jaanuaris 3,6 kuud). Vähenenud nõudlus oli tähtsaimaks arengut takistavaks teguriks (aprillis märkis 83% ettevõttest), 17%-l tootjatest olid finantsprobleemid. Tootmisvõimsuste rakendatuse tase tõusis 3%-punkti aasta algusega võrreldes ning ulatus 55%-ni. Vähenes liigsete valmistoote varudega ettevõtete osakaal (juunis 7%, märtsis 17%).

Eelseisval 3 kuul püsib tootmine olemasoleval tasemel (saldo =0), samas loodavad tootjad suurematele eksporttellimustele. Valdav osa ettevõttest (93%) ei kavatse muuta toodangu müügihindu. Eelseisvast töötajate arvu vähendamise informeeris viiendik tootjaid.

Kindlustunde indikaator võrdus -17, mis oli maiga võrreldes 6 punkti madalam, kuid 4 punkti kõrgem kui märtsis.

Kummi- ja plasttoodete tööstus

Baromeetri andmetel on haru olukord endiselt halb. Nii kohaliku kui välisriikide nõudlus püsib tavalisest madalamal tasemel ning kõik ettevõtted teatasid tellimuste vähenemisest viimase 3 kuu jooksul. Ülekaalus olid ettevõtted (63%), kelle tootmine liikus langustrendil (ülejäätusel jäi samaks), vähenes ka ekspordi maht. Olemasolevad lepingud kindlustavad 3,5 kuu tootmise (jaanuaris 4,2 kuud). Ettevõtete konkurentsivõime halvenes. Ebapiisav nõudlus oli põhiliseks takistuseks toodangu mahu kasvule (märkis 71% ettevõttest), lisaks sellele on tekkinud finantsprobleemid (aprillis märkis 14% ettevõttest, jaanuaris 0%). Tootmisvõimsuste rakendatus oli vaid 41% (jaanuaris 58%), sealjuures 71% ettevõttest omas mittevajalike tootmisvõimsusi. Vähenes liigsete valmistoote varudega ettevõtete osakaal (saldo juunis +13, märtsis +25).

Järgnevaks 3 kuuks prognoosivad pooled ettevõtted tootmismahu langust, 25%-l püsib tootmine eelmiste kuude tasemel ja 25%-l suureneb. Vähenevad ka eksporditellimused (saldo -57). Plaanidest alandada toodangu müügihindu ja vähendada töötajate arvu teatas iga neljas tootja.

Kindlustunde indikaator võrdus -42, mis oli madalam nii maiga kui märtsiga võrreldes, vastavalt 13 punkti ja 4 punkti.

Metalltoodete tööstus

Nõudlus toodangule on endiselt madal nii kohalikul kui välisurul, kuid varasemast mõnevõrra vähemal määral (saldo juunis -86, mais -91, märtsis -89). Olemasolevad lepingud kindlustavad 3 kuu tootmise (jaanuaris 2,8 kuud). Rohkem kui kolmandik ettevõtteid teatas toodangu mahu langusest viimase 3 kuu jooksul, 52%-l püsib tootmine eelmiste kuude tasemel, 9%-l suurenes. Väiksem oli ekspordi maht (saldo -25). Ebapiisav nõudlus oli ainsaks teguriks, mis takistas toodangu mahu kasvu, millest teatas 94% tootjaid (ülejäanutel probleeme ei olnud). Tootmisvõimsuste rakendatus oli sama mis aasta alguses (58%).

Järgneval 3 kuul on oodata toodangu mahu edasist langust (saldo juunis -19), samas oli rohkem tootjaid, kes loodavad suuremale välisuru nõudlusele (aprillis 29%, jaanuaris 12%). Enamus ettevõtteid (71%) ei kavatse muuta toodangu väljamüügihindu. Töötajate arvu eelseisvast vähendamisest teatas 38% tootjaid (ülejäanutel jääb töötajate arv samaks).

Kindlustunde indikaator, võrdues -37, oli 2 punkti madalam kui mais ja märtsis.

Masinate ja seadmete tööstus

Kõik tootjad teatasid tavalisest väiksematest tellimustest nii kohalikul kui välisurul. Toodangu mahu langusest viimasel 3 kuul informeeris 56% ettevõtteid, ülejäanutel jäi tootmine samaks. Olemasolevad lepingud tagavad vaid 1,3 kuu tootmise (jaanuaris 2,4 kuud). Ebapiisav nõudlus oli põhiliseks toodangu

mahu kasvu piirajaks, millest teatas 86% ettevõtteid (teistel probleeme ei olnud)

Järgmiseks 3 kuuks prognoositakse toodangu mahu edasist langust (saldo -22). Plaanist alandada toodangu müügihindu ja vähendada töötajate arvu teatas 38% tootjaid.

Kindlustunde indikaator püsis negatiivsena ning ulatus -37-ni (mais -33, märtsis -41).

Elektrimasinate ja aparaatide tööstus

Tootjate hinnangul oli kõigil ettevõtetel tellimuste portfell tavalisest õhem ja seda nii Eesti kui välisurul. Toodangu maht jätkas langustendentsi (saldo -63). 83% ettevõtteid teatas ka ekspordi mahu langusest viimase 3 kuu jooksul. Vähene nõudlus oli ainsaks toodangu mahu kasvu takistavaks teguriks. Tootmisvõimsuste rakendatus oli oluliselt madalam kui jaanuaris (aprillis 41%, jaanuaris 62%). Liigsetest valmistoodete varudest ei teatanud ükski ettevõtte (märtsis 17%).

Järgneval 3 kuul tootmismahu langus jätkub (saldo -71). Prognoositakse ka väiksemaid eksporditellimusi. Pooled tootjad kavatsevad alandada toodangu väljamüügihindu. Peaaegu 2/3 ettevõtteid prognoosib väiksemat töötajate arvu.

Kindlustunde indikaator, võrdues -47, oli 8 punkti madalam kui mais ning sama mis märtsis.

Raadio-, televisiooni- ja sideseadmete tootmine

Nii sise- kui välisuru nõudlus on tavapärasest oluliselt madalam (saldo -83). Sellistes tingimustes langes tootmine 67%-l ettevõtetel ja 1/3-l püsib eelmiste kuude tasemel. Ebapiisav nõudlus oli ainsaks toodangu mahu kasvu takistuseks, sellest teatasid kõik vastanud ettevõtted. Tootmisvõimsuste rakendatus ulatus aprillis 67%-ni ning oli 2%-punkti kõrgem kui jaanuaris. 80% tootjaid teatasid ülearustest tootmisvõimsustest. Kõik ettevõtted hindasid omad valmistoodete varud normaalseks.

Ootused **järgnevaks 3 kuuks** on head, loodetakse toodangu mahu kasvule (saldo +17). Pooled tootjad prognoosivad ka suuremaid ekspordtelligusi. Valmistoodangu müügihinnad ei muutu 2/3-l ettevõtetel (ülejäänutel tõusevad). Töötajate arv jääb samaks.

Ettevõtete **kindlustunde indikaator** püsis miinuspoolel (-22), olles 29 punkti kõrgem kui mais, kuid 13 punkti madalam märtsiga võrreldes.

Ehitusmaterjalitööstus

Nõudlus toodangule on oluliselt madalam tavalisest tasemest ja seda nii kodumaisel kui välisurul (saldo juunis -91). Samas on nüüd vähem ettevõtteid, kes teatasid toodangu mahu langusest viimase 3 kuu jooksul (juunis 35%, mais 70%, märtsis 68%). On tekkinud esime-

sed ettevõtteid, kellel ekspordi maht viimase 3 jooksul suurenes (aprillis 8%, jaanuaris 0%). Ebapiisav nõudlus oli olulisimaks takistuseks toodangu mahu kasvule (märkis 87% ettevõtteid). Tootmisvõimsuste rakendatus ulatus vaid 37%-ni ning 79% tootjaid omas mittevajalikke tootmisvõimsusi. Oluliselt vähem ettevõtteid teatas liigsetes valmistoodete varudest (juunis 27%, märtsis 42%).

Prognoosid **lähiperioodiks (3 kuud)** on suhteliselt positiivsed. On oodata toodangu mahu mõõdukat kasvu (saldo +4). 17% ettevõtteid prognoosib suuremat välisuru nõudlust (jauanuaris 0%). Toodangu müügihinnad langevad (saldo -26), töötajate arv väheneb (saldo -30).

Haru olukorda peegeldav **kindlustunde indikaator** võrdus -35, olles sama mis mais ja 13 punkti kõrgem kui 3 kuud tagasi.

TÖÖSTUSBAROMEETER
 (vastuste jagunemine %-des)

Näitaja	2008						2009							
	06	07	08	09	10	11	12	01	02	03	04	05	06	
Toodangu maht viimase 3 kuu jooksul	suurenes	26,1	24,7	22,6	22,4	14,5	16,0	12,1	12,2	7,4	5,4	8,8	17,9	20,0
	jäi samaks	48,9	48,1	45,2	43,8	44,1	43,7	34,7	27,1	24,9	25,0	27,6	29,1	37,8
	väheneb	25,0	27,2	32,2	33,9	41,3	40,3	53,2	60,6	67,7	69,6	63,5	53,1	42,2
	saldo	1	-3	-10	-11	-27	-24	-41	-48	-60	-64	-55	-35	-22
Tellimused (nõudlus) toodangule praegu	üle tavalise	9,2	10,8	8,0	8,3	4,5	3,3	3,4	4,3	1,1	1,1	3,3	3,4	5,6
	tavalised	55,8	49,7	51,7	46,9	40,2	40,9	33,7	28,7	23,9	20,0	23,2	21,8	21,1
	alla tavalise	35,1	39,5	40,3	44,8	55,3	55,8	62,9	67,0	75,0	78,9	73,5	74,9	73,3
	saldo	-26	-29	-32	-36	-51	-52	-59	-63	-74	-78	-70	-72	-68
Eksporttellimused toodangule praegu	üle tavalise	12,1	10,1	6,6	8,8	3,6	5,9	3,0	3,4	2,8	1,7	2,9	3,0	6,0
	tavalised	53,3	56,8	56,6	48,6	52,7	46,8	38,6	33,9	33,9	25,6	31,6	32,7	27,7
	alla tavalise	34,6	33,1	36,8	42,5	43,8	47,4	58,4	62,7	63,3	72,7	65,5	64,2	66,3
	saldo	-22	-23	-30	-34	-40	-42	-55	-59	-60	-71	-63	-61	-60
Valmistoodete varud praegu	liiga suured	11,2	10,5	10,5	16,7	15,1	17,3	21,8	19,8	20,7	18,3	17,1	16,9	15,7
	piisavad	71,8	73,2	77,3	73,1	74,4	75,1	71,8	68,7	71,2	70,6	70,3	72,1	73,3
	liiga väikesed	17,1	16,3	12,2	10,2	10,5	7,5	6,5	11,5	8,2	11,1	12,6	11,1	11,1
	saldo	-6	-6	-2	6	5	10	15	8	13	7	5	6	5
Toodangu maht järgneva 3 kuu jooksul	suureneb	24,6	21,5	26,4	24,6	18,0	11,7	7,4	15,4	19,1	20,0	26,5	27,4	19,0
	jääb samaks	49,7	60,1	51,7	44,5	46,6	41,1	39,4	39,4	41,3	46,5	38,1	46,4	52,5
	väheneb	25,7	18,4	21,9	30,9	35,4	47,2	53,1	45,2	39,7	33,5	35,4	26,3	28,5
	saldo	-1	3	4	-6	-17	-36	-46	-30	-21	-14	-9	1	-10
Toodangu müügihinnad järgneva 3 kuu jooksul	tõusevad	22,3	26,6	19,7	16,2	12,4	13,2	12,7	7,5	4,2	3,8	6,1	3,4	7,3
	jäävad samaks	69,1	67,1	73,0	73,3	74,0	68,1	61,9	65,2	56,6	58,1	56,1	66,5	69,3
	langevad	8,6	6,3	7,3	10,5	13,6	18,7	25,4	27,3	39,2	38,2	37,8	30,2	23,5
	saldo	14	20	12	6	-1	-5	-13	-20	-35	-34	-32	-27	-16
Töötajate arv järgneva 3 kuu jooksul	suureneb	8,5	10,8	11,4	9,4	6,7	3,3	1,7	2,1	1,1	0,5	1,7	2,2	1,7
	jääb samaks	76,7	72,2	69,3	60,9	59,6	55,8	49,1	51,6	51,9	52,2	51,4	56,4	65,7
	väheneb	14,8	17,1	19,3	29,7	33,7	40,9	49,1	46,3	47,1	47,3	46,9	41,3	32,6
	saldo	-6	-6	-8	-20	-27	-38	-47	-44	-46	-47	-45	-39	-31
KINDLUSTUNDE indikaator	-7	-7	-9	-16	-24	-33	-40	-34	-36	-33	-28	-26	-28	

TÖÖSTUSBAROMEETER, JUUNI 2009
(tööstusharude lõikes ettevõtete vastuste jagunemine %-des)

Näitaja	Toidu- ainete ja jookide tööstus	Tekstiili- tööstus	Rõiva- tööstus	Naha- tööstus	Puidu- tööstus	Keemia- tööstus	Kummi- ja plast- toodete tööstus	Plast- toodete tööstus	Ehitus- materjalide tööstus	Metalli- toodete tööstus	Masinate ja seadmete tööstus	Elektri- masinate ja apa- raatide tööstus	Raadio-, tele- visiooni- ja side- seadmete tööstus	Mööbli- tööstus ja mujal liigitamata tööstus	Kogu tööstus	
Toodangu maht																
viimase 3 kuu jooksul	27,6	16,7	14,3	33,3	38,5	35,7	0,0	0,0	21,7	9,5	0,0	12,5	0,0	0,0	20,0	
jääb samaks	41,4	33,3	28,6	33,3	38,5	28,6	37,5	42,9	43,5	52,4	44,4	12,5	33,3	28,6	37,8	
väheneb	31,0	50,0	57,1	33,3	23,1	35,7	62,5	57,1	34,8	38,1	55,6	75,0	66,7	71,4	42,2	
saldo	-3	-33	-43	0	15	0	-63	-57	-13	-29	-56	-63	-67	-71	-22	
Tellimused (nõudlus)																
üle tavalise	13,8	0,0	14,3	16,7	15,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	5,6	
tavalised	37,9	25,0	0,0	16,7	38,5	42,9	12,5	14,3	8,7	14,3	0,0	0,0	16,7	0,0	21,1	
alla tavalise	48,3	75,0	85,7	66,7	46,2	57,1	87,5	85,7	91,3	85,7	100,0	100,0	83,3	100,0	73,3	
saldo	-34	-75	-71	-50	-31	-57	-88	-86	-91	-86	-100	-100	-83	-100	-68	
Eksportellimused																
üle tavalise	14,3	0,0	14,3	0,0	15,4	0,0	0,0	0,0	0,0	5,0	0,0	0,0	0,0	0,0	6,0	
tavalised	53,6	41,7	0,0	0,0	46,2	30,8	14,3	16,7	17,7	25,0	0,0	0,0	20,0	14,3	27,7	
alla tavalise	32,1	58,3	85,7	100,0	38,5	69,2	85,7	83,3	82,4	70,0	100,0	100,0	80,0	85,7	66,3	
saldo	-18	-58	-71	-100	-23	-69	-86	-83	-82	-65	-100	-100	-80	-86	-60	
Valmistoodete varud																
liiga suured	0,0	16,7	66,7	16,7	0,0	7,1	25,0	14,3	27,3	20,0	11,1	0,0	0,0	28,6	15,7	
piisavad	92,9	75,0	33,3	83,3	84,6	78,6	62,5	71,4	63,6	65,0	66,7	71,4	100,0	71,4	73,3	
liiga väikesed	7,1	8,3	0,0	0,0	15,4	14,3	12,5	14,3	9,1	15,0	22,2	28,6	0,0	0,0	11,1	
saldo	-7	8	67	17	-15	-7	13	0	18	5	-11	-29	0	29	5	
Toodangu maht																
suureneb	34,5	0,0	14,3	0,0	23,1	28,6	25,0	28,6	21,7	14,3	11,1	0,0	16,7	28,6	19,0	
jääb samaks	48,3	50,0	71,4	83,3	53,9	42,9	25,0	28,6	60,9	52,4	55,6	28,6	83,3	42,9	52,5	
väheneb	17,2	50,0	14,3	16,7	23,1	28,6	50,0	42,9	17,4	33,3	33,3	71,4	0,0	28,6	28,5	
saldo	17	-50	0	-17	0	0	-25	-14	4	-19	-22	-71	17	0	-10	
Toodangu müügihinnad																
tõusevad	6,9	8,3	0,0	0,0	23,1	7,1	12,5	14,3	0,0	0,0	0,0	12,5	33,3	0,0	7,3	
jäävad samaks	72,4	75,0	71,4	100,0	53,9	92,9	62,5	57,1	73,9	71,4	62,5	37,5	66,7	57,1	69,3	
langevad	20,7	16,7	28,6	0,0	23,1	0,0	25,0	28,6	26,1	28,6	37,5	50,0	0,0	42,9	23,5	
saldo	-14	-8	-29	0	0	7	-13	-14	-26	-29	-38	-38	33	-43	-16	
Töötajate arv																
suureneb	7,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	4,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,7	
jääb samaks	82,1	58,3	42,9	83,3	76,9	78,6	75,0	71,4	60,9	61,9	62,5	37,5	100,0	28,6	65,7	
väheneb	10,7	41,7	57,1	16,7	23,1	21,4	25,0	28,6	34,8	38,1	37,5	62,5	0,0	71,4	32,6	
saldo	-4	-42	-57	-17	-23	-21	-25	-29	-30	-38	-38	-63	0	-71	-31	
KINDLUSTUNDE indikaator	-3	-44	-46	-28	-5	-17	-42	-33	-35	-37	-37	-47	-22	-43	-28	

TÖÖSTUSBAROMEETER 1993 – 2009
(saldod %-des)

Näitaja	1993 - 2009			2008												2009					
	min	kesk	max	06	07	08	09	10	11	12	01	02	03	04	05	06					
Toodangu maht viimase 3 kuu jooksul	saldo	-67	10	47	1	-3	-10	-11	-27	-24	-41	-48	-60	-64	-55	-35	-22				
Tellimused (nõudlus) toodangule praegu	saldo	-78	0	31	-26	-29	-32	-36	-51	-52	-59	-63	-74	-78	-70	-72	-68				
Eksporditellimused toodangule praegu	saldo	-71	-4	26	-22	-23	-30	-34	-40	-42	-55	-59	-60	-71	-63	-61	-60				
Valmistoodete varud praegu	saldo	-20	0	35	-6	-6	-2	6	5	10	15	8	13	7	5	6	5				
Toodangu maht järgneva 3 kuu jooksul	saldo	-56	18	63	-1	3	4	-6	-17	-36	-46	-30	-21	-14	-9	1	-10				
Toodangu müügi-hinnad järgneva 3 kuu jooksul	saldo	-35	14	53	14	20	12	6	-1	-5	-13	-20	-35	-34	-32	-27	-16				
Töötajate arv järgneva 3 kuu jooksul	saldo	-47	-4	21	-6	-6	-8	-20	-27	-38	-47	-44	-46	-47	-45	-39	-31				
Toodangu kasvu piiravad praegu (%)																					
mitte miski		0	8	22	x	20	x	x	13	x	x	7	x	x	4	x	x				
ebapiisav nõudlus		16	54	85	x	57	x	x	71	x	x	83	x	x	85	x	x				
tööjõu puudus		1	17	44	x	9	x	x	6	x	x	3	x	x	1	x	x				
materjali/seadmete puudus		0	14	29	x	9	x	x	4	x	x	0	x	x	1	x	x				
finantsprobleemid		1	16	42	x	4	x	x	6	x	x	6	x	x	8	x	x				
muu		0	6	18	x	0	x	x	0	x	x	1	x	x	1	x	x				
Tootmisvõimsuste piisavus	saldo	-22	12	47	x	12	x	x	27	x	x	36	x	x	47	x	x				
Olemasolevad tellimused tagavad tootmise	kuu	3,3	4,9	8,0	x	4,0	x	x	3,4	x	x	3,5	x	x	3,3	x	x				
Tellimused viimase 3 kuu jooksul	saldo	-51	13	48	x	-3	x	x	-27	x	x	-51	x	x	-50	x	x				
Eksporditellimused järgneva 3 kuu jooksul	saldo	-32	17	43	x	6	x	x	-10	x	x	-32	x	x	-16	x	x				
Tootmisvõimsuste rakendatuse tase praegu	%	50	68	80	x	71	x	x	68	x	x	58	x	x	57	x	x				
Ettevõtte konkurentsivõime Eesti turul viimase 3 kuu jooksul	saldo	2	16	29	x	9	x	x	4	x	x	2	x	x	2	x	x				
Ettevõtte konkurentsivõime EL turul viimase 3 kuu jooksul	saldo	-10	8	25	x	2	x	x	1	x	x	-10	x	x	-10	x	x				
Ettevõtte konkurentsivõime mujal välisurul viimase 3 kuu jooksul	saldo	-13	5	33	x	0	x	x	-1	x	x	-13	x	x	-12	x	x				
Ekspordi maht viimase 3 kuu jooksul	saldo	-37	11	33	x	7	x	x	-16	x	x	-34	x	x	-37	x	x				
Ekspordi osakaal toodangus	%	44	53	58	x	55	x	x	57	x	x	54	x	x	55	x	x				
KINDLUSTUNDE indikaator		-40	7	27	-7	-7	-9	-16	-24	-33	-40	-34	-36	-33	-28	-26	-28				

2.2. Töötleva tööstuse investeeringud⁸

Ettevõtted informeerisid aprillis oma varem koostatud 2009. aasta investeeringuplaanide kärpimisest.

2008. aasta oktoobris ja käesoleva aasta aprillis toimus EKI küsitlus investeeringute kohta. Sügisel hinnati 2008. aasta investeeringuid 2007. aastaga võrreldes ja prognoositi 2009. aasta oodatavat investeeringute mahtu. Jooksva aasta kevadel hindasid ettevõtted tegelikku olukorda 2008. aastal ja tegid korduva **prognoosi 2009. aasta** investeeringute mahu kohta. Küsitluse tulemused näitasid, et 2008. aasta tegelik olukord vastas oodatule ning investeeringute maht vähenes ja seda prognoositust mõnevõrra kiiremas tempos (saldo aprillis -23, oktoobris -18).

Ettevõtete vastused 2008. aasta investeeringute mahu muutumise kohta (2007. aastaga võrreldes) jagunesid alljärgnevalt (% ettevõtetest):

	Hinnang antud	
	2009. a aprillis	2008. a oktoobris
suurenemine	18%	18%
ei muutu	28%	38%
vähenevad	41%	36%
puuduvad	12%	8%

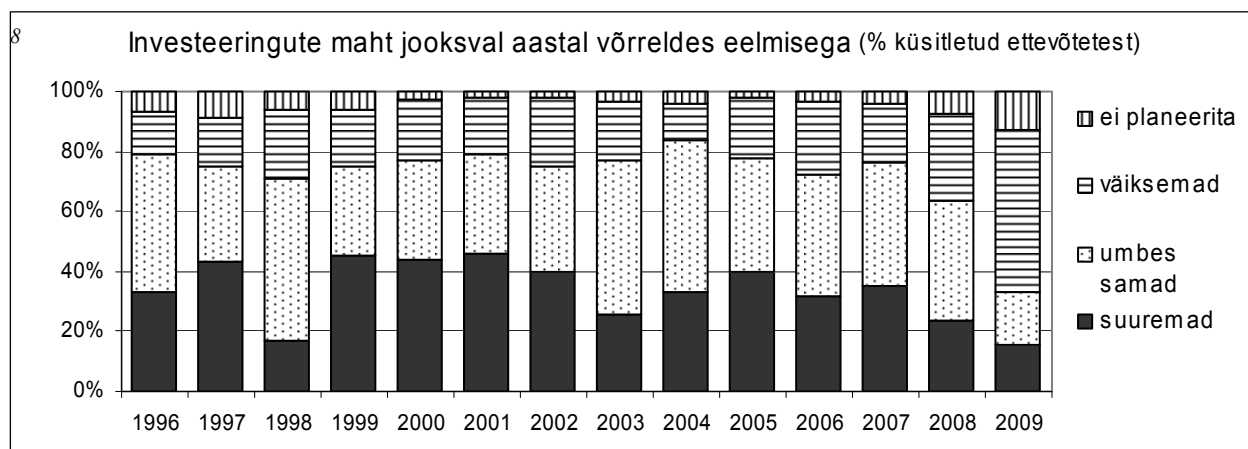
Peeaeagu kõikides harudes oli olukord oodatust halvem, sest investeeringud kas langesid või paremal juhul püsisid 2007. aasta tasemel. Samaks jäid investeeringud tekstiilitööstuses, metallitoodete tootmises, raadio-, televiisiooni- ja sideseadmete tootmises, teistes

tööstusharudes vähenesid. Suurem investeeringute mahu langus toimus nahatööstuses ja mööblitootmises (mõlema haru saldo -50). Ettevõtteid, kes suutsid investeeringuid suurendada, oli teistest harudest rohkem puidutööstuses ning kummi- ja plasttoodete tootmises (mõlemas harus 29%) ning tervikuna olid nende harude investeeringute mahud loodetust suuremad.

Majanduskriisi oludes vaatasid ettevõtted läbi oma investeeringuplaanid vähendamise suunas. Kui 2008. aasta sügisel kavandas 2009. aastaks väiksemaid investeeringuid 28% ettevõttest, siis 2009. aasta kevadel oli selliseid 54%. Eelmisel aastal käesolevaks aastaks plaanitud investeeringud vähenevad kõikides tööstusharudes (saldo aprillis -38, oktoobris -7).

Ettevõtete vastused 2009. aasta investeeringute mahu muutumise kohta (2008. aastaga võrreldes) jagunesid alljärgnevalt (% ettevõtetest):

	Hinnang antud	
	2009. a aprillis	2008. a oktoobris
suurenemine	15%	21%
ei muutu	18%	43%
vähenevad	54%	28%
puuduvad	13%	8%

⁸ Töötleva tööstuse investeeringute küsitlus on läbi viidud Eesti Konjunkturiinstituudi (EKI) poolt Euroopa Komisjoni, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi tellimisel 2009. a aprillis. Küsitluses osales 182 töötleva tööstuse ettevõtet.

Ettevõtteid, kes kavatsesid suurendada investeeringute mahtu (eelmise aastaga võrreldes) on teistest rohkem toiduainetööstuses

(1/3 ettevõtteid). Kõige suurem investeeringute vähenemine toimub mööblitööstuses (saldo -86).

TÖÖSTUSETTEVÕTETE INVESTEERINGUD 2008. - 2009. a
(vastuste jagunemine %-des)

Näitaja	Toidu- aine- tööstus	Tekstiili- tööstus	Õmblus- tööstus	Naha töötle- mine ja -tooted	Puidu töötle- mine ja -tooted	Keemia- tööstus	Kummi- ja plast- tooted	Ehitus- materjali- tööstus	Metal- toodete tootmine	Masinate ja seadmete tootmine	Elektri- masinate ja aparaatide tootmine	Raadio-, tele- visiooni- ja side seadmete tootmine	Mööbli tootmine ja muud	Kogu tööstus
Küsitud aprillis 2009														
Investeeringute maht 2008. aastal võrreldes 2007. aastaga														
suurem	20,8	23,1	10,0	16,7	28,6	14,3	28,6	10,0	26,3	0,0	12,5	16,7	0,0	18,1
umbes sama	33,3	38,5	30,0	16,7	14,3	28,6	0,0	25,0	47,4	57,1	25,0	33,3	25,0	28,1
vähsem	45,8	23,1	50,0	66,7	50,0	50,0	57,1	45,0	26,3	42,9	50,0	16,7	50,0	41,5
investeeringud puuduvad	0,0	15,4	10,0	0,0	7,1	7,1	14,3	20,0	0,0	0,0	12,5	33,3	25,0	12,3
Saldo	-25	0	-40	-50	-21	-36	-29	-35	0	-43	-38	0	-50	-23
Loodetavad investeeringud 2009. aastal võrreldes 2008. aastaga														
suuremad	33,3	7,7	10,0	16,7	7,1	21,4	28,6	10,0	21,1	0,0	0,0	0,0	0,0	15,4
umbes samad	20,8	30,8	20,0	16,7	21,4	7,1	0,0	15,0	15,8	42,9	25,0	33,3	0,0	17,8
vähsemad	41,7	46,2	60,0	66,7	64,3	64,3	57,1	50,0	63,2	57,1	62,5	16,7	85,7	53,9
ei planeerita investeeringuid	4,2	15,4	10,0	0,0	7,1	7,1	14,3	25,0	0,0	0,0	12,5	50,0	14,3	13,0
Saldo	-8	-38	-50	-50	-57	-43	-29	-40	-42	-57	-63	-17	-86	-38
Küsitud oktoobris 2008														
Investeeringute maht 2008. aastal võrreldes 2007. aastaga														
suurem	23,3	27,3	9,1	20,0	14,3	36,4	14,3	21,4	0,0	12,5	16,7	0,0	20,0	17,8
umbes sama	30,0	54,6	54,6	20,0	35,7	45,5	14,3	14,3	43,8	75,0	83,3	40,0	40,0	38,5
vähsem	40,0	9,1	27,3	60,0	50,0	9,1	71,4	64,3	50,0	12,5	0,0	40,0	40,0	36,1
investeeringud puuduvad	6,7	9,1	9,1	0,0	0,0	9,1	0,0	0,0	6,3	0,0	0,0	20,0	0,0	7,7
Saldo	-17	18	-18	-40	-36	27	-57	-43	-50	0	17	-40	-20	-18
Loodetavad investeeringud 2009. aastal võrreldes 2008. aastaga														
suuremad	27,6	0,0	18,2	20,0	7,1	54,6	42,9	0,0	18,8	25,0	16,7	0,0	22,2	21,1
umbes samad	44,8	60,0	36,4	20,0	57,1	36,4	14,3	21,4	68,8	37,5	50,0	40,0	44,4	42,8
vähsemad	17,2	20,0	36,4	60,0	35,7	0,0	42,9	78,6	12,5	37,5	33,3	40,0	33,3	28,3
ei planeerita investeeringuid	10,3	20,0	9,1	0,0	0,0	9,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	20,0	0,0	7,8
Saldo	10	-20	-18	-40	-29	55	0	-79	6	-13	-17	-40	-11	-7

2.3. Ehitusbaromeeter⁹

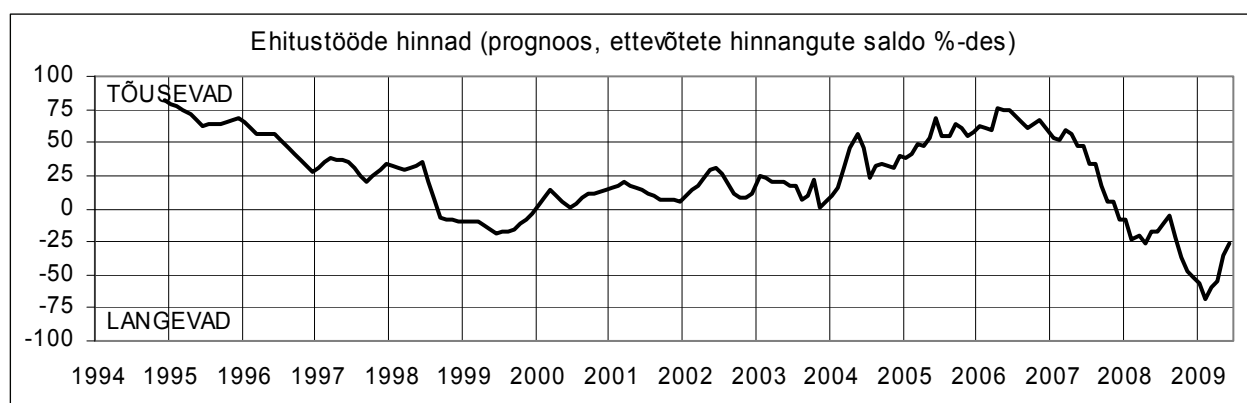
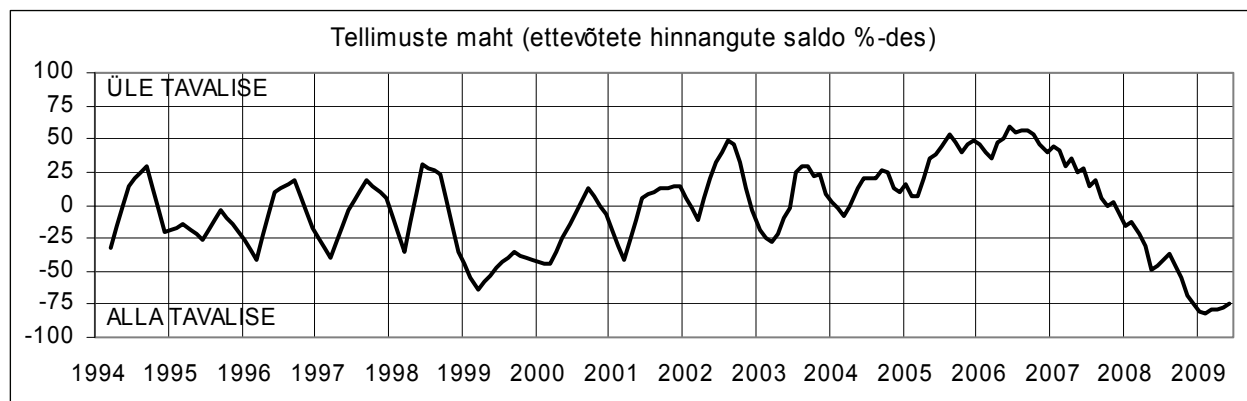
Nõudluse vähenemine ehitusturul peatus viimastel kuudel. Turu hooajaline elavnemine suvekuudel jääb tavalisest väiksemaks, kuid võimaldab viiendikul ettevõtetal tööde mahtu suurendada.

Selleks hooajaks on nõudluse vähenemine ehitusturul peatunud ning tellimuste mahu näitaja on 8 punkti võrra paranenud võrreldes veebruaris antud rekordiliselt madala hinnanguga (saldo¹⁰ veebruaris –83, juunis –75), samas on ligi 80% ettevõtete tellimuste portfelli buumi-aastatega võrreldes õhem.

Hooajalise elavnemise mõjul viimastel kuudel kasvava töömahuga ettevõtete osakaal suurenes (märtsi 5%-lt juuniks 15%-le) ja kahaneva töömahuga ettevõtete osakaal vähenes (märtsi 71%-lt juuniks 41%-le). Nihked paremusele puudutavad peamiselt rajatiste ehitusega tegelevaid firmasid. Nõudluses tervikuna valitseb jätkuvalt madalseis ja turu suvine elavnemine jääb tavalisest väiksemaks. Ehitusturu rahaline maht on taandunud 2005. aasta taseme lähedale.

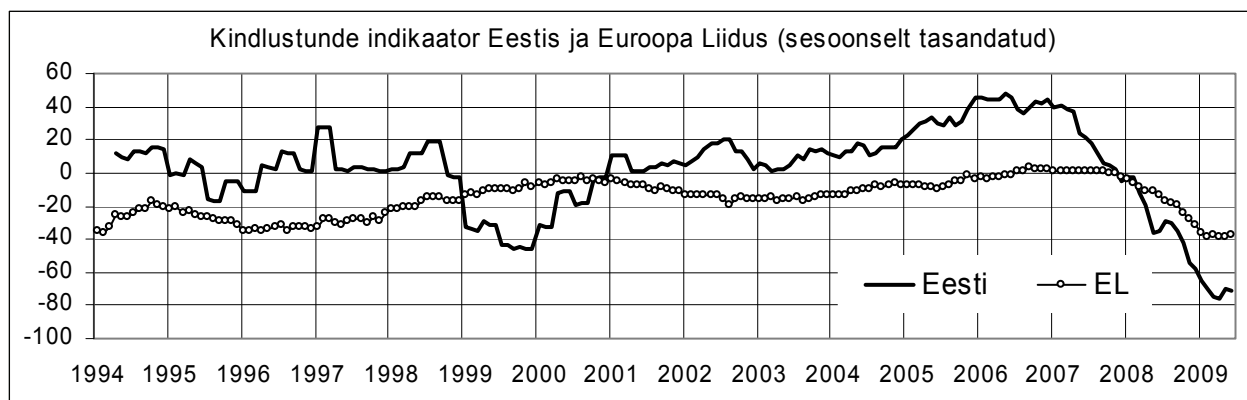
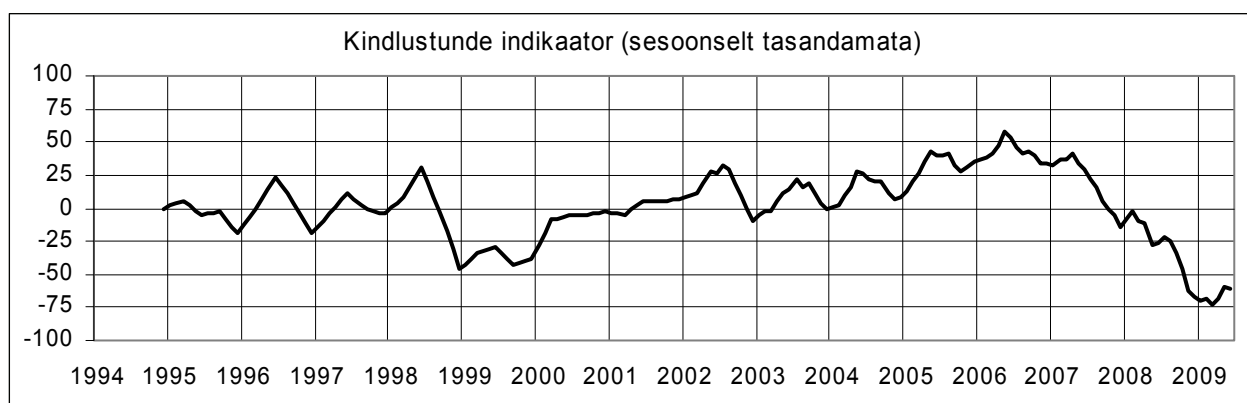
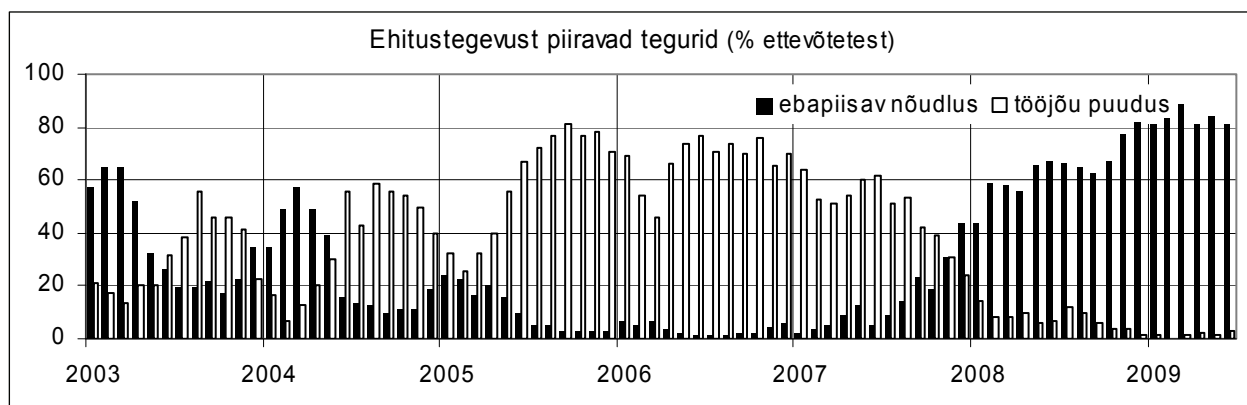
Ehitusvõimsuste keskmine rakendatus (54%) oli II kvartali kohta rekordiliselt madal, 31%-l firmadel oli rakendatud alla kolmandiku võimsustest. Lepinguid jätkus ettevõtetal keskmiselt 3 kuuks, seejuures ligi kolmandikul kuni 1,5 kuuks (aprilli seisuga).

Lähema 3 kuu prognoosid on kuust kuusse vähehaaval paranenud ja edasist töömahu vähenemist prognoosivate ettevõtete osakaal kahaneb. Viiendiku ettevõtete töömaht lähikuudel suureneb, kolmandikul väheneb (ülejäanutele ei muutu). Jätkub ehitussektoris hõivatute arvu vähenemine. Hinnataseme langus on võrreldes eelmiste kuudega pidurdunud, kuid 30% ettevõtetest on ka järgmisel 3 kuul nõus hindu alandama. Mõnede ettevõtete teatel seab ülimadal hinnatase ohtu ehituse kvaliteedi.

⁹ koostatud EKI poolt Euroopa Komisjoni ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi tellimisel, käesoleval kuul 75 ehitusettevõtte hinnangute alusel

¹⁰ saldod on positiivsete ja negatiivsete hinnangute protsentide vahed

Kindlustunde indikaator¹¹ oli juunis –61 (märtsis –73). Euroopa Liidus tervikuna ei ole ehituse kindlustunde indikaator veel tõusule pöördunud (mais –39).

Hoonete ehituses on madalseis sügavam kui rajatiste osas. Eelmisel 3 kuul kasvas tööde maht vaid 9%-l ettevõtetel (vähenes 46%-l) ja ebapiisav nõudlus piirab 86% ettevõtete tegevust. Üle poolte ettevõtete (55%) kavatses lähemal 3 kuul kärpida töötajate arvu. Tellimuste

seis oli siiski võrreldes I kvartaliga mõnevõrra paranenud ja ettevõtteid olid aprilli seisuga lepingutega kindlustatud keskmiselt 2,8 kuuks. Kindlustunde indikaator oli juunis –65.

Rajatiste ehituses oli nõudlus soodsam ja tööde maht suurenes eelmisel 3 kuul 32%-l ettevõtetel, vähenes 26%-l. Aprilli seisuga oldi tellimustega varustatud keskmiselt 3,4 kuuks. Töötajate arvu enamikus ettevõtetes lähikuudel ei muudeta. Kindlustunde indikaator tõusis ja oli juunis –47.

¹¹ koondnäitaja, mis on arvutatud tellimuste seisuga ja töötajate arvu prognoosi alusel

EHITUSBAROMEETER
(vastuste jagunemine %-des)

Näitaja	Vastuse variant	2008				2009									
		06	07	08	09	10	11	12	01	02	03	04	05	06	
Ehitustööde maht	kasvas	25,0	22,4	28,2	20,0	10,6	9,9	4,8	3,5	3,8	5,0	9,5	14,5	14,7	
viimase 3 kuu	jäi samaks	47,6	57,7	47,1	44,7	54,1	44,4	40,5	27,1	23,8	23,8	26,2	31,6	44,0	
jooksul	kahanes	27,4	20,0	24,7	35,3	35,3	45,7	54,8	69,4	72,5	71,3	64,3	54,0	41,3	
	saldo	-2	2	4	-15	-25	-36	-50	-66	-69	-66	-55	-40	-27	
Ehitustegevust piirab praegu															
	mitte miski	15,5	11,8	14,1	8,2	10,6	4,9	1,2	2,4	1,3	0,0	0,0	5,3	1,3	
	ebapiisav nõudlus	66,7	65,9	64,7	62,4	67,1	77,8	82,1	81,2	83,8	88,8	81,0	84,2	81,3	
	ilmastikutingimused	0,0	0,0	1,2	14,1	9,4	4,9	8,3	4,7	5,0	2,5	4,8	0,0	0,0	
	tööjõu puudus	7,1	11,8	9,4	5,9	3,5	3,7	1,2	1,2	0,0	1,3	2,4	1,3	2,7	
	masinate, seadmete, materjalide puudus	1,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,3	
	finantsprobleemid	4,8	4,7	7,1	4,7	5,9	6,2	7,1	9,4	7,5	5,0	10,7	9,2	8,0	
	muud	3,6	5,9	3,5	4,7	3,5	2,5	0,0	1,2	2,5	2,5	1,2	0,0	5,3	
Tellimuste portfelli praegu	üle tavalise	2,4	4,7	8,2	3,5	5,9	2,5	1,2	0,0	1,3	2,5	3,6	2,7	4,0	
	tavaline	48,8	49,4	47,1	47,1	32,9	26,3	23,8	18,8	15,0	16,3	14,5	17,3	17,3	
	alla tavalise	48,8	45,9	44,7	49,4	61,2	71,3	75,0	81,2	83,8	81,3	81,9	80,0	78,7	
	saldo	-46	-41	-37	-46	-55	-69	-74	-81	-83	-79	-78	-77	-75	
Töötajate arv	suureneb	13,1	11,8	9,6	8,2	2,4	2,5	1,2	2,4	2,5	0,0	2,4	6,6	2,7	
järgneva 3 kuu	jääb samaks	66,7	73,0	67,5	61,2	57,7	38,3	38,1	36,5	40,0	32,5	37,4	46,1	48,0	
jooksul	väheneb	20,2	15,3	22,9	30,6	40,0	59,3	60,7	61,2	57,5	67,5	60,2	47,4	49,3	
	saldo	-7	-4	-13	-22	-38	-57	-60	-59	-55	-68	-58	-41	-47	
Ehitustööde hinnad	tõusevad	8,3	8,2	8,2	4,7	3,5	1,2	0,0	0,0	0,0	0,0	1,2	0,0	2,7	
järgneva 3 kuu	jäävad samaks	65,5	72,9	77,6	68,2	56,5	50,6	48,8	44,1	31,7	40,0	42,9	64,5	67,6	
jooksul	langevad	26,2	18,8	14,1	27,1	40,0	48,2	51,2	56,0	68,4	60,0	56,0	35,5	29,7	
	saldo	-18	-11	-6	-22	-37	-47	-51	-56	-68	-60	-55	-36	-27	
Ehitustööde maht	kasvab	23	21	20	11	9	5	4	12	15	18	19	16	19	
järgneva 3 kuu	jääb samaks	46	48	51	42	34	23	15	20	29	29	36	45	48	
jooksul	kahaneb	31	31	29	47	56	72	81	68	56	54	45	39	33	
	saldo	-8	-9	-9	-37	-47	-67	-77	-57	-41	-36	-26	-24	-15	
Pooleliolevad tööd ja sõlmitud lepingud tagavad normaalse töö (kuuks)															
		x	3,8	x	x	2,9	x	x	2,8	x	x	3,0	x	x	
Tootmisvõimsuste rakendatus praegu (%)															
		x	82	x	x	78	x	x	58	x	x	54	x	x	
Kindlustunde indikaator															
		-27	-22	-25	-34	-47	-63	-67	-70	-69	-73	-68	-59	-61	

EHITUSBAROMEETER, JUUNI 2009
(ehitusvaldkondade lõikes vastuste jagunemine %-des)

Näitaja	Vastuse variant	Kokku	sh			Rajatised
			Hooned	sh		
				elamud	mitteeluhooned	
Ehitustööde maht viimase 3 kuu jooksul	kasvas jäi samaks kahanes saldo	14,7 44,0 41,3 -27	8,9 44,6 46,4 -38	11,1 44,5 44,4 -33	8,5 44,7 46,8 -38	31,6 42,1 26,3 5
Ehitustegevust piirab praegu	mitte miski ebapiisav nõudlus ilmastikutingimused tööjõu puudus masinate, seadmete, materjalide puudus finantsprobleemid muu	1,3 81,3 0,0 2,7 1,3 8,0 5,3	1,8 85,7 0,0 1,8 0,0 7,1 3,6	11,1 66,7 0,0 0,0 0,0 11,1 11,1	0,0 89,4 0,0 2,1 0,0 6,4 2,1	0,0 68,4 0,0 5,3 5,3 10,5 10,5
Tellimuste portfelli praegu	üle tavalise tavaline alla tavalise saldo	4,0 17,3 78,7 -75	3,6 16,1 80,4 -77	11,1 22,2 66,7 -56	2,1 14,9 83,0 -81	5,3 21,1 73,7 -68
Töötajate arv järgneva 3 kuu jooksul	suureneb jääd samaks väheneb saldo	2,7 48,0 49,3 -47	1,8 42,9 55,4 -54	0,0 77,8 22,2 -22	2,1 36,2 61,7 -60	5,3 63,2 31,6 -26
Ehitustööde hinnad järgneva 3 kuu jooksul	tõusevad jääd samaks langevad saldo	2,7 67,6 29,7 -27	0,0 64,3 35,7 -36	0,0 66,7 33,3 -33	0,0 63,8 36,2 -36	11,1 77,8 11,1 0
Ehitustööde maht järgneva 3 kuu jooksul	kasvab jääd samaks kahaneb saldo	18,7 48,0 33,3 -15	16,1 42,9 41,1 -25	0,0 77,8 22,2 -22	19,2 36,2 44,7 -26	26,3 63,2 10,5 16
Poolleiolevad tööd ja sõlmitud lepingud tagavad normaalse töö (kuuks)		x	x	x	x	x
Tootmisvõimsuste rakendatus praegu (%)		x	x	x	x	x
Kindlustunde indikaator		-61	-65	-39	-70	-47

EHITUSBAROMEETER
(saldod %-des)

		1994 - 2009			2008												2009					
		min	kesk	max	06	07	08	09	10	11	12	01	02	03	04	05	06					
Ehitustööde maht viimase 3 kuu jooksul	saldo	-69	16	76	-2	2	4	-15	-25	-36	-50	-66	-69	-66	-55	-40	-27					
Ehitustegevust piirab praegu																						
mitte miski	%	0	12	33	16	12	14	8	11	5	1	2	1	0	0	5	1					
ebapiisav nõudlus	%	1	44	89	67	66	65	62	67	78	82	81	84	89	81	84	81					
ilmastikutingimused	%	0	15	65	0	0	1	14	9	5	8	5	5	3	5	0	0					
tööjõu puudus	%	0	32	81	7	12	9	6	4	4	1	1	0	1	2	1	3					
masinate, seadmete, materjalide puudus	%	0	2	14	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1					
finantsprobleemid	%	0	3	12	5	5	7	5	6	6	7	9	8	5	11	9	8					
muu	%	0	5	23	4	6	4	5	4	3	0	1	3	3	1	0	5					
Tellimuste portfelli praegu	saldo	-83	2	59	-46	-41	-37	-46	-55	-69	-74	-81	-83	-79	-78	-77	-75					
Töötajate arv järgneva 3 kuu jooksul	saldo	-68	9	65	-7	-4	-13	-22	-38	-57	-60	-59	-55	-68	-58	-41	-47					
Ehitustööde hinnad järgneva 3 kuu jooksul	saldo	-68	24	82	-18	-11	-6	-22	-37	-47	-51	-56	-68	-60	-55	-36	-27					
Ehitustööde maht järgneva 3 kuu jooksul	saldo	-77	19	86	-8	-9	-9	-37	-47	-67	-77	-57	-41	-36	-26	-24	-15					
Pooleliolevad tööd ja sõlmitud lepingud tagavad normaalse töö	kuud	1,9	3,4	5,7	x	3,8	x	x	2,9	x	x	2,8	x	x	3,0	x	x					
Tootmisvõimsuste rakendatus praegu	%	54	79	95	x	82	x	x	78	x	x	58	x	x	54	x	x					
Kindlustunde indikaator		-73	5	58	-27	-22	-25	-34	-47	-63	-67	-70	-69	-73	-68	-59	-61					

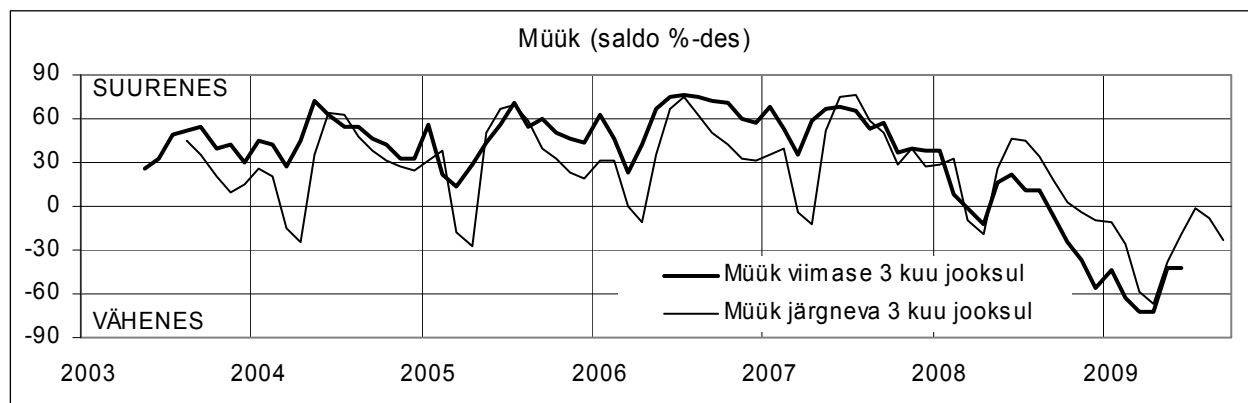
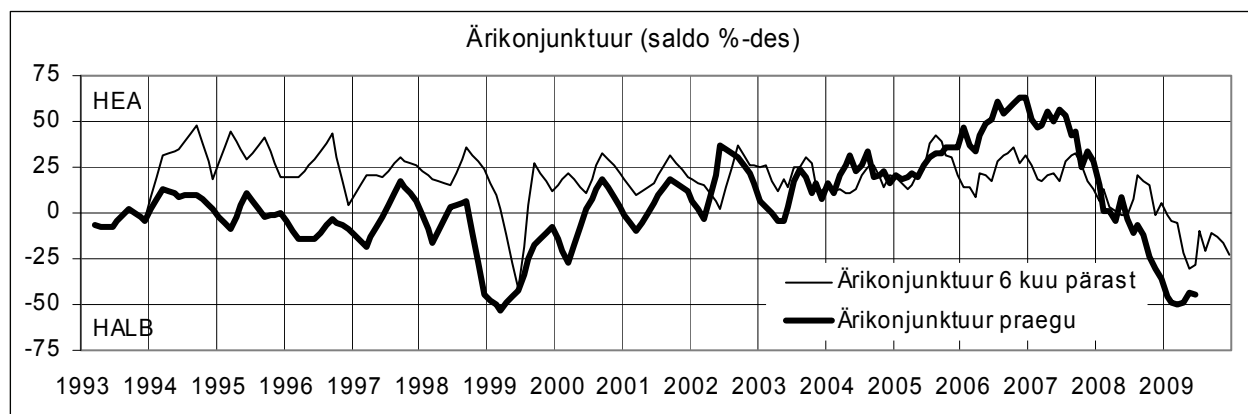
2.4. Kaubandusbaromeeter¹²

Konjunktuur on jätkuvalt ebasoodne. Järgmisel 3 kuul müügi vähenemine jätkub.

Jaekaubanduse konjunktuuris valitses 2009. aasta I poolaastal madalseis ja viimasel 3 kuul oli märgata vaid väikesi nihkeid paremusele (saldo¹³ märtsis -50, juunis -44). Pooltel kauplustel oli konjunktuur juunis ebasoodne ja vaid 5%-l hea (ülejäanutel rahuldav). Müügi elavnemine, millest viimastel kuudel teatas 18% kauplustest, jäi tavapärase sesoonse müügi kasvu raamesse. Kaupluste käive oli oluliselt väiksem kui eelmisel aastal samal perioodil¹⁴. Müüki piirab tarbijate madal kindlustunne. Ülemääraste kaubavarudega kaupluste osakaal püsis endiselt kõrge (juunis 36%) ja uue kauba tellimused näitavad jätkuvalt vähenemistendentsi (saldo -35).

Kaupluste hinnangute kohaselt **järgmisel 3 kuul** müügi vähenemine jätkub, kuid aeglases tempos kui I kvartalis¹⁵. Ettevõtetejuhtide hinnangul ärikonjunktuur järgneva 6 kuu jooksul ei parane (saldo -22). Samas on mitmete kriisiga seotud protsesside mõju pehmenemas – hinnataseme langus aeglustub ja töötajate arvu kärped on pidurdumas.

Kaubanduse kindlustunde indikaator¹⁶ oli juunis vähem negatiivne (-34) kui 3 kuu eest (-43). Euroopa Liidu kaubanduse kindlustunde indikaator on hakanud alates veebruarist vähehaaval tõusma (jaanuaris -25, märtsis -22, juunis -17).

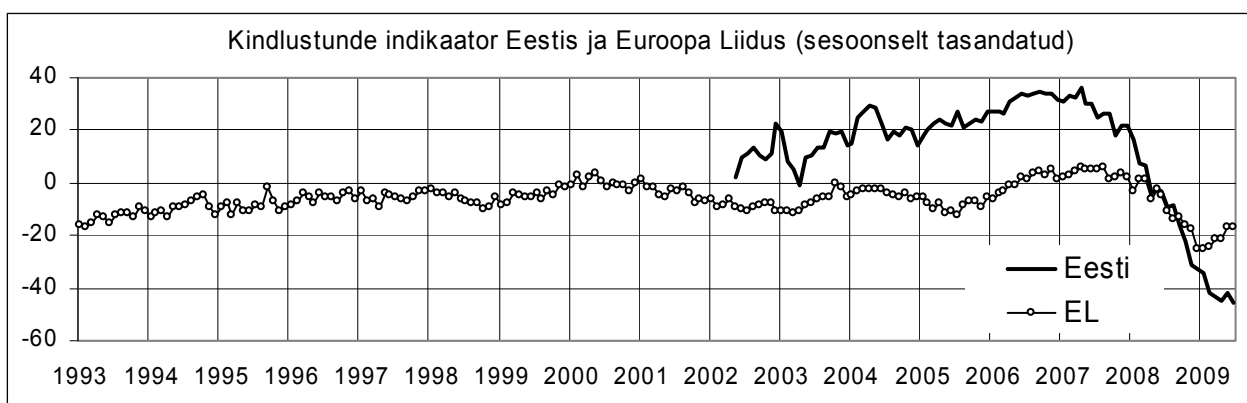
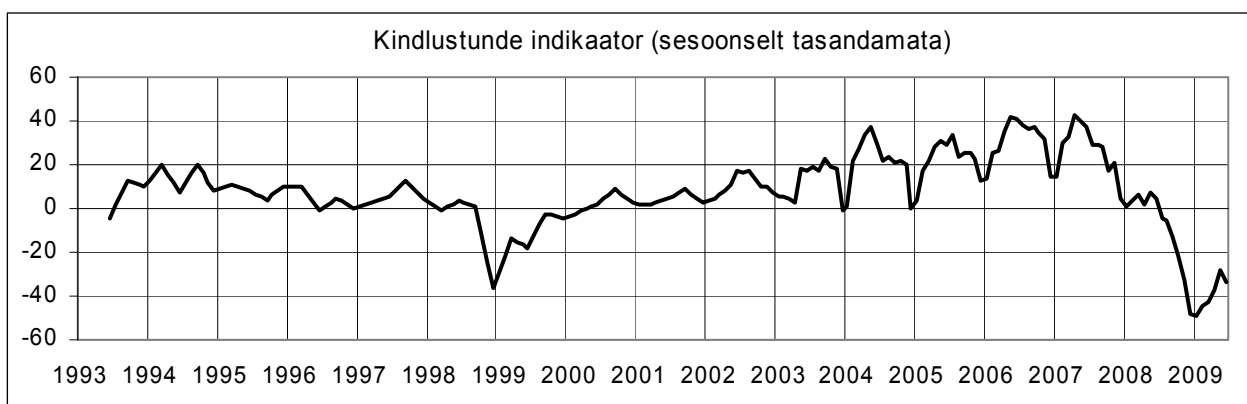
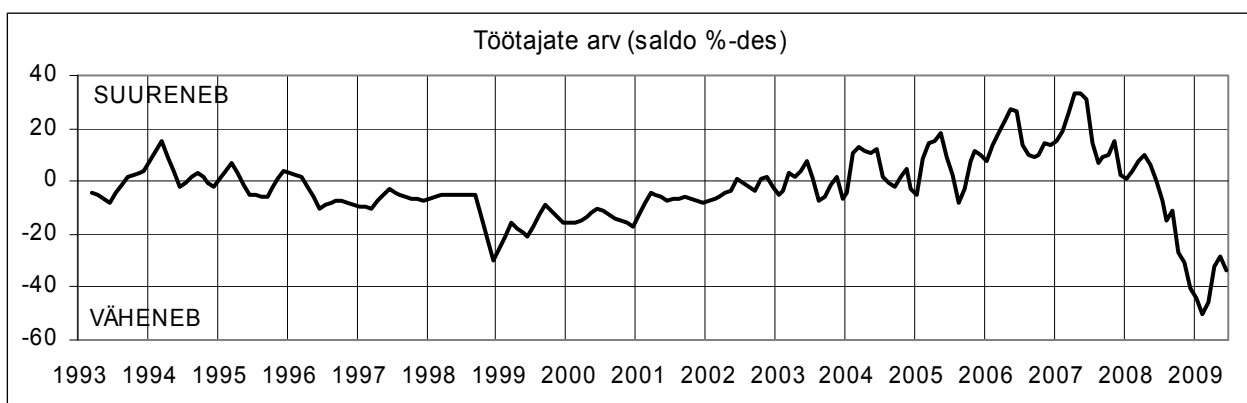
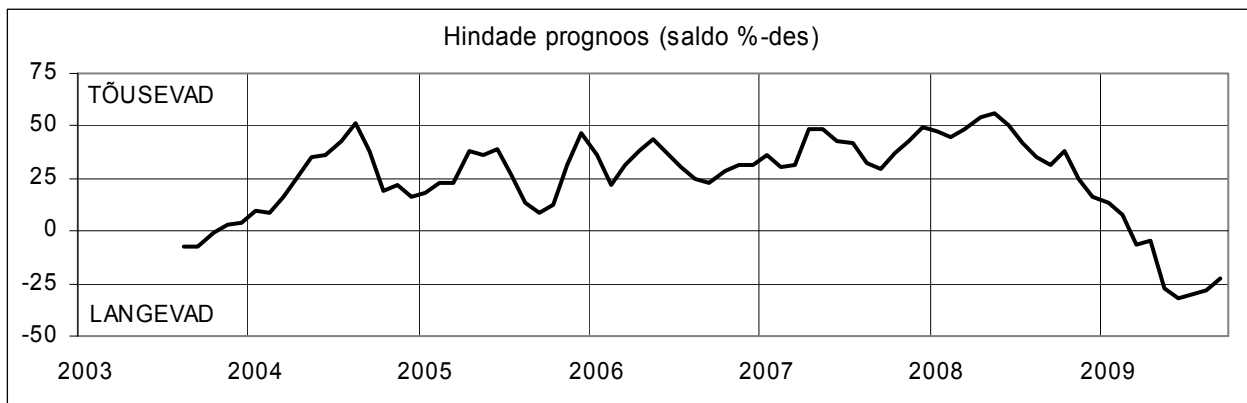
¹² koostatud EKI poolt Euroopa Komisjoni ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi tellimusel, käesoleval kuul 125 kaupluse ja kaubandusettevõtte hinnangute alusel

¹³ saldod näitavad positiivsete ja negatiivsete hinnangute protsentide vahet

¹⁴ 2009. a esimese 4 kuu jaemüük oli 15% väiksem kui aasta eest (Statistikaameti andmed).

¹⁵ prognoosid on tehtud enne käibemaksumäära muutmise otsust

¹⁶ arvutatakse viimase 3 kuu müügi, kaubavarude ja järgneva 3 kuu müügi prognoosi alusel

Kauplusegruppide lõikes võib esile tuua järgmist:

Toidukauplustele oli nõudlus kaubanduse keskmisest soodsam ja enamiku kaupluste konjunktuur oli rahuldav, vaid kolmandik kauplustest pidas seda halvaks. Liigsete kaubavarude olemasolu märgiti harvemini kui teiste kaubagruppide puhul.

Järgmise 3 kuu müügiprognoosid on suvehooaja eel mõõdukalt optimistlikud (saldo +4) ja osa kauplustest vajab lähikuudel ka lisatöötajaid. Hinnataseme alandamise kõrgpunkt on möödas ja hinnalangus aeglustub. Toidukaupluste kindlustunde indikaator (-21) tõusis viimase 3 kuuga 17 punkti võrra.

Garderoobikauplustel liikus müük I poolaastal langustrendil. Juunis teatas müügi vähenemisest eelmisel 3 kuul 74% kauplustest, müügi kasvust 16% kauplustest. Võrreldes märtsiga oli konjunktuur juunis veidi parem (saldo märtsis -67, juunis -58), kuid endiselt ligi 60%-l kauplustel ebasoodne.

Kaupluste hinnangul kestab madalseis ka järgmisel 3 kuul. Müüki toetab senisest paindlikum hinnakujundus. Garderoobikaupluste kindlustunde indikaator ei ole viimase 3 kuuga oluliselt tõusnud (juunis -47, märtsis -49).

Kodukaupade kaupluste grupis suurenes viimasel 3 kuul kasvava müügiga kaupluste osakaal ligi viiendikuni, kuid 63%-l kauplustel müük samal ajal vähenes ja negatiivne trend müügis tervikuna püsis. 60% kauplustest hindas konjunkturi jätkuvalt halvaks. Keskmisest keerulisem oli olukord mööbli müügil.

Lähemal 3 kuul osal kauplustel müük hooajaliselt kasvab, kuid tervikuna püsib müügi vähenemise tendents (saldo -13) ja kestvamat nõudluse tõusu ei ole lähema poole aasta jooksul ette näha. Hinnataset kavatakse alandada, vähendatakse töötajate arvu. Kindlustunde indikaator tõusis viimase 3 kuuga 11 punkti võrra -32-le.

Autokauplustele on turusituatsioon valdavalt ebasoodne ja 70% kauplusi hindas konjunkturi halvaks. Samas kasvas ligi kolmandikuni nende automüügifirmade osakaal, kes teatasid müügi (hooajalisest) elavnemisest eelmisel 3 kuul (müügi saldo juunis -10, märtsis -75).

Kaupluste hinnangul konjunktuur II poolaastal ei parane. Enamik firmadest (80%) kavatab lähikuudel vähendada töötajate arvu. Püütakse alandada hinnataset. Autokaupluste kindlustunde indikaator tõusis viimase 3 kuuga 13 punkti võrra -43-le, kuid on endiselt kaubanduse keskmisest madalam.

Ka **kaubamajade ja hüpermarketite** grupis näitas müük I poolaastal langustendentsi - müügi vähenemisest eelmisel 3 kuul teatas juunis 63% kauplustest. Liigsete varude olemasolu märkinud kaupluste osakaal tõusis märtsi 24%-lt juunis 37%-le.

Kauplustepoolsed müügi prognoosid järgnevas 3 kuuks on tervikuna negatiivsed (saldo -32), kuid ligi 60% kaupluste arvamuse kohaselt peaks müügi vähenemine lähemal 3 kuul peatuma. Hindade langus aeglustub. Kindlustunde indikaator (-42) ei ole viimase 3 kuuga oluliselt muutunud (märtsis -40).

Muude kaupluste sektoris¹⁷ näitas müük viimasel 3 kuul teatavat hooajalist elavnemist peaaegu igal neljandal kauplusel, pooltel samal ajal müük vähenes. Prognooside kohaselt peaks müügi vähenemine eelseisval 3 kuul aeglustuma. Kindlustunde indikaatori näit tõusis viimase 3 kuuga 7 punkti võrra -29-le.

¹⁷ sh bürootarvete, raamatu-, spordi-, vaba aja kaupade jms kauplused, kioskid

KAUBANDUSBAROMEETER
 (vastuste jagunemine %-des)

Näitaja	Vastuse variant	2008			2009										
		06	07	08	09	10	11	12	01	02	03	04	05	06	
Müük	suurenes	45,0	38,5	38,5	27,9	23,0	17,8	13,3	20,0	8,2	6,7	5,9	18,0	17,7	
viimase 3 kuu	jäi samaks	32,1	33,3	34,1	37,1	29,6	28,2	17,8	16,3	20,2	14,1	16,3	21,9	21,8	
jooksul	vähenes	22,9	28,2	27,4	35,0	47,4	54,1	68,9	63,7	71,6	79,3	77,8	60,2	60,5	
	saldo	22	10	11	-7	-25	-36	-56	-44	-63	-73	-72	-42	-43	
Kaubavarud	liiga suured	24,3	25,9	23,7	23,6	31,9	38,5	34,1	37,8	34,3	37,0	40,7	37,5	36,3	
praegu	hooajale kohased	75,7	74,1	75,6	73,6	67,4	60,0	63,0	60,0	63,4	61,5	56,3	58,6	62,9	
	liiga väikesed	0,0	0,0	0,7	2,9	0,7	1,5	3,0	2,2	2,2	1,5	3,0	3,9	0,8	
	saldo	24	26	23	21	31	37	31	36	32	36	38	34	36	
Kaupade tellimused	suurenevad	25,9	19,4	17,0	20,0	17,8	15,6	6,0	7,4	12,0	12,7	17,9	20,3	13,6	
järgneva 3 kuu	jäävad samaks	50,4	54,5	51,9	42,9	35,6	34,1	26,3	25,9	35,3	40,3	37,3	41,4	37,6	
jooksul	vähenevad	23,7	26,1	31,1	37,1	46,7	50,4	67,7	66,7	52,6	47,0	44,8	38,3	48,8	
	saldo	2	-7	-14	-17	-29	-35	-62	-59	-41	-34	-27	-18	-35	
Müük	suureneb	37,4	21,5	23,7	26,3	26,1	18,1	7,6	5,2	12,0	20,7	30,8	29,1	21,0	
järgneva 3 kuu	jääb samaks	42,5	60,0	48,2	37,2	36,6	38,3	26,5	23,0	37,6	40,0	37,6	33,9	34,7	
jooksul	väheneb	20,1	18,5	28,2	36,5	37,3	43,6	65,9	71,9	50,4	39,3	31,6	37,0	44,4	
	saldo	17	3	-5	-10	-11	-26	-58	-67	-38	-19	-1	-8	-23	
Töötajate arv	suureneb	9,4	8,2	4,4	7,1	5,2	0,7	2,3	0,7	0,8	1,5	4,5	5,5	4,8	
järgneva 3 kuu	jääb samaks	81,3	76,1	76,3	74,3	62,7	68,2	55,0	54,1	48,1	51,5	59,0	60,6	56,5	
jooksul	väheneb	9,4	15,7	19,3	18,6	32,1	31,1	42,8	45,2	51,1	47,0	36,6	33,9	38,7	
	saldo	0	-8	-15	-11	-27	-30	-41	-45	-50	-46	-32	-28	-34	
Kaupade hinnad	tõusevad	38,6	44,0	32,6	25,0	29,1	23,7	18,7	14,8	9,0	6,0	4,5	4,8	5,7	
järgneva 3 kuu	jäävad samaks	54,3	50,0	59,3	66,4	55,2	60,0	56,7	65,9	55,2	56,0	61,2	62,1	66,1	
jooksul	langevad	7,1	6,0	8,2	8,6	15,7	16,3	24,6	19,3	35,8	38,1	34,3	33,1	28,2	
	saldo	31	38	24	16	13	7	-6	-5	-27	-32	-30	-28	-23	
Ärikonjunktuur	hea	18,6	12,6	14,2	12,1	5,9	6,7	8,2	3,7	4,5	3,7	2,2	3,9	4,8	
praegu	rahuldav	60,0	64,5	64,9	63,6	63,7	56,7	47,4	47,4	42,1	42,5	46,7	49,2	46,0	
	halb	21,4	23,0	20,9	24,3	30,4	36,6	44,4	48,9	53,4	53,7	51,1	46,9	49,2	
	saldo	-3	-10	-7	-12	-24	-30	-36	-45	-49	-50	-49	-43	-44	
Ärikonjunktuur	parem	17,1	14,8	9,7	11,5	8,2	4,5	8,2	13,4	8,4	13,4	15,8	13,4	7,2	
6 kuu pärast	sama	70,7	69,6	76,1	71,2	62,2	61,2	55,2	63,4	62,6	62,7	55,6	56,7	63,2	
	halvem	12,1	15,6	14,2	17,3	29,6	34,3	36,6	23,1	29,0	23,9	28,6	29,9	29,6	
	saldo	5	-1	-5	-6	-22	-30	-28	-10	-21	-11	-13	-17	-22	
Kindlustunde indikaator		5	-4	-5	-13	-22	-33	-48	-49	-44	-43	-37	-28	-34	

KAUBANDUSBAROMEETER, JUUNI 2009
(kaupluste gruppide lõikes vastuste jagunemine %-des)

Näitaja	Vastuse variant	Kauplused kokku sh								
			Toidu	Garde-roobi	Kodukaupade sh		Auto	Kaubamajad	Muud	
					A	B				
Müük	suurenes	17,7	18,5	15,8	18,8	11,1	21,7	30,0	5,3	23,5
viimase 3 kuu jooksul	jäi samaks	21,8	22,2	10,5	18,8	11,1	21,7	30,0	31,6	23,5
	vähenes	60,5	59,3	73,7	62,5	77,8	56,5	40,0	63,2	52,9
	saldo	-43	-41	-58	-44	-67	-35	-10	-58	-29
Kaubavarud praegu	liiga suured	36,3	25,9	42,1	37,5	22,2	43,5	50,0	36,8	35,3
	hooajale kohased	62,9	74,1	52,6	62,5	77,8	56,5	50,0	63,2	64,7
	liiga väikesed	0,8	0,0	5,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	saldo	36	26	37	38	22	44	50	37	35
Kaupade tellimused	suurenevad	13,6	25,9	5,3	15,6	11,1	17,4	0,0	5,3	16,7
järgneva 3 kuu jooksul	jäävad samaks	37,6	44,4	31,6	40,6	44,5	39,1	30,0	47,4	22,2
	vähenevad	48,8	29,6	63,2	43,8	44,4	43,5	70,0	47,4	61,1
	saldo	-35	-4	-58	-28	-33	-26	-70	-42	-44
Müük järgneva 3 kuu jooksul	suureneb	21,0	33,3	15,8	22,6	22,2	22,7	10,0	10,5	22,2
	jääb samaks	34,7	37,0	21,1	41,9	33,3	45,5	10,0	47,4	33,3
	väheneb	44,4	29,6	63,2	35,5	44,4	31,8	80,0	42,1	44,4
	saldo	-23	4	-47	-13	-22	-9	-70	-32	-22
Töötajate arv järgneva 3 kuu jooksul	suureneb	4,8	14,8	0,0	3,1	0,0	4,4	0,0	5,3	0,0
	jääb samaks	56,5	59,3	84,2	53,1	66,7	47,8	22,2	52,6	50,0
	väheneb	38,7	25,9	15,8	43,8	33,3	47,8	77,8	42,1	50,0
	saldo	-34	-11	-16	-41	-33	-44	-78	-37	-50
Kaupade hinnad järgneva 3 kuu jooksul	tõusevad	5,7	14,8	0,0	3,2	0,0	4,6	0,0	0,0	11,1
	jäävad samaks	66,1	63,0	63,2	64,5	55,6	68,2	60,0	79,0	66,7
	langevad	28,2	22,2	36,8	32,3	44,4	27,3	40,0	21,1	22,2
	saldo	-23	-7	-37	-29	-44	-23	-40	-21	-11
Ärikonjunktuur praegu	hea	4,8	7,7	0,0	3,1	11,1	0,0	0,0	15,8	0,0
	rahuldav	46,0	61,5	42,1	37,5	44,5	34,8	30,0	52,6	44,4
	halb	49,2	30,8	57,9	59,4	44,4	65,2	70,0	31,6	55,6
	saldo	-44	-23	-58	-56	-33	-65	-70	-16	-56
Ärikonjunktuur 6 kuu pärast	parem	7,2	11,1	5,3	12,5	33,3	4,4	0,0	5,3	0,0
	sama	63,2	63,0	73,7	53,1	55,6	52,2	60,0	79,0	55,6
	halvem	29,6	25,9	21,1	34,4	11,1	43,5	40,0	15,8	44,4
	saldo	-22	-15	-16	-22	22	-39	-40	-11	-44
Kindlustunde indikaator		-34	-21	-47	-32	-37	-29	-43	-42	-29

KAUBANDUSBAROMEETER
(saldod %-des)

Näitaja	1993 - 2009			2008						2009						
	min	kesk	max	06	07	08	09	10	11	12	01	02	03	04	05	06
Müük viimase 3 kuu jooksul	-73	33	76	22	10	11	-7	-25	-36	-56	-44	-63	-73	-72	-42	-43
Kaubavarud praegu	-7	12	38	24	26	23	21	31	37	31	36	32	36	38	34	36
Kaupade tellimused järgneva 3 kuu jooksul	-62	13	57	2	-7	-14	-17	-29	-35	-62	-59	-41	-34	-27	-18	-35
Müük järgneva 3 kuu jooksul	-67	23	77	17	3	-5	-10	-11	-26	-58	-67	-38	-19	-1	-8	-23
Töötajate arv järgneva 3 kuu jooksul	-50	0	34	0	-8	-15	-11	-27	-30	-41	-45	-50	-46	-32	-28	-34
Kaupade hinnad järgneva 3 kuu jooksul	-	-	-	31	38	24	16	13	7	-6	-5	-27	-32	-30	-28	-23
Ärikonjunktuur praegu	-53	12	63	-3	-10	-7	-12	-24	-30	-36	-45	-49	-50	-49	-43	-44
Ärikonjunktuur 6 kuu pärast	-41	17	48	5	-1	-5	-6	-22	-30	-28	-10	-21	-11	-13	-17	-22
Kindlustunde indikaator	-49	10	43	5	-4	-5	-13	-22	-33	-48	-49	-44	-43	-37	-28	-34

2.5. Teenindusbaromeeter¹⁸

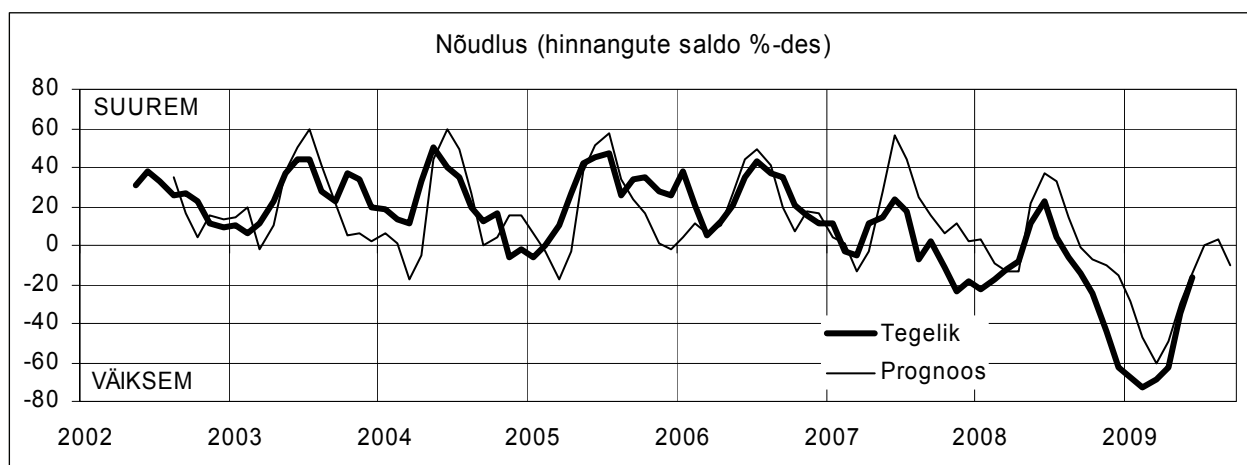
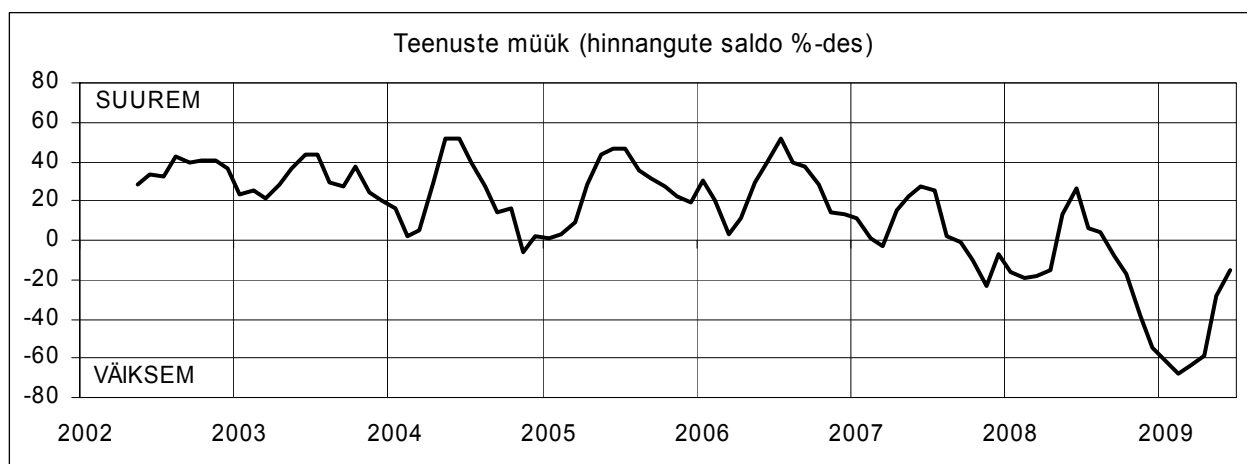
Kevadesoon elavdas II kvartalis nõudlust, kuid turusituatsioon oli antud perioodi kohta halb. Tavapärasest ebasoodsamat konjunkturi on oodata ka lähikuudel.

Teenindussektori konjunktuur oli II kvartalis kevadesooni mõjul parem kui I kvartalis, kuid antud perioodi tavapärasest halvem. Viimasel kolmel kuul teenuste nõudlus ja müük harus tervikuna langesid, kuid kuust kuusse on langustempo aeglustunud (saldod¹⁹ vastavalt –16 ja –15). Mõõdukalt vähendati ka töötajate arvu. Kindlustunde indikaator²⁰ tõusis juunis –14-ni (I kvartali keskmine –55).

Euroopa Liidu liimesriikide võrdluses tõusis kindlustunde indikaator II kvartalis enim

Suurbritannias, Eestis, Taanis ja Itaalias. Samas on konjunktuur aastatagusega võrreldes halvem kõigis liikmesriikides.

Kui mais ootasid ettevõtted nõudluse pöördumist tõusule, siis juunis anti lähikuude kohta pessimistlikum prognoos, nähes ette nõudluse mõõdukat langust (saldo –10). Suvehooajaks ei plaanita võtta töötajaid juurde nagu varasematel aastatel. Teenuste hinnad lähikuudel oodatavalt langevad²¹ (saldo –18).

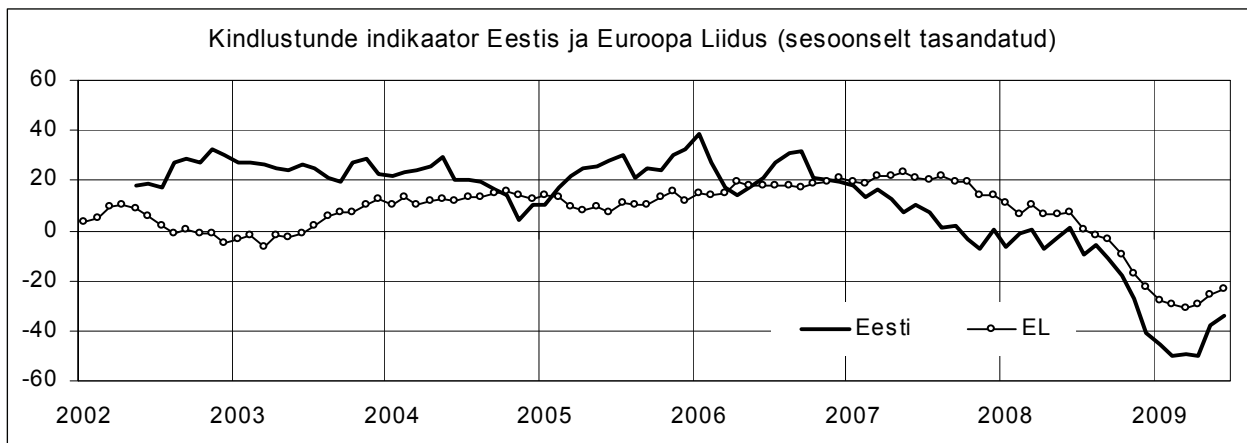
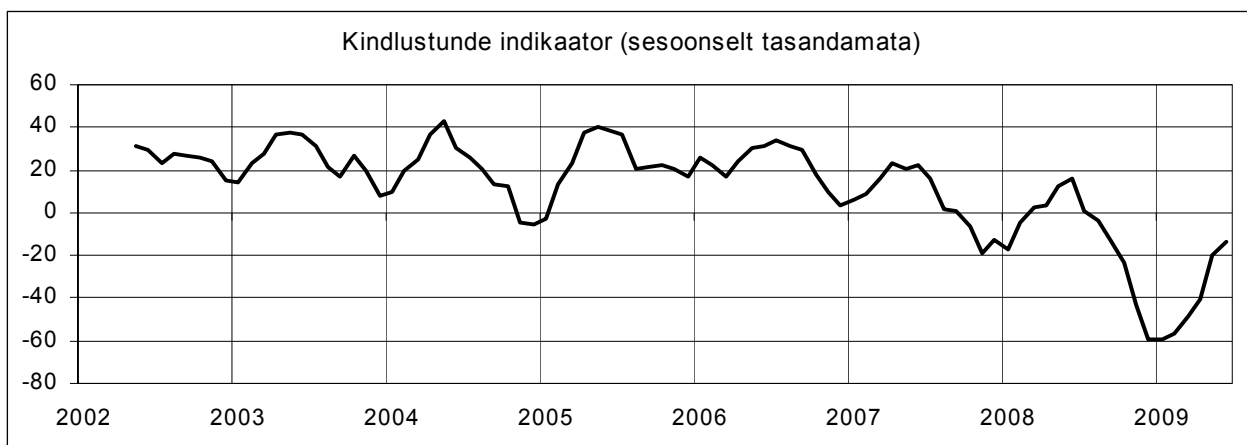
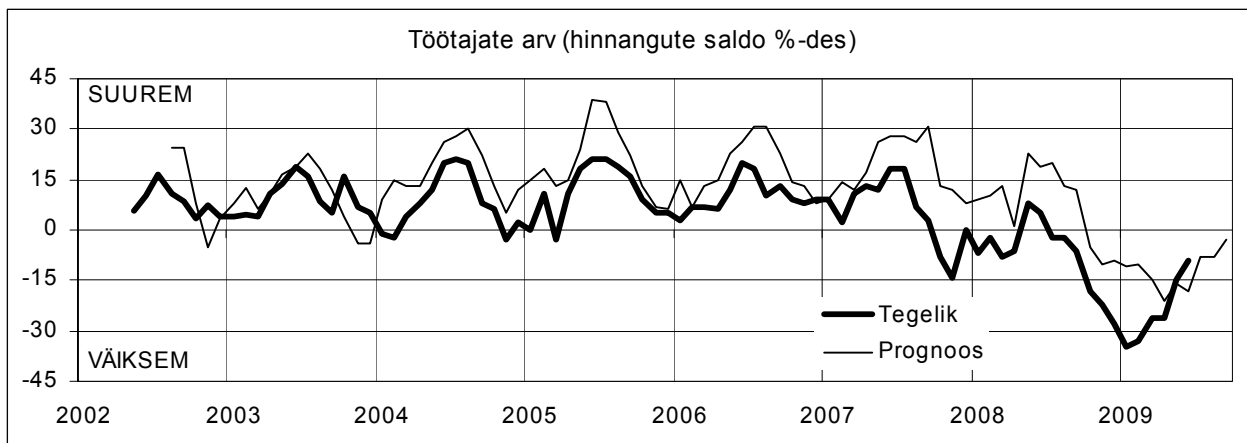

¹⁸ Käesoleva kuu teenindusbaromeeter on koostatud 292 teenindusfirma hinnangute põhjal. Baromeeteruuring on läbi viidud Euroopa Komisjoni ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi tellimisel.

¹⁹ Saldod näitavad ettevõtete positiivsete ja negatiivsete vastuste protsentide vahet.

²⁰ Kindlustunde indikaator on koondnäitaja, mis võrdub teenuste müügi, nõudluse ja nõudluse prognoosi saldode aritmeetilise keskmisega.

²¹ Ettevõtete hinnangud on antud enne Riigikogu otsust tõsta 1. juulist 2009 käibemaksumäära ning kütuseaktiisi.

Teenindusharude lõikes saab täiendavalt märkida alljärgnevat:

Infotehnoloogia

Ärikonjunktuur on halb. Viimastel kuudel jätkus nõudluse ja müügi langus, vähendati ka töötajate arvu. Kindlustunde indikaator tõusis märtsi -43-lt juunis -33-ni, mis on aga varasemate aastatega võrreldes väga madal tase (perioodil 2006–2008 juunikuu keskmine +20).

Ettevõtete hinnangul turusituatsiooni suvekuudel ei parane, nähakse ette nõudluse vähenemist (saldo -26). Töötajate arv jääb harus tervikuna oodatavalt samaks. Teenuste hinnad võivad lähikuudel teatud määral langeda (saldo -13).

Hotellid

Ärikonjunktuur on sesooni mõjul paranenud. Kui tavapäraselt on nõudlus pöördunud tõusule II kvartali alguses, siis käesoleval aastal hiljem – juuniks. Koos nõudluse kasvuga pöördus tõusule ka majutusteenuste müük (saldod vastavalt +12 ja +16). Samas püsis töötajate arv II kvartalis langustrendil. Kindlustunde indikaator peegeldab samuti haru paranenud turusituatsiooni, võrdudes juunis +25-ga (mais +6, aprillis –26, märtsis –42), jäädes aga varasemate aastatega võrreldes madalamaks (2008. a juunis +53, 2007. a juunis +66).

Hotellide ootused suvekuude nõudlusele on kõrged, nõudluse kasvule loodab 55% ettevõtetest. Erinevalt varasematest aastatest töötajate arvu suurendamist ei plaanita. Teenuste hinnad võivad järgmisel kolmel kuul vähesel määral langeda.

Restoranid

Turusituatsioon on I kvartaliga võrreldes paranenud, jäädes aga ebasoodsamaks kui varasematel aastatel samal ajal. Viimasel kolmel kuul suurenes mõõdukalt nõudlus (saldo +10), millega kaasnes müügi väike kasv (saldo +5). Töötajate arv jäi harus tervikuna samaks. Kindlustunde indikaator tõusis märtsi –65-lt juunis +17-le.

Restoranide hinnangul elavneb turg suvekuudel samavõrra kui aasta tagasi, iga teine restoran näeb ette nõudluse kasvu. Personali kavatakse suurendada. Teenuste hindu plaanitakse lähikuudel nõudluse toetamiseks langetada (saldo –27).

Turism

Turismi valdkonnas püsis II kvartalis halb konjunktuur. Viimasel kolmel kuul langes nõudlus ning vähenes müük, vähendati ka töötajate arvu. Kindlustunde indikaator langes eelkõige halvenenud prognoosi tõttu juunis –27-le (mais –16, märtsis –39).

Ettevõtete hinnangul ei too käesoleval aastal suvehooaeg kaasa nõudluse kasvu, nähakse

vastupidi ette selle langust (saldo –32). Personali kavatakse lähikuudel vähendada ning teenuste hindu plaanitakse langetada.

Transport

Turg on jätkuvalt languses, kuid kuust kuusse on langus aeglustunud. Viimasel kolmel kuul vähenesid nõudlus ning müük (saldod vastavalt –23 ja –22), kolmandik transpordifirmadest vähendas ka personali. Kindlustunde indikaator näitab, et haru olukord on halvem kui samal ajal varasematel aastatel (2009. a juunis –30; 2008. a juunis –23; 2007. a juunis +12).

Ettevõtete hinnangul ärikonjunktuur suvekuudel halveneb ning nõudlus langeb (saldo –46), plaanitakse vähendada ka personali. Juuni alguses ei kavandanud firmad lähikuudeks hinnamuutusi, kuid 1. juulist aset leidvate maksetõusude (aktsiis ja käibemaks) mõjul võidakse plaanidesse teha korrekture.

Autorent

Turusituatsioon on paranenud ning on soodsam kui samal ajal aasta tagasi. Juuniks pöördus nõudlus tõusule (saldo +17) ning II kvartalis suurenes ka müük (saldo +23). Samas leidis turu sesoonne elavnemine aset hiljem kui varasematel aastatel ning haru töötajate arv II kvartalis vähenes. Kindlustunde indikaator tõusis märtsi –33-lt juunis +33-le (2008. a juunis +22).

Järgmiseks kolmeks kuuks näevad firmad ette soodsat konjunktuuri ning nõudluse kasvu, oodatakse 2007. ja 2008. aastale sarnast suvehooaega. Iga kümnes ettevõtte kavatab võtta juurde töötajaid. Renditeenuste hinnad lähikuudel tõusevad (saldo +44).

Kinnisvara

Turusituatsioon oli II kvartalis halb, kuid I kvartalist soodsam. Viimastel kuudel jätkus teenuste nõudluse ja müügi langus (saldod vastavalt –24 ja –28). Töötajate arv jäi harus tervikuna samaks. Kindlustunde indikaator tõusis märtsi –44-lt juunis –20-le.

Järgmiseks kolmeks kuuks näevad firmad ette nõudluse mõningast langust (saldo -8), haru töötajate arv jääb samaks. Eeldatavasti langevad lähikuudel teenuste hinnad (saldo -28).

Reklaam

Turusituatsioon on muutunud paremaks. Kuust kuusse on aeglustunud nõudluse ja müügi langus, samas on olukord varasemate aastate sama perioodiga võrreldes halvem (varasemalt iseloomustas II kvartalit turu kasv). Haru töötajate arv on järjepidevalt vähenenud. Kindlustunde indikaator tõusis juunis -31-ni (märtsis -50), mis on aga eelmiste aastatega võrreldes väga madal tase (perioodi 2006–2008 juunikuu keskmine +31).

Ettevõtete ootused järgmise kolme kuu suhtes on pessimistlikud, nähakse ette turusituatsiooni halvenemist ning nõudluse langust (saldo -62). Oodatavalt jätkub personali vähendamistents ning reklaamifirmad kavatsevad langetada hindu.

Jäätmekäitlus

Jäätmekäitluse valdkonna turusituatsioon on soodsam kui teistes teenindusharudes. Juuniks pöördus nõudlus tõusule ning suurenes teenuste müük (saldod võrdselt +27). Haru konjunktuur on võrreldav aastatagusega. Töötajate arvu langustrend II kvartalis pidurdus, viimastel kuudel jäi haru töötajate arv samaks. Turusituatsiooni paranemist peegeldab ka kindlustunde indikaatori tõus juunis +18-ni (märtsis -55; 2008. a juunis +24).

Järgmisel kolmel kuul on oodata stabiilset turgu, ettevõtete hinnangul püsib nõudlus II kvartali tasemel. Samas informeerisid firmad, et plaanivad personali mõõdukat vähendamist. Teenuste hinnad võivad lähikuudel vähesel määral langeda.

TEENINDUSBAROMEETER
 (vastuste jagunemine %-des)

		2008						2009						
		06	07	08	09	10	11	12	01	02	03	04	05	06
Teenuste müük viimase 3 kuu jooksul	suurenes	40,7	31,4	30,4	27,8	20,6	12,7	8,7	6,2	6,7	6,3	8,1	19,7	23,4
	jäi samaks	44,3	43,2	42,8	36,8	42,1	36,7	27,2	25,5	18,4	23,6	24,7	32,4	37,9
	vähenes	15,0	25,4	26,9	35,4	37,4	50,5	64,1	68,3	74,9	70,1	67,3	47,9	38,8
	saldo	26	6	4	-8	-17	-38	-55	-62	-68	-64	-59	-28	-15
Nõudlus viimase 3 kuu jooksul	suurenes	39,4	30,6	27,7	24,2	15,9	11,1	6,2	4,9	3,1	4,3	6,0	18,6	22,3
	jäi samaks	43,7	42,5	38,3	38,0	43,0	34,4	24,7	21,9	20,7	22,4	25,6	28,1	39,0
	vähenes	16,9	26,9	34,0	37,9	41,2	54,6	69,1	73,2	76,2	73,3	68,5	53,3	38,7
	saldo	23	4	-6	-14	-25	-44	-63	-68	-73	-69	-63	-35	-16
Nõudlus järgneva 3 kuu jooksul	suureneb	26,1	17,5	20,9	18,1	13,3	5,7	3,0	9,3	14,0	21,3	30,6	29,0	20,5
	jääb samaks	46,6	58,4	48,0	49,2	44,5	42,0	33,7	32,8	42,0	43,4	38,9	45,4	48,7
	väheneb	27,3	24,1	31,1	32,7	42,2	52,3	63,3	57,9	44,0	35,3	30,6	25,6	30,8
	saldo	-1	-7	-10	-15	-29	-47	-60	-49	-30	-14	0	3	-10
Töötajate arv viimase 3 kuu jooksul	suurenes	19,1	20,0	18,3	16,4	9,9	8,6	4,9	4,5	7,2	8,5	10,0	12,6	17,0
	jäi samaks	67,2	57,6	61,3	61,5	62,1	60,4	62,6	56,1	53,0	56,6	54,3	59,5	56,7
	vähenes	13,8	22,4	20,4	22,1	28,0	31,0	32,5	39,4	39,8	34,9	35,8	28,0	26,3
	saldo	5	-2	-2	-6	-18	-22	-28	-35	-33	-26	-26	-15	-9
Töötajate arv järgneva 3 kuu jooksul	suureneb	22,4	8,1	9,0	13,8	8,1	9,5	9,4	8,1	7,0	8,6	12,7	9,5	11,6
	jääb samaks	67,2	79,0	71,9	63,8	72,7	70,5	66,0	62,8	70,1	64,7	66,2	72,8	74,1
	väheneb	10,3	13,0	19,1	22,5	19,3	20,0	24,6	29,0	23,0	26,7	21,1	17,7	14,4
	saldo	12	-5	-10	-9	-11	-10	-15	-21	-16	-18	-8	-8	-3
Teenuste hinnad järgneva 3 kuu jooksul	tõusevad	26,7	26,0	12,3	14,1	15,2	8,0	6,7	4,1	2,8	5,4	7,4	6,2	4,5
	jäävad samaks	72,1	71,3	78,1	73,0	66,6	75,8	73,8	74,9	63,4	60,7	65,3	67,0	73,0
	langevad	1,2	2,7	9,6	12,9	18,1	16,1	19,6	21,1	33,8	33,9	27,3	26,8	22,5
	saldo	26	23	3	1	-3	-8	-13	-17	-31	-28	-20	-21	-18
Äritegevust piirab praegu														
	mitte miski	x	12,8	x	x	9,0	x	x	4,8	x	x	4,5	x	x
	ebapiisav nõudlus	x	60,9	x	x	67,0	x	x	82,0	x	x	79,5	x	x
	tööjõu puudus	x	5,9	x	x	2,9	x	x	1,4	x	x	0,8	x	x
	ruumi, seadmete puudus	x	0,5	x	x	0,6	x	x	0,6	x	x	0,6	x	x
	finantsprobleemid	x	9,6	x	x	13,6	x	x	8,4	x	x	11,5	x	x
	muud	x	10,4	x	x	7,0	x	x	2,9	x	x	3,1	x	x
Ärikonjunktuur (olukord) 6 kuu päras	parem	x	19,3	x	x	10,4	x	x	17,3	x	x	21,8	x	x
	sama	x	46,4	x	x	35,4	x	x	34,9	x	x	31,5	x	x
	halvem	x	34,3	x	x	54,2	x	x	47,9	x	x	46,7	x	x
	saldo	x	-15	x	x	-44	x	x	-31	x	x	-25	x	x
Kindlustunde indikaator		16	1	-4	-12	-24	-43	-59	-60	-57	-49	-41	-20	-14

TEENINDUSBAROMEETER, JUUNI 2009
(teenindusharude lõikes vastuste jagunemine %-des)

		Infotehno- loogia	Hotellid	Resto- ranid	Turism	Trans- port	Auto- rent	Kinnis- vara	Reklaam	Jäätme- käitlus	KOKKU
Teenuste müük viimase 3 kuu jooksul	suurenes	15,0	43,2	42,1	27,0	14,3	35,3	12,0	29,4	46,7	23,4
	jäi samaks	40,0	29,8	20,9	24,0	49,7	52,7	48,0	26,6	33,3	37,9
	vähenes	45,0	27,0	37,0	49,0	36,0	12,0	40,0	44,0	20,0	38,8
	saldo	-30	16	5	-22	-22	23	-28	-15	27	-15
Nõudlus viimase 3 kuu jooksul	suurenes	10,5	38,6	42,1	21,6	16,7	35,3	16,0	17,7	40,0	22,3
	jäi samaks	36,5	34,4	25,9	29,4	43,3	46,7	44,0	47,4	47,0	39,0
	vähenes	53,0	27,0	32,0	49,0	40,0	18,0	40,0	35,0	13,0	38,7
	saldo	-43	12	10	-27	-23	17	-24	-17	27	-16
Nõudlus järgneva 3 kuu jooksul	suureneb	17,5	54,6	50,0	18,9	2,4	64,7	12,0	0,0	26,7	20,5
	jääb samaks	39,5	38,5	37,0	30,1	49,6	29,3	68,0	38,0	46,3	48,7
	väheneb	43,0	7,0	13,0	51,0	48,0	6,0	20,0	62,0	27,0	30,8
	saldo	-26	48	37	-32	-46	59	-8	-62	0	-10
Töötajate arv viimase 3 kuu jooksul	suurenes	20,0	13,6	23,7	8,1	0,0	0,0	28,0	8,8	13,3	17,0
	jäi samaks	47,0	54,4	52,3	69,9	68,0	76,0	48,0	62,2	73,7	56,7
	vähenes	33,0	32,0	24,0	22,0	32,0	24,0	24,0	29,0	13,0	26,3
	saldo	-13	-18	0	-14	-32	-24	4	-20	0	-9
Töötajate arv järgneva 3 kuu jooksul	suureneb	17,5	15,9	32,4	0,0	4,8	11,8	12,0	0,0	13,3	11,6
	jääb samaks	67,5	70,1	53,6	84,0	71,2	88,2	80,0	79,0	59,7	74,1
	väheneb	15,0	14,0	14,0	16,0	24,0	0,0	8,0	21,0	27,0	14,4
	saldo	3	2	18	-16	-19	12	4	-21	-14	-3
Teenuste hinnad järgneva 3 kuu jooksul	tõusevad	0,0	18,2	5,3	5,4	4,9	43,8	0,0	0,0	6,7	4,5
	jäävad samaks	87,0	58,8	62,7	70,6	88,1	56,3	72,0	71,0	80,3	73,0
	langevad	13,0	23,0	32,0	24,0	7,0	0,0	28,0	29,0	13,0	22,5
	saldo	-13	-5	-27	-19	-2	44	-28	-29	-6	-18
Kindlustunde indikaator		-33	25	17	-27	-30	33	-20	-31	18	-14

TEENINDUSBAROMEETER
(saldod %-des)

Näitaja	2002 - 2009			2008						2009						
	min	kesk	max	06	07	08	09	10	11	12	01	02	03	04	05	06
Teenuste müük viimase 3 kuu jooksul	-68	13	52	26	6	4	-8	-17	-38	-55	-62	-68	-64	-59	-28	-15
Nõudlus viimase 3 kuu jooksul	-73	10	50	23	4	-6	-14	-25	-44	-63	-68	-73	-69	-63	-35	-16
Nõudlus järgneva 3 kuu jooksul	-60	11	60	-1	-7	-10	-15	-29	-47	-60	-49	-30	-14	0	3	-10
Töötajate arv viimase 3 kuu jooksul	-35	4	21	5	-2	-2	-6	-18	-22	-28	-35	-33	-26	-26	-15	-9
Töötajate arv järgneva 3 kuu jooksul	-21	12	39	12	-5	-10	-9	-11	-10	-15	-21	-16	-18	-8	-8	-3
Teenuste hinnad järgneva 3 kuu jooksul	-31	12	33	26	23	3	1	-3	-8	-13	-17	-31	-28	-20	-21	-18
Äritegevust piirab praegu																
mitte miski	4	20	35	x	13	x	x	9	x	x	5	x	x	4	x	x
ebapiisav nõudlus	21	40	82	x	61	x	x	67	x	x	82	x	x	80	x	x
tööjõu puudus	1	18	36	x	6	x	x	3	x	x	1	x	x	1	x	x
ruumi, seadmete puudus	1	4	9	x	1	x	x	1	x	x	1	x	x	1	x	x
finantsprobleemid	2	8	14	x	10	x	x	14	x	x	8	x	x	11	x	x
muu	3	9	17	x	10	x	x	7	x	x	3	x	x	3	x	x
Ärikonjunktuur (olukord) 6 kuu pärast	-44	12	43	x	-15	x	x	-44	x	x	-31	x	x	-25	x	x
Kindlustunde indikaator	-60	12	43	16	1	-4	-12	-24	-43	-59	-60	-57	-49	-41	-20	-14

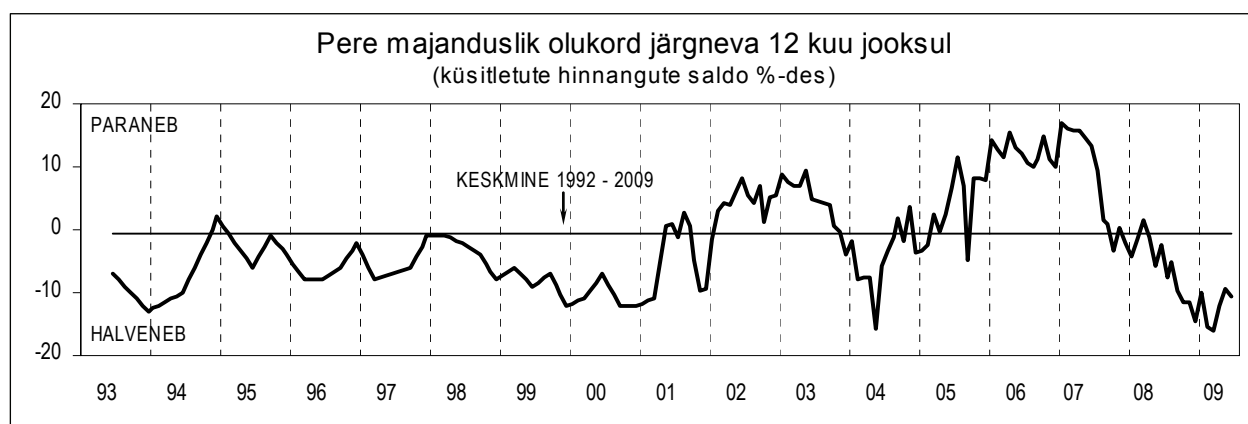
2.5. Tarbijabaromeeter²²

Juuni tarbijabaromeetri andmetel on suure osa Eesti elanike majanduslik olukord viimase aasta jooksul halvenenud, kuid ootused Eesti majanduse väljavaadetele natuke paranenud.

Pere majanduslik olukord on viimase 12 kuu võrdluses halvenenud, kuid ootused tulevikule paranenud

Perede majandusliku olukorra halvenemine, mis sai alguse 2007. a teisest poolaastast, jätkus ka 2009. aasta II kvartalis. Juunis hindas 52% tarbijates, et nende pere majanduslik olukord oli halvem kui aasta tagasi, 42% olukord oli jäänud samaks ja 6% küsitletute olukord oli parem (saldo aprillis -25, mais -27, juunis -29).

Halvad, kuid mõõdukalt paranenud on tarbijate ootused oma pere majandusolukorra muutumisele järgneva 12 kuu jooksul. Võrreldes märtsiga paranes juuniks hinnangute saldo 5 punkti võrra. Juunis prognoosis 30% küsitletutest oma pere majandusolukorra halvenemist, 41% samaks jäämist ja 11% lootis paranemist.

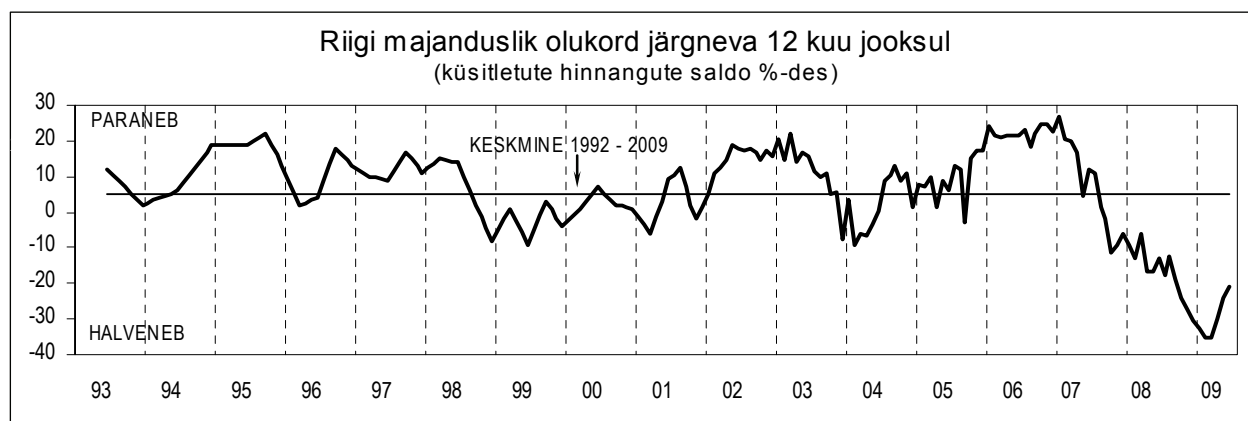

Ootused riigi majandusolukorra muutumisele on viimase 3 kuu jooksul kuust kuusse paranenud

Elanike hinnang Eesti majanduses aset leidnud muutustele püsib halb. Nii arvas juunis 86% vastanutest, et majandusseis on halvem kui oli 12 kuud tagasi.

Samas on elanike ootused Eesti majandusarengu suhtes paranenud. Juunis antud hinnang

(saldo -21) oli 14 punkti parem märtsi hinnangust. Juunis lootis 17% küsitletutest, et Eesti majandusolukord järgneva 12 kuu jooksul pareneb, sama olukorra püsimist ootas 20% ja halvenemist kartis 49% küsitletutest.

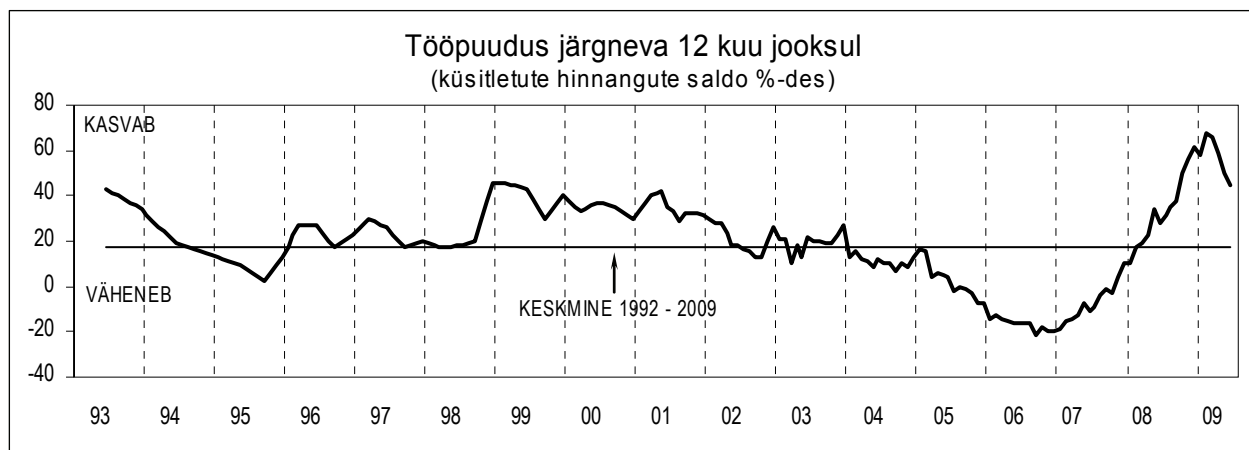
²² Küsitlusi viiakse läbi telefoni teel. Juunikuu küsitlus viidi läbi 1.–8. juunini ja küsitleti 800 inimest üle Eesti

Tööpuuduse kasv aeglustub

Tarbijate hinnangul on tööpuuduse kasv aeglustumas (saldo 2009. a märtsis 66 ja juunis 45, ajalooline keskmine 18).

Arvestades asjaolu, et kõrge töötuse tase ja kasv on üks olulisemaid majanduse ees seis-

vaid probleeme, lisasime juunikuu tarbijabaromeetri küsitlusele (analoogselt märtsi küsitlusega) ühe eriküsimuse. Uurisime, milline on tööl käivate vastajate enda saatus tööturul lähema kolme kuu jooksul.

Kui olete tööl käiv inimene, siis kui suur on tõenäosus, et jääte järgneva 3 kuu jooksul tööta?

	Väga tõenäoline	Küllaltki tõenäoline	Küllaltki ebatõenäoline	Täiesti ebatõenäoline	Ei oska öelda
KESKMINE MÄRTS 2009	5	19	30	40	6
KESKMINE JUUNI 2009	5	18	35	34	8
Haridus					
Põhiharidus	0	25	25	42	8
Kesk või keskeri	7	18	37	26	11
Kõrgharidus	2	14	31	49	5
Vanus					
16 – 29	4	20	31	37	7
30 – 49	6	17	39	32	6
50 – 64	3	16	32	35	14
65 –	8	25	0	50	17
Sugu					
Mehed	6	18	33	33	10
Naised	3	17	37	36	7

Tulemustest ilmneb, et iga viies praegu tööl käiv inimene peab lähema 3 kuu jooksul (väga või küllaltki) tõenäoselt töötuks jäämist. Rohkem on muret töökohaga kas siis noorematel inimestel või siis pensioniealistel. Mida väiksem on töötaja haridus, seda tõenäosem on

tööta jäämine. Võrreldes märtsi küsitlusega oli juunis vähem neid inimesi, kes said oma töökoha säilimises täiesti kindlad olla, kuid järsku töötuse kasvu inimesed peale 1. juulit ei oota (1. juulist rakendub uus Töölepingu seadus).

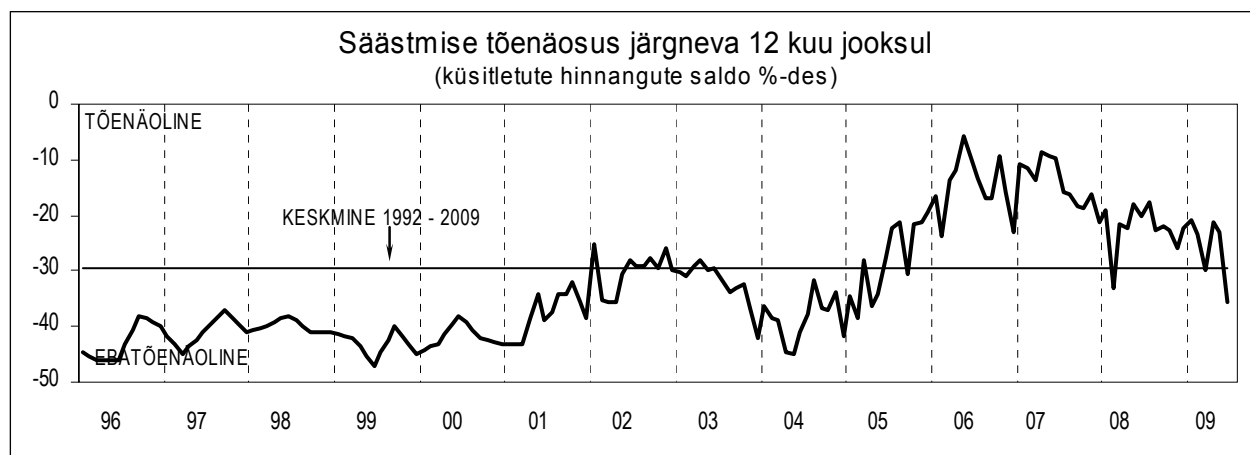
Perede rahaline olukord halveneb, tarbimist piiratakse

Perede rahaline olukord juunis halvenes. Kui märtsis suutis 40% peredest säästa, 50% tuli ots-otsaga välja ja 10% elas kas varasematest säästudest või oli võlgades (saldo 15), siis juunis oli säästa suutvaid peresid 8 protsendipunkti vähem ja enam oli peresid, kes kulutasid kõik selle, mille teenisid.

Nende perede osakaal, kes suudavad ka järgneva 12 kuu jooksul säästa, on viimaste kuu-

dega jätkuvalt vähenenud. Juunis plaanis järgneva 12 kuu jooksul säästa 30% küsitletutest ja säästmist pidas ebatõenäoseks 68% tarbijaist.

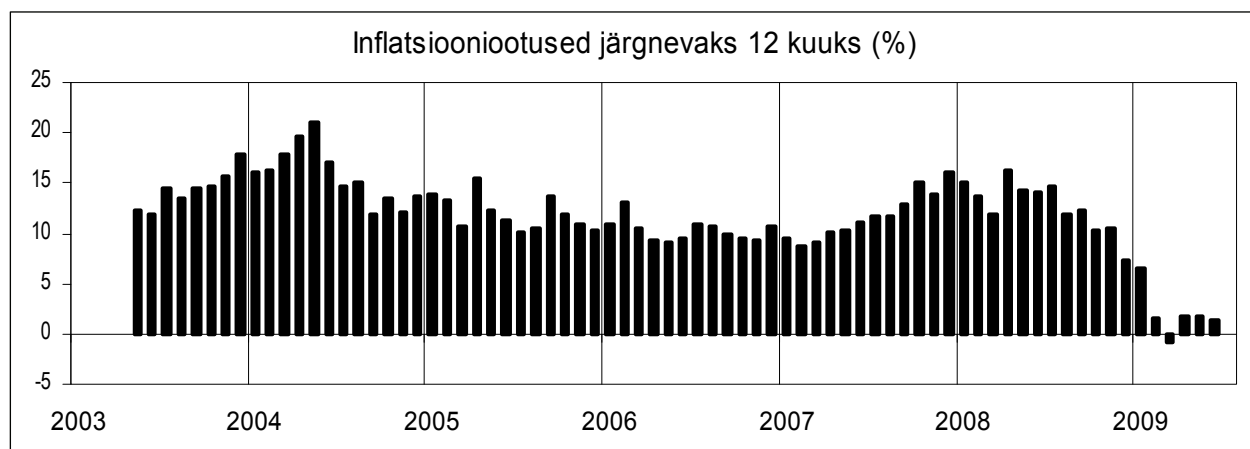
Tarbijabaromeeter näitab, et tarbijate püsikaupade ostuplaanid püsivad tagasihoidlikud. Tarbimist võib jätkuvalt vähendada 1. juulist planeeritud käibemaksutõus.

Tarbijate inflatsiooniootused taas kasvamas

Tarbijate hinnangul hakkavad jaehinnad jälle tasapisi tõusma. Kui märtsis ootasid tarbijad lähemaks 12 kuuks hindade alanemist 0,8%, siis juuniküsitluse andmetel oodati 1,3% hinnatõusu. Hindade tõusu tingib nii kütuse hinnatõus maailmaturul ja mootorikütuste hinnatõus Eestis kui valitsuse poolt tõstetavad käibe- ja aktsiisimaksud.

Madalama sissetulekuga pered ja eakamad inimesed prognoosivad hinnatõusu suuremana kui jõukamad ja nooremad inimesed.

Tarbijate hinnatõusu ootused (%) järgnevas 12 kuuks erinevates sotsiaalsetes gruppides

	2005 juuni	2006 juuni	2007 juuni	2008 juuni	2009 märts	2009 juuni
KESKMINE	11,3	9,4	11,1	14,1	-0,8	1,3
Sissetulek						
I kvartiil	10,6	11,0	10,8	16,6	-0,1	5,3
II kvartiil	10,7	10,4	10,6	14,0	-0,3	3,0
III kvartiil	12,6	8,7	10,8	12,4	-2,6	-0,5
IV kvartiil	8,5	9,3	11,5	13,8	-0,7	-3,6
Vanus						
16 – 29	12,6	11,4	11,5	12,8	1,7	-1,3
30 – 49	11,2	8,8	11,2	14,4	-3,1	0,1
50 – 64	11,2	9,6	10,6	15,2	-2,8	4,5
Üle 64	8,7	7,0	10,9	14,1	3,5	4,6
Sugu						
Mehed	11,4	7,6	10,8	13,2	-1,1	1,7
Naised	11,3	11,4	11,4	14,9	0,4	0,9

Tarbijate kindlustunde koondindikaator

Tarbijate kindlustunde indikaator²³, mis II kvartali alguskuudel üle pika perioodi (26 kuud) kaks kuud järjest tõusis, pöördus juunis jälle langusesse. Indikaator oli 2009. aasta märtsis -37, aprillis -31, mais -27 ja juunis -28. Juuni tagasilanguse põhjuseks on eelkõige pere rahalise olukorra halvenemine ja säästmisvõime vähenemine.

Tarbijate kindlustunnet on kahandanud vähene usk Eesti majandusedusse (juuni saldo erinevus pikaajaliselt keskmisest 26 punkti) ja suur töetuks jäämise oht (juuni hinnangu erinevus pikaajaliselt keskmisest 27 punkti).

Tarbijate kindlustunne paranes II kvartalis kogu Euroopa Liidus, sealhulgas kõigis Eestile olulisteks ekspordiriikides.

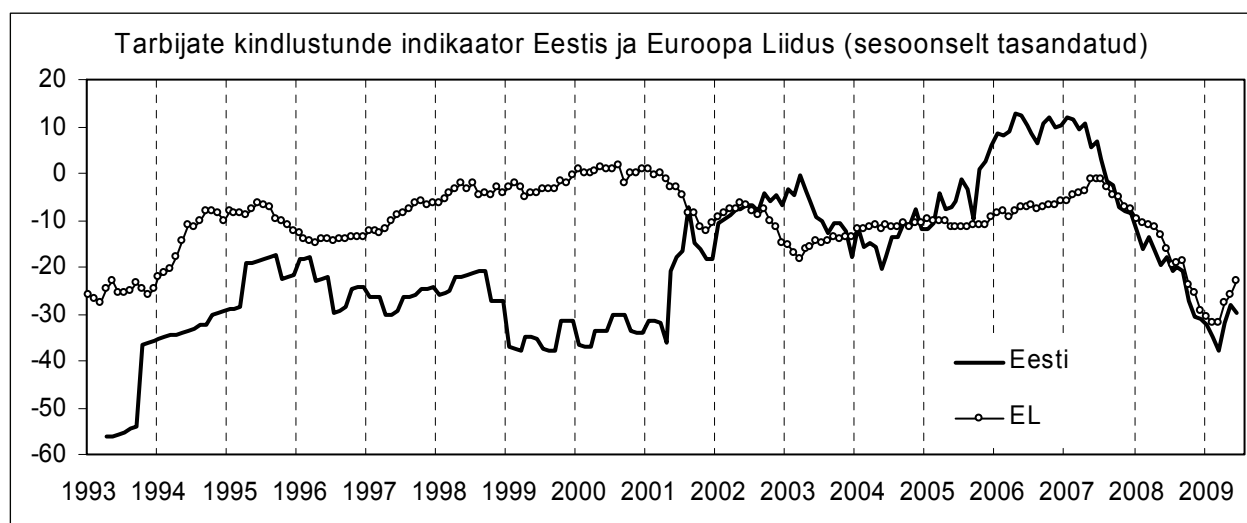
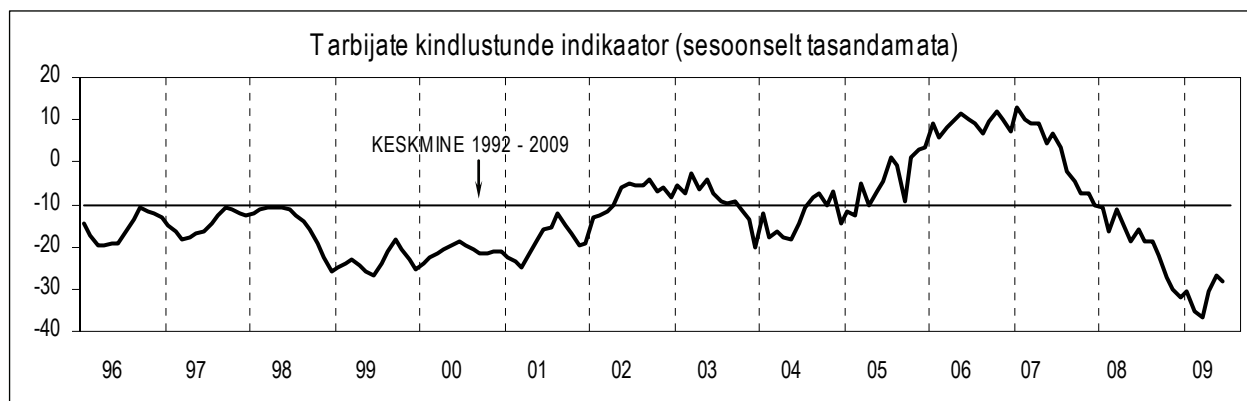
Tarbijate kindlustunde indikaator (indikaatori komponentide lõikes)²³

	Kindlustunde indikaator	Pere majanduslik olukord järgneval 12 kuul (saldo)	Eesti majanduslik olukord järgneval 12 kuul (saldo)	Tööpuudus järgneval 12 kuul (saldo)	Säästmine järgneval 12 kuul (saldo)
Juuni 2005	-5	7	6	4	-25
Juuni 2006	10	12	22	-16	-9
Juuni 2007	7	13	12	-11	-6
Juuni 2008	-16	-2	-13	28	-16
Märts 2009	-37	-16	-35	66	-30
Aprill 2009	-31	-12	-30	59	-21
Mai 2009	-27	-9	-24	50	-23
Juuni 2009	-28	-11	-21	45	-36

²³ Kindlustunde indikaator on sünteesnäitaja, mis sisaldab pere ja riigi majandusolukorra, töötuse ja säästude prognoosi saldode aritmeetilist keskmist ja väljendab tarbijate tulevikuusk

Tarbijate kindlustunde indikaator sotsiaalsetes gruppides

	2005 juuni	2006 juuni	2007 juuni	2008 juuni	2009 juuni
KOKKU	-5	13	7	-16	-28
Sissetulek					
I kvartiil	-16	-2	-1	-21	-33
II kvartiil	-7	6	5	-20	-34
III kvartiil	-5	13	12	-11	-19
IV kvartiil	6	21	14	-11	-25
Sugu					
Mehed	-1	16	8	-13	-25
Naised	-8	5	6	-18	-31
Vanus					
16-29	9	16	19	-6	-19
30-49	-7	12	4	-18	-28
50-64	-9	7	1	-21	-31
65 –	-4	2	2	-9	-32
Elukutse					
Eraettevõtja	4	23	8	-17	-24
Valgekrae	-4	10	9	-17	-27
Oskustööline	-7	10	9	-17	-27
Lihttööline	-8	10	5	-17	-29

TARBIJABAROMEETER
(vastuste jagunemine %-des)

Küsimus	2009			
	aprill	mai	juuni	
1. Perekonna majanduslik olukord võrreldes sellega, mis oli 12 kuud tagasi				
palju parem	++	0,3	0,1	0,4
mõnevõrra parem	+	5,0	4,4	5,4
sama	=	48,8	46,9	42,1
mõnevõrra halvem	-	35,8	37,4	38,9
palju halvem	--	10,0	10,4	12,8
ei oska öelda		0,3	0,9	0,5
saldo		-25	-27	-29
2. Perekonna majanduslik olukord järgneva 12 kuu pärast				
palju parem	++	0,4	0,1	0,1
mõnevõrra parem	+	8,5	10,6	10,9
sama	=	41,0	45,4	40,6
mõnevõrra halvem	-	28,1	23,0	27,6
palju halvem	--	2,6	3,4	2,5
ei oska öelda		19,4	17,5	18,3
saldo		-12	-9	-11
3. Eesti majanduslik olukord võrreldes sellega, mis oli 12 kuud tagasi				
palju parem	++	0,0	0,0	0,3
mõnevõrra parem	+	0,6	0,5	0,9
sama	=	7,0	7,1	7,9
mõnevõrra halvem	-	47,6	45,4	51,1
palju halvem	--	40,8	42,1	34,8
ei oska öelda		4,0	4,9	5,1
saldo		-64	-65	-60
4. Eesti majanduslik olukord 12 kuu pärast				
palju parem	++	0,0	0,1	0,0
mõnevõrra parem	+	12,9	16,3	16,8
sama	=	13,9	18,9	20,1
mõnevõrra halvem	-	48,3	42,0	39,4
palju halvem	--	12,5	11,1	9,5
ei oska öelda		12,5	11,6	14,3
saldo		-30	-24	-21
5. Hindade muutus viimase 12 kuu jooksul				
oluliselt tõusnud	++	13,3	11,5	11,4
mõõdukalt tõusnud	+	18,4	15,3	14,8
natuke tõusnud	=	16,5	17,1	16,4
jäänud samaks	-	26,4	23,6	32,8
alanenud	--	19,9	24,8	20,4
ei oska öelda		5,6	7,8	4,4
saldo		-11	-17	-18

Küsimus	2009			
	aprill	mai	juuni	
6. Hindade muutus lähema 12 kuu jooksul (võrreldes möödunud 12 kuuga)				
hinnad tõusevad kiiremini	++	3,0	3,6	5,5
hinnad tõusevad sama kiiresti	+	9,5	8,5	12,0
hinnad tõusevad aeglasemalt	=	14,4	16,0	18,5
hinnad püsivad samal tasemel	-	34,9	34,1	31,3
hinnad langevad	--	20,0	20,6	15,4
ei oska öelda		18,3	17,1	17,4
saldo		-30	-30	-20
7. Tööpuudus järgneva 12 kuu jooksul				
kasvab tunduvalt	++	42,1	31,1	27,4
kasvab mõnevõrra	+	40,8	45,9	43,6
jääb samaks	=	5,6	10,9	14,8
väheneb mõnevõrra	-	5,4	7,1	7,8
väheneb tunduvalt	--	0,8	0,3	0,5
ei oska öelda		5,4	4,8	6,0
saldo		59	50	45
8. Praeguse aja soodsus püsikaupade ostmiseks				
praegu on sobiv aeg	+	36,5	33,9	38,3
ei eriti soodne ega ebasoodne	=	26,0	24,9	27,1
ei ole soodne	-	25,4	29,5	26,4
ei oska öelda		12,1	11,8	8,3
saldo		11	4	12
9. Kulutamine püsikaupade ostuks järgmisel 12 kuul (võrreldes viimase 12 kuuga)				
tunduvalt rohkem	++	1,3	1,5	1,0
mõnevõrra rohkem	+	5,8	4,9	5,4
umbes samad	=	34,4	39,6	41,1
mõnevõrra vähem	-	17,5	21,4	12,5
tunduvalt vähem	--	38,3	28,6	36,8
ei oska öelda		2,9	4,0	3,3
saldo		-43	-35	-39
10. Praeguse majandusliku olukorra sobivus raha kogumiseks/säästmiseks				
väga sobiv aeg	++	6,8	10,0	4,6
küllaltki sobiv aeg	+	31,8	30,1	25,5
pigem ebasobiv aeg	-	30,3	28,5	33,4
täiesti ebasobiv aeg	--	23,5	22,1	27,6
ei oska öelda		7,8	9,3	8,9
saldo		-16	-11	-27

Küsimus	2009			
	aprill	mai	juuni	
11. Raha säästmise tõenäosus lähema 12 kuu jooksul				
väga tõenäoline	++	6,1	7,1	4,4
küllaltki tõenäoline	+	33,6	29,4	25,6
küllaltki ebatõenäoline	-	23,4	28,9	30,1
täiesti ebatõenäoline	--	32,4	30,4	37,9
ei oska öelda		4,5	4,3	2,0
saldo		-21	-23	-36
12. Pere praegune rahanduslik olukord				
säästetakse palju	++	2,5	2,1	1,9
säästetakse natuke	+	39,8	33,0	30,3
tullakse ots-otsaga välja	=	46,6	52,0	57,1
kulutatakse varasemaid sääste	-	7,6	9,6	7,0
elatakse võlgu	--	2,8	2,1	2,9
ei oska öelda		0,8	1,1	0,9
saldo		16	12	11

Küsimus	2009			
	aprill	mai	juuni	
13. Auto ostmise tõenäosus järgmise 12 kuu jooksul				
väga tõenäoline	++	2,3	-	-
küllaltki tõenäoline	+	4,3	-	-
küllaltki ebatõenäoline	-	5,3	-	-
täiesti ebatõenäoline	--	86,3	-	-
ei oska öelda		2,0	-	-
saldo		-85	-	-
14. Maja ostmise või ehitamise tõenäosus järgmise 12 kuu jooksul				
väga tõenäoline	++	0,8	-	-
küllaltki tõenäoline	+	2,5	-	-
küllaltki ebatõenäoline	-	2,5	-	-
täiesti ebatõenäoline	--	92,1	-	-
ei oska öelda		2,1	-	-
saldo		-91	-	-
15. Suuremate kulutuste tegemise tõenäosus oma maja või korteri kapitaalseks ümberehitamiseks või remontimiseks järgneva 12 kuu jooksul				
väga tõenäoline	++	9,0	-	-
küllaltki tõenäoline	+	12,9	-	-
küllaltki ebatõenäoline	-	6,4	-	-
täiesti ebatõenäoline	--	69,8	-	-
ei oska öelda		2,0	-	-
saldo		-58	-	-

TARBIJABAROMEETER

(saldod: küsitletute positiivsete ja negatiivsete hinnangute vahe)

Küsimus	1992 - 2009			2008						2009						
	min	kesk	max	6	7	8	9	10	11	12	1	2	3	4	5	6
PEREKONNA MAJANDUSLIK OLUKORD																
Viimased 12 kuud	-53	-5	18	-10	-13	-9	-13	-17	-18	-19	-16	-24	-26	-25	-27	-29
Järgmised 12 kuud	-36	-1	17	-2	-8	-5	-10	-12	-12	-15	-10	-15	-16	-12	-9	-11
RIIGI MAJANDUSLIK OLUKORD																
Viimased 12 kuud	-65	0	38	-37	-44	-40	-45	-49	-50	-50	-48	-59	-63	-64	-65	-60
Järgmised 12 kuud	-37	5	27	-13	-18	-12	-19	-24	-27	-30	-33	-35	-35	-30	-24	-21
HINNAD																
Viimased 12 kuud	-18	35	85	81	82	75	71	71	55	47	33	23	1	-11	-17	-18
Järgmised 12 kuud	-33	45	85	32	38	26	26	22	14	-2	-8	-22	-33	-30	-30	-20
Muutus %-des	-1	12	21	14	15	12	12	10	11	7	7	2	-1	2	2	1
TÖÖPUUDUS																
	-22	18	76	28	32	35	38	50	56	61	58	67	66	59	50	45
PÜSIKAUPADE OSTUD																
Praegu	-7	26	47	-4	-4	3	1	-1	-3	2	0	-7	3	11	4	12
Järgmise 12 kuu jooksul	-60	-15	-2	-19	-20	-18	-26	-30	-27	-33	-36	-38	-40	-43	-35	-39
SÄÄSTUD																
Praegu	-75	-27	-2	-16	-17	-13	-19	-21	-17	-17	-19	-17	-24	-16	-11	-27
Järgmise 12 kuu jooksul	-47	-29	-6	-20	-18	-23	-22	-23	-26	-22	-21	-23	-30	-21	-23	-36
PERE RAHANDUSLIK OLUKORD																
	-22	11	20	16	17	18	18	15	18	15	15	12	15	16	12	11
AUTO OSTMINE																
	-85	-68	-55	x	-77	x	x	-77	x	x	-83	x	x	-85	x	x
MAJA OSTMINE																
	-91	-81	-64	x	-84	x	x	-88	x	x	-88	x	x	-91	x	x
MAJA, KORTERI REMONT																
	-66	-31	-14	x	-40	x	x	-45	x	x	-47	x	x	-58	x	x
KINDLUSTUNDE INDIKAATOR																
	-37	-10	13	-16	-19	-19	-22	-27	-30	-32	-30	-35	-37	-31	-27	-28

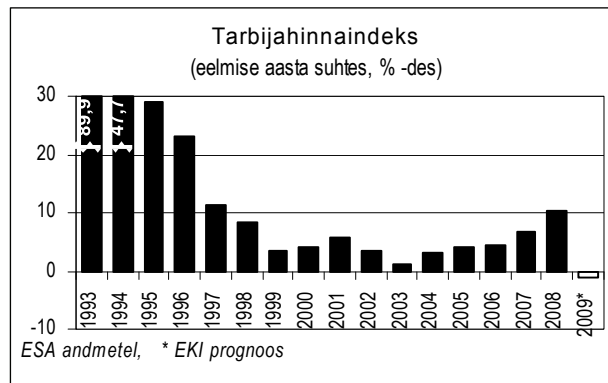
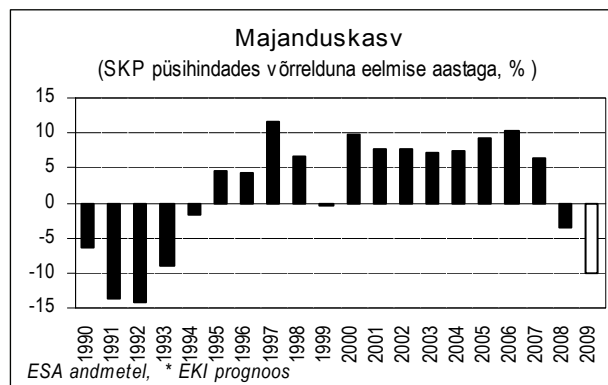
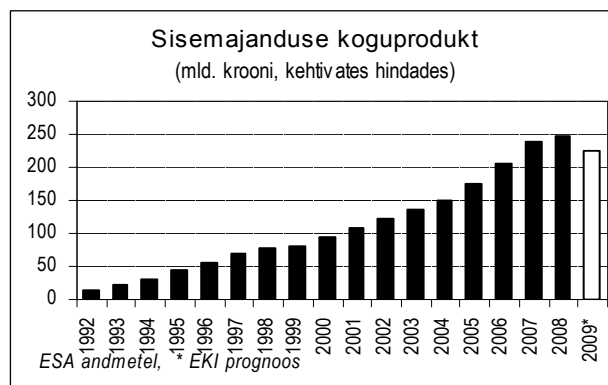
3. Lühülevaade Eesti majandusarengust 1993-2009. a

Sisemajanduse koguprodukt (SKP). Reformide ja majanduse ümberstruktureerimise käigus (1992-1994) kahanes sisemajanduse koguprodukt (püsihindades) ligi veerandi võrra. Tõus algas 1994. aasta teisel poolel ja kestis 2007. aastani. Majanduse reaalkasv oli tõusu-aastatel (2000-2007) keskmiselt 8,7% aastas. Nominaalhindades suurenes SKP 1994-2007 ~10 korda. Arengukiirus tõusis pärast Eesti liitumist Euroopa Liiduga. Sellest tulenevalt saab 2004. aastat nimetada kiirenduse aastaks ja 2005. aastat kõrgkonjunkturi aastaks. Sel aastal sai alguse kinnisvarabuuri, mis kulmineerus 2006. aastal, andes sellele nimeks ülekuumenemise aasta. Kinnisvarabuuri järgsele aastale oli iseloomulik majanduskasvu aeglustumine, mistõttu 2007. aasta märksõnaks on jahtumine. Olukord muutus 2008. aastal, kui maailmas sai alguse finantskriis, mis viis Eesti majanduse langusesse. 2008. aastal moodustas SKP ühe inimese kohta 67% Euroopa Liidu 27 riigi keskmisest (hindade erinevust arvestades). Majanduse languse trend jätkub ka 2009. aastal.

Tarbijahinnaindeks (THI). Tarbekaubad ja tasulised teenused on krooni ajal (1992. juunist kuni 2009. a maini) kallinenud keskmiselt 10,1 korda. Tarbijahindade tõus aastast-aastasse aeglustus, jõudes 2003. a 1,3%-ni. Perioodil 2004-2006 THI püsis vahemikus 3,0...4,4%. Hinnatõusu aluseks on olnud siirdemajandusriikidele iseloomulik hinnaühildumisprotsess. Viimastel aastatel on administratiivselt reguleeritavad hinnad kasvanud kiiremini vabalt kujunevatest hindadest ja teenuste hinnad kaupade hindadest. 2004. a THI oli 3,0%, 2005. a 4,1% ja 2006. a 4,4%. Nõudmis- ja pakkumispoolsete tegurite koosmõjul hakkas 2007. aastal inflatsioon taas kiirenema: 2007. aastal oli THI 6,6% ja 2008. aastal koguni 10,4%. Situatsioon muutub oluliselt 2009. aastal, mil majanduslanguse ja muu mõjul inflatsioon tõenäoliselt asendub deflatsiooniga (1,0%).

Väliskaubandus. Eesti väliskaubandus on viimase neljateist aasta jooksul jõudsalt arenenud. Aastatel 1994-2008 on kaupade väliskaubanduse käive jooksvates hindades kasvanud ligi 8 korda. Samas on kõikidel aastatel kauba-

vahetusbilanss olnud negatiivne, seejuures viimastel aastatel on defitsiit ületanud 30 mld krooni piiri. Kõige kiirema hüppe tegi **eksport** aastatel 2005-2006, mida seostatakse Eesti astumisega Euroopa Liitu. Eesti suurimad ekspordipartnerid on läbi aegade olnud Soome ja Rootsi. Kaupade **import** on kõigil aastatel (välja arvatud 1999. a) suurenenud. Imporditudluse kiiret kasvu on soodustanud välismaiste otseinvesteeringute hoogne sissevool ja eratarbimise kiire areng. Peamisteks impordipartneriteks on olnud samuti Soome ja Rootsi, kust on ka pärit valdav osa detaile ja pooltooteid, mida on kasutatud allhankelepingute täitmisel.

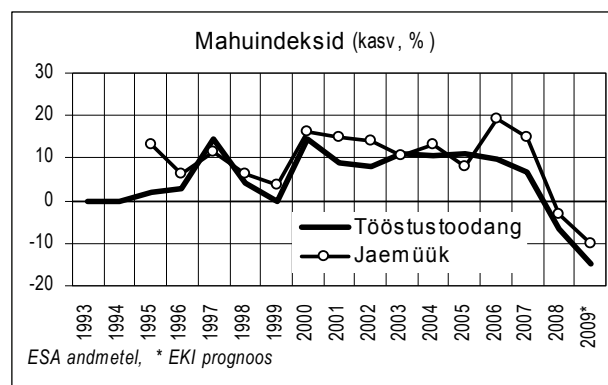
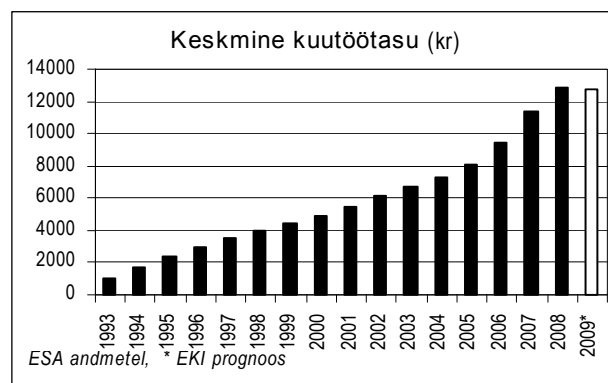
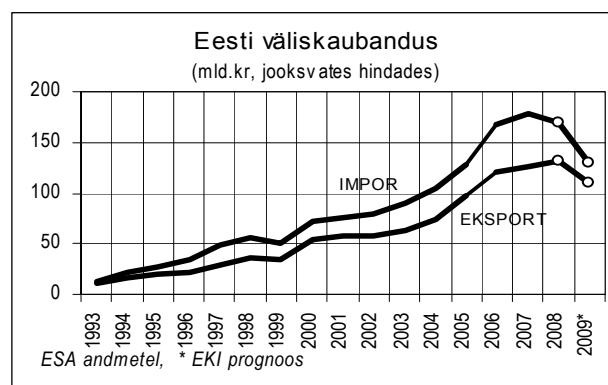
Maailma majanduskliima halvenemisega Eesti väliskaubanduse areng 2001-2002 aastatel aeglustus, kuid alates 2003. aastast taas kiirenes. 2008. a eksport oli 132,5 mld kr ja import 169,9 mld kr. 2009. aastal väliskaubanduse areng pidurdub. Põhjuseks nõudluse kasvu pidurdumine välisturgudel globaalse finantskriisi tõttu.

Tööhõive. Negatiivse iibe ja väljarände tõttu 90-ndatel aastatel tööga hõivatute arv Eestis oluliselt vähenes. Alates 2000. aastast on hõivatute arv liikunud tõusu suunas, jõudes 2000. a 572 tuh inimeselt 657 tuhande inimeseni 2008. aastal. Töötuse määr kasvas kuni 2000. aastani, ulatudes siis ligi 14%-ni. Hiljem on töötuse määr liikunud langustrendil, moodustades 2003. ja 2004. a ~10% ja 2007. a 4,7%. Registreeritud töötuid oli 2001. a I kvartalis rekordiliselt 58 tuhat inimest (6,6%), seejärel on nende arv vähenenud (2007. a augustis 12,9 tuhat inimest). Tööhõivet tõstis kinnisvarabuim, mille käigus ehitussektorisse lisandus ligi 40 tuhat töötajat. 2008. aastal hakkas tööpuudus taas kasvama, põhjustatuna majanduslangusest ja eriti ehitussektori taandarengust. 2009. a tööpuudus kasvab järsult, ületades 10% piiri.

Tööstustoodang. Tööstustoodangu osakaal SKP-s on majanduse ümberstruktureerimise käigus vähenenud 35,4%-lt (1992. a) 16,9%-ni (2008. a). Töötlev tööstus annab 5/6 tööstustoodangust. Alates 1995. aastast on tööstustoodangu mahuindeks olnud positiivne, erandiks on olnud vaid 1999. aasta, mil 3,4%-st langust põhjustas Vene majanduskriis. 2000–2006. a on tööstuse areng olnud kiire (keskmiselt 10%). Toodangu maht sõltub olulisel määral allhanketööde lepingutest ja viimased omakorda maailmamajanduse olukorrast. Allhanked moodustasid 2000. aastal ligi poole töötleva tööstuse toodangust, kahanedes 2003. aastaks kolmandikuni. Oluline mõju tööstustoodangu arengule on ka välisnõudlusel, kuna tööstustevõtted müüvad välisturgudel enam kui poole oma toodangust. 2006. aastal tööstustoodangu reaalkasv oli 9,9% ja aeglustus 2007. aastal 6,7%-ni. Olukord muutus oluliselt 2008. aastal, mil nõudluse langus sise- ja välisturul põhjustas toodangu mahu 6,5%-lise vähenemise (esialgsel hinnangul). Tellimiste kasvu ei ole oodata ka 2009. aastal. EKI prognoosib toodangumahu langust 15%.

Palk ja elanike sissetulekud. Krooni ajal on keskmine brutopalk pidevalt suurenenud, ületades 6000 krooni piiri esmakordselt 2002.

aastal ja 11 000 krooni piiri 2007. aastal. Palga kasv on ületanud tarbijahindade kallinemise, tagades reaalsel palga tõusu kõikidel aastatel. Keskmiselt on reaalsel palga tõus olnud 1996–2008. a 7,0% aastas. Kõrgemad nominaalpalgad on finantssüsteemis, valitsussektoris, kinnisvaraarenduses ja mäetööstuses. Leibkonnaliikme netosissetulekud on kasvanud 913 kroonilt (1994. a) 5286 kroonini (2007. a) kuus. Sissetulekud palgatööst moodustavad seejuures umbes 68% ja individuaalsest teisest tegevusest ca 5%. 2005. a algas palgakasvu kiirenemine (tööjõupuuduse mõjul) ning keskmine palk ulatus 2007. aastal juba 11 336 kroonini ja 2008. aastal 12 912 kroonini. Majanduslangus sunnib ettevõtteid tootluse- ja palgatõusu proportsioonist rangemalt kinni pidama. 2009. a prognoosime palkade jäämist 2008. a tasemele.

Tähtsamad majandustulemused 1993 – 2008 ja prognoos 2009. a

Näitaja	Mõõtühik	1993	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009 suveprognoos
Sisemajanduse koguprodukt (SKP)	mld krooni	22,8	69,9	78,4	83,5	95,5	108,2	121,4	136,0	151,0	173,5	205,0	238,9	248,1	225
SKP võrreldavates hindades eelmise aasta suhtes	%	91,0	111,7	106,7	99,7	109,7	107,7	107,8	107,1	107,5	109,2	110,4	106,3	96,4	90,0
Kapitali kogumahutus põhivarasse	mld krooni	5,4	19,7	23,9	20,6	24,8	28,9	36,1	43,1	46,8	53,3	69,5	77,6	70,5	56
Tarbijaindeks (aasta keskmine)	%	89,9	11,2	8,2	3,3	4,0	5,8	3,6	1,3	3,0	4,1	4,4	6,6	10,4	-1,0
Tootjaindeks (aasta keskmine)	%	75	8,8	4,2	-1,2	4,9	4,4	0,4	0,2	2,9	2,1	4,5	8,3	7,1	-2,0
Kaupade põhieksport	mld krooni	10,6	29,6	35,2	35,0	53,9	57,8	57,0	62,6	74,6	97,0	120,8	125,7	132,5	110
Kaupade põhiimport	mld krooni	11,8	48,9	55,2	50,4	72,2	75,1	79,5	89,4	104,9	128,8	167,6	179,0	169,9	130
Kaubavahetuse saldo	mld krooni	...	-19,3	-20,0	-15,4	-18,3	-17,2	-22,5	-26,8	-30,3	-31,8	-46,8	-53,3	-37,4	-30
Teenuste eksport	mld krooni	4,4	18,4	20,8	22,0	25,3	28,1	28,2	30,7	35,9	40,9	43,6	50,1	55,2	46
Teenuste import	mld krooni	3,4	10,1	12,8	13,6	15,1	16,8	18,3	19,2	22,0	27,7	31,2	35,1	36,6	31
Jooksevkonto saldo	mld krooni	+0,3	-7,8	-6,8	-3,6	-5,2	-5,6	-12,9	-15,4	-17,1	-17,5	-35,0	-43,5	-23,4	0
SKP suhtes	%	1,2	-11,2	-8,6	-4,3	-5,4	-5,2	-10,6	-11,3	-11,3	-10,1	-17,1	-18,2	-9,4	0
Nominaalpalk keskmiselt kuus	krooni	1 066	3 573	4 021	4 440	4 907	5 510	6 144	6 723	7 287	8 073	9 407	11 336	12 912	12 800
Reaalpalga kasv eelmise aasta suhtes	%	2,2	7,6	4,0	6,9	6,3	6,1	7,6	8,0	5,2	6,4	11,6	13,0	3,2	2,0
Tööstustoodang, mahuindeks	%	-18,7	14,6	4,1	-3,4	14,6	8,9	8,2	11,0	10,5	11,0	9,9	6,7	-6,5	-15,0
Jaemüük, mahuindeks	%	...	11,4	6,4	3,6	16,3	15,0	14,0	10,4	13,0	8,0	19,4	15,0	-3,0	-10,0
Pankade koondlaenuportfell aasta lõpul	mld krooni	...	20,3	23,9	26,7	34,2	40,7	50,0	69,2	92,5	125,4	177,7	240	260,1	260
Kroonilaenu intressi määr (aasta keskmine)	%	69	11,9	14,8	10,5	8,1	8,3	7,2	5,7	5,7	6,1	7,0	8,0	13,3	5
Maksebilansi saldo	mld krooni	2,6	2,8	0,1	1,8	2,3	-0,7	0,9	2,3	3,4	4,9	7,5	1,4	-7,9	...
Omajõul tehtud ehitustööd	mld krooni	1,8	7,7	10,7	8,8	10,7	11,9	13,8	15,2	18,1	23,2	31,4	38,7	35,2	28

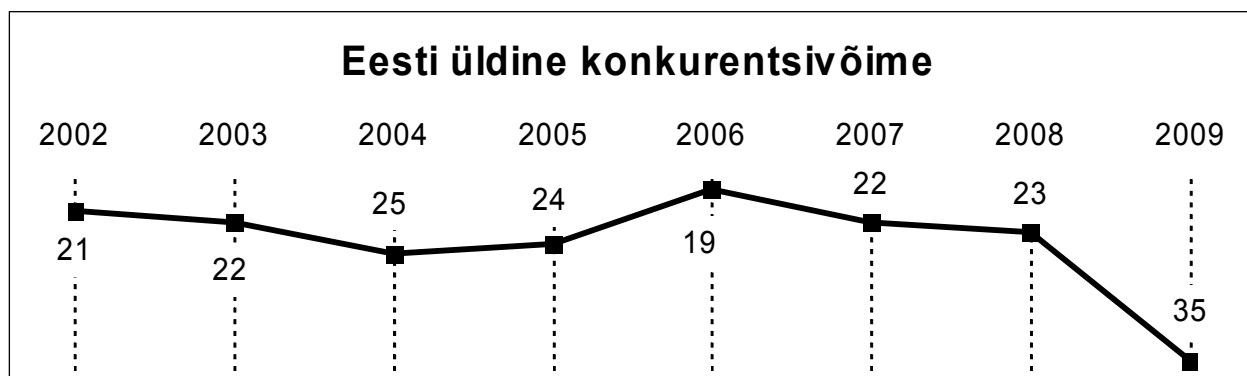
4. Riikide rahvusvaheline konkurentsivõime 2009: IMD edetabel

Lausanne'i Juhtimise Arendamise Instituut (IMD) avaldas k.a mais järjekordse riikide rahvusvahelise konkurentsivõime edetabeli. See tugineb 2008. aasta statistilistele näitajatele ja 2009. a veebruaris - märtsis läbi viidud ettevõtjate küsitluse tulemustele. Teateavaks on tehtud projektis osalenud 57 riigi kohad üldedetabelis, neljas alamtabelis (faktide lõikes) ning riikide konkurentsivõime indeks esikohal oleva riigi (USA) suhtes. Tulemused on järgmised (vt tabel 4.1).

Tabel 4.1. IMD riikide rahvusvahelise konkurentsivõime edetabel 2009. a

Riik	Üldjärjestus		Koht konkurentsivõime faktorite lõikes			
	Koht	% USA suhtes	Majanduse seisund	Valitsuse tõhusus	Äritegevuse efektiivsus	Infrastruktuur
USA	1	100,0	1	20	16	1
Hongkong	2	98,1	3	2	1	19
Singapur	3	95,7	8	1	4	8
Šveits	4	94,2	13	3	3	4
Taani	5	91,7	23	4	2	6
Rootsi	6	90,5	20	10	6	2
Austraalia	7	88,9	15	8	7	12
Kanada	8	88,7	16	9	9	7
Soome	9	88,4	40	6	5	3
Holland	10	87,8	7	14	8	11
Norra	11	86,6	19	11	10	10
Luksemburg	12	86,3	4	16	15	17
Saksamaa	13	83,5	6	27	19	9
Katar	14	82,0	5	5	24	30
Uus Meremaa	15	79,6	30	7	21	21
Austria	16	79,3	18	24	12	13
Jaapan	17	78,2	24	40	18	5
Malaisia	18	77,2	9	19	13	26
Iirimaa	19	77,0	37	12	17	22
Hiina	20	76,6	2	15	37	32
Suurbritannia	21	76,1	11	30	28	16
Belgia	22	76,0	10	37	23	15
Taiwan	23	75,4	27	18	22	23
Iisrael	24	73,4	38	23	20	18

Riik	Üldjärjestus		Koht konkurentsivõime faktorite lõikes			
	Koht	% USA suhtes	Majanduse seisund	Valitsuse tõhusus	Äritegevuse efektiivsus	Infrastruktuur
Tšiili	25	70,9	35	13	14	36
Tai	26	70,8	14	17	25	42
Korea	27	68,4	45	36	29	20
Prantsusmaa	28	68,1	17	46	42	14
Tšehhi	29	66,8	25	31	36	25
India	30	66,5	12	35	11	57
Leedu	31	64,9	36	25	35	29
Sloveenia	32	64,6	21	38	39	27
Slovakkia	33	63,9	34	34	26	37
Portugal	34	62,6	42	29	43	24
Eesti	35	62,6	48	22	41	28
Kasahstan	36	61,0	44	21	34	44
Peruu	37	59,3	22	41	33	49
Bulgaaria	38	59,0	26	28	47	43
Hispaania	39	57,8	46	43	45	31
Brasiilia	40	56,9	31	52	27	46
Jordaania	41	56,0	53	32	44	40
Indoneesia	42	55,5	41	33	38	55
Filipiinid	43	54,5	51	42	32	56
Poola	44	53,9	39	44	50	39
Ungari	45	53,9	33	50	52	33
Mehhiko	46	53,9	28	45	46	50
Türgi	47	53,4	54	48	31	45
LAV	48	52,9	56	26	30	54
Venemaa	49	52,8	49	39	54	38
Itaalia	50	52,1	47	54	48	34
Kolumbia	51	51,5	50	47	40	51
Kreeka	52	50,8	52	53	49	35
Horvaatia	53	48,6	43	51	55	41
Rumeenia	54	46,9	32	49	56	53
Argentiina	55	43,1	29	57	57	47
Ukraina	56	40,4	55	56	53	48
Venetsueela	57	39,1	57	55	51	52

Toodust nähtub, et vaatamata suurtele finants- ja majandusprobleemidele, on USA majandus taas hinnatud maailma kõige konkurentsivõimelisemaks riigiks (nagu ka kõigil eelmistel aastatel vaatlusperioodi jooksul, edetabelit koostatakse alates 1989. aastast). USA on mitmekülgset konkurentsivõimeline, kuid eriti esileküündivad on USA majanduse seisund (ainuüksi selle „mahulised” näitajad annavad talle palju punkte) ning mitmekülgset arenenud infrastruktuur.

Ka 2009. a TOP 10 ülejäänud riigid on palju aastaid olnud edetabeli eesotsas. Nendeks on Hongkong, Singapur, Šveits, Taani, Rootsi, Austraalia, Kanada, Soome ja Holland. Kõik need riigid (peale Soome) kuulusid ka 2008. a edetabeli TOP 10-sse. Euroopa Liitu esindavad 2009. a TOP 10-s Taani, Rootsi, Soome ja Holland.

Tabelis toodud andmetest **faktorite** (4) lõikes nähtub, et mitmed riigid on ühtlaselt konkurentsivõimelised, teistel on aga vaid üks või kaks tugevat külge. Ühtlaselt (igakülgset) arenenud riikide hulka kuulvad Hongkong, Singapur, Šveits, Taani, USA ja mõned teised riigid. Üksikute faktorite lõikes on 2009. a edetabelite esikuuik järgmine.

Majanduse seisundi poolest järgnevad USA'le edetabelis Hiina, Hongkong, Luksemburg, Katar ja Saksamaa. Valituse tugevus on hinnatud tõhusaimaks Singapuris, kellele järgnevad Hingkong, Šveits, Taani, Katar ja Soome. Äritegevus on efektiivselt Hongkongis, Taanis, Šveitsis, Singapuris, Soomes ja Rootsis. Infrastruktuuri poolest järgnevad USA'le Rootsi, Soome, Šveits, Jaapan, Taani ja Kanada.

Eesti on IMD 2009. a edetabelis 57 riigi hulgas 35. kohal, olles aastatagusega võrreldes langenud 12 koha võrra. Eestis möödusid üldarvestuses Belgia, Tšiili, Tai, Korea, Prantsusmaa, Tšehhi, India, Leedu, Sloveenia, Slovakkia ja Portugal. Eesti konkurentsivõime võrdluses USA-ga on teist aastat järjest langenud ja võrdub nüüd 62,6%. Olgu märgitud, et varasematel aastatel (Eesti osaleb IMD projektis alates aastast 2001.) lähenes Eesti USA'le ligi 10% punkti võrra ning jõudis kõrgemale tasemele 2007. aastal – 74,3%.

Tabelist nähtub, et Eesti positsioon konkurentsivõime faktorite lõikes on vägagi erinev, ulatudes 22. kohast (valitsuse tõhusus) 48. kohani (majanduse seisund). Eelmise aastaga võrreldes on Eesti langenud kõigi faktorite arvestuses, seejuures kõige rohkem majanduse seisundi poolest (25 kohta), järgnevad äritegevuse efektiivsus (14 kohta), valitsuse tõhusus (12 kohta) ja infrastruktuur (2 kohta). Olgu märgitud, et 2009. a edetabeli aluseks on 2008. a majandustulemused, mis teatavasti olid väga nõrgad (vt „Konjunktuur nr 1/168”).

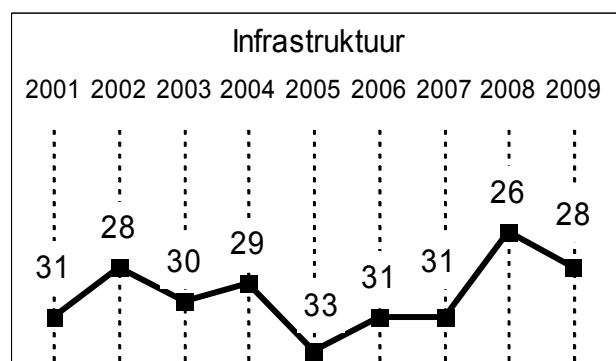
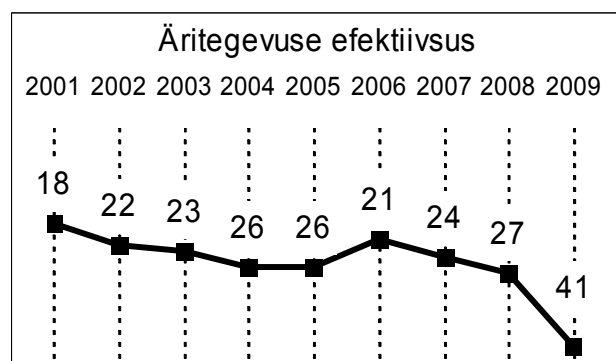
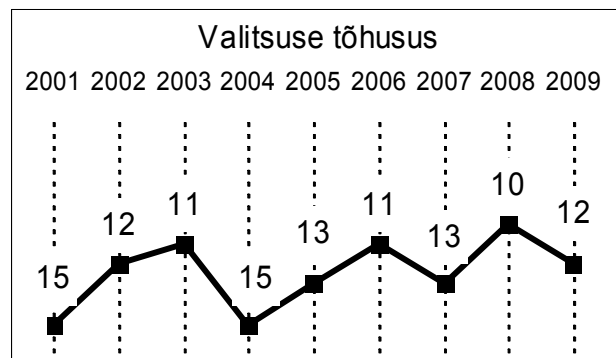
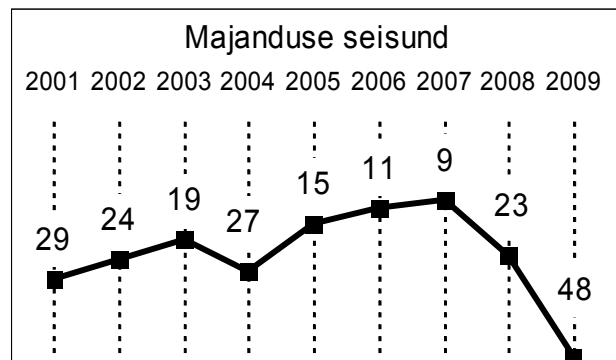
Läbi aegade on Eesti rahvusvahelise konkurentsivõime tugevuseks olnud **valitsuse tõhusus**. Jooniselt on näha, et vastavas edetabelis on meil erinevatel aegadel kuulunud kohad 10...15-ni, ning parim tulemus saavutati just 2008. aastal. Suur roll selles oli valituse eelarvepoliitikal, s.t ülejäägiga eelarvel. Nüüd olemekukunud edetabelis 22.-le kohale.

Ka **majanduse seisund** on olnud Eesti tugevaks küljeks. EL-iga liitumise järel paranes Eesti koht edetabelis aastast aastasse, jõudes 2007. aastal kõrgele 9. astmele. Eelmisel aastal

Eestit tabanud majanduskriis viis meid suurde langusesse 48.-le kohale.

Äritegevuse efektiivsuse poolest on Eesti kuulunud valdavalt kolmandasse kümnese. Põhjuseks on olnud eelkõige suhteliselt madal tootlikkus ning tööjõu raske kättesaadavus. Käesoleva aasta arvestuses on langustrend süvenenud ning äritegevuse efektiivsuse arvestuses oleme langenud 41. kohale.

Infrastruktuuri arvestuses Eesti positsioon viimastel aastatel mõnevõrra parenes (eelmisel aastal hinnati seda 26. kohaga), kuid uues edetabelis oleme langenud 28. kohale.

5. EKI toidukorvi maksumus: II kvartal 2009

Toiduostukulud teises kvartalis vähenesid ning olid väiksemad kui I kvartalis ja aasta varasemal perioodil.

Eesti Konjunkturiinstituudi toidukorv²⁴ maksis juunis 889.75 krooni ning oli märtsi toidukorvist 0,7% (-6 kr) ja aastatagusest 3,9% (-36.16 kr) odavam (tabel 5.1 ja joonis 5.1).

II kvartalis tavapäraselt kallinev toidukorv oli tänavu 6 krooni võrra odavam kui I kvartalis, kuna enamuse toiduainete odavnemine ületas kõrgema hinnaga värskete aiasaaduste müügitulekuga seotud kallinemise.

Aiasaadused kallinesid nii varajaste saaduste müügituleku kui ka eelmise aasta saagi seoonse kallinemise tagajärjel kvartali jooksul keskmiselt 20% (+14.67 kr). Juuni alguses olid kauplustes müügil varane kapsas ja porgand, mistõttu kallines toidukorvis kõige kiiremini köögivilid (63,8%). Eelmise saagiaasta õunad kallinesid kvartaliga 16,1% ja kartul 10,6%.

Piimasaadused odavnesid kvartaliga toidukorvis kõige enam (-7,8%, -18.03 kr). Keskmiselt kiiremini odavnesid koor (-14,6%) ja piimkeefir (-11,6%). Teised tooted odavnesid 1,9%...3,7%. Kanamunade hind jäi enam-vähem eelmise kvartali tasemele.

Teraviljasaadused odavnesid toidukorvis keskmiselt 1%, seda saia- sepiku (-1,7%) ja tangainete (-3,8%) odavnemise tagajärjel. Leiva ja nisujahu hind jäi eelmise kvartali tasemele.

Liha- ja kalasaaduste maksumus toidukorvis jäi enam-vähem I kvartali tasemele. Muude toidukaupade odavnemise (-0,5%) toidukorvis tingis margariini 7,2%-line hinnalangus.

Aastaga on EKI toidukorvi maksumus vähenenud 3,9%. Jaehinnad on aastaga langenud enamusel toidukaupadest. Tänavuses toidukorvis on aastatagusest odavamad piima- ja teraviljasaadused, puu- ja köögivilid, kanamunad ning suhkur. Toidukorvi aastasest 36.16 kroonisest odavnemisest suurema panuse andis piimatoodete odavnemine. Toidukorvis on aastatagusest kallimad kartul, liha- ja kalasaadused, margariin, kondiitritooted ning limonaad.

²⁴ Eesti Konjunkturiinstituudi toidukorv on püsiva koostise ja kaaluga ning vastab 4-liikmelise pere 1 nädala tegelikele ostudele Tallinna kauplustes. Toidukorvi kuulub 24 kaubagruppi 48 kindla toidukaubaga.

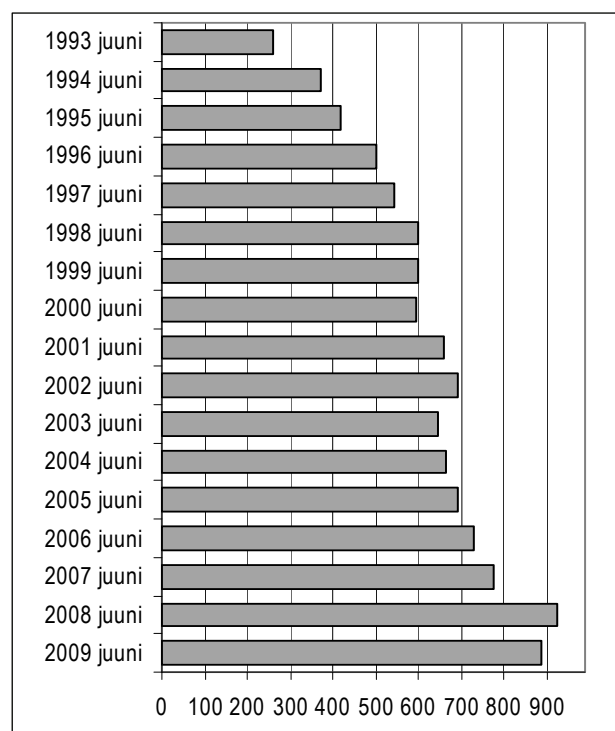
Piimatooted odavnesid aastaga keskmiselt 12,8% (-31.30 kr), kusjuures peale kohupiima (-3,6%) oli teiste toodete hinnalangus 11,5%...18%. Kanamunade hind langes 4,4%.

Aiasaadused odavnesid keskmiselt 13,3% (-13.37 kr), kuid seejuures oli kartul tänavu 34,8% aastatagusest kallim. Köögivilid olid mullusest 38,7% ja puuvilid 31,9% odavamad.

Teraviljasaadustest on tänavu odavamad leiva- saiatooted (-4%...-13,1%), nisujahu hind on eelmise aasta tasemel, kuid tangained 12% mullusest kallimad. Keskmiselt on teraviljasaadused tänavu aastatagusest 6,5% odavamad.

Lihatoodete hinnad pole veel kuigi oluliselt langema hakanud ning juunikuul toidukorvis oli nende maksumus keskmiselt 1,8% kõrgem kui aasta tagasi. Sealjuures olid erinevate liha- toote hinnad 0,8%...3% kõrgemad aastatagusest, vaid hakkliha oli mullusest odavam. Kalasaadused kallinesid sama ajaga 4,6%.

Joonis 5.1. EKI toidukorvi maksumus (1 nädala ostud Tallinna kauplustes, kr / 4-liikmeline pere)

Kondiitritooted kallinesid keskmiselt 11,9% šokolaadikommide ja küpsetiste 16%...17%-lise hinnatõusu tagajärjel. Margariin on tänava toidukorvis 28% ja limonaad 6,3% mullusest kallim, suhkur aga 4,3% odavam.

Kolmandas kvartalis peaksid pere toiduostukulud reeglipäraselt aiasaaduste sesoonse hinnalanguse tõttu vähenema. Tänavu peaks toidukorvi maksumus vähenema lisaks teiste toidukaupade hinnalanguse tõttu, sest eeldada võib, et III kvartalis jätkub toidukaupade jae-

hindade langus eelkõige nende toidukaupade osas, kus senini suuremaid hinnalangusi pole toimunud (lihatooted). Majandusolukord on jätkuvalt keeruline ning elanikkonna ostujõud langeb veelgi. Väheneva nõudluse tõttu suureneb ka konkurents jaekaubanduses. Hind võib tõusta 1. juulist rakenduva käibemaksu tõttu.

Arvestades eelpoolöelduga võib Eesti Konjunkturiinstituudi toidukorvi maksumus III kvartalis, võrreldes II kvartaliga väheneda ~1%.

Tabel 5.1

EKI toidukorvi maksumus ja maksumuse muutumine
Tallinna kauplustes, 4-liikmeline pere/1 nädal

Kaup	Kogus	Maksumus (kr)			Maksumuse muutus			
		6.2008	3.2009	6.2009	6.2009 - 6.2008	6.2009 - 3.2009	6.2009 / 6.2008	6.2009 / 3.2009
		Kroonides		% -des				
Jahu	0.5 kg	6.38	6.38	6.38	0.00	0.00	0,0	0,0
Makaronid, tangained	0.5 kg	9.94	11.58	11.14	1.20	-0.44	12,0	-3,8
Leib	3 kg	71.16	68.30	68.30	-2.86	0.00	-4,0	0,0
Sai, sepik	2 kg	60.21	53.22	52.31	-7.89	-0.91	-13,1	-1,7
Liha	2 kg	124.81	127.33	127.28	2.47	-0.06	2,0	0,0
Hakkliha	250 g	14.49	14.20	14.08	-0.42	-0.13	-2,9	-0,9
Keeduvorst	1 kg	58.07	59.81	59.81	1.74	0.00	3,0	0,0
Suitsulihatooted	200 g	19.34	19.70	19.49	0.15	-0.21	0,8	-1,0
Piim, kefiir	6 l	77.79	76.80	67.86	-9.93	-8.94	-12,8	-11,6
Kohupiim	0.5 kg	29.47	29.49	28.41	-1.06	-1.08	-3,6	-3,7
Juust	400 g	55.20	48.38	47.04	-8.16	-1.33	-14,8	-2,8
Või	400 g	38.21	34.44	33.80	-4.41	-0.64	-11,5	-1,9
Koor	1.5 l	43.10	41.41	35.37	-7.74	-6.04	-18,0	-14,6
Kanamunad	10 tk.	24.38	23.34	23.30	-1.08	-0.04	-4,4	-0,2
Kala	0.7 kg	29.48	30.85	30.85	1.37	0.00	4,6	0,0
Margariin	250 g	7.66	10.57	9.81	2.15	-0.76	28,1	-7,2
Suhkur	1 kg	15.82	15.42	15.14	-0.68	-0.28	-4,3	-1,8
Kohv	100 g	10.45	10.45	10.45	0.00	0.00	0,0	0,0
Tee	50 g	5.75	5.75	5.75	0.00	0.00	0,0	0,0
Kondiitritooted	1.3 kg	81.22	90.74	90.92	9.71	0.18	11,9	0,2
Köögivilj	2 kg	28.26	10.57	17.31	-10.94	6.75	-38,7	63,8
Kartul	4 kg	30.97	37.74	41.74	10.78	4.00	34,8	10,6
Puuvilj	2 kg	41.40	24.28	28.20	-13.20	3.92	-31,9	16,1
Limonaad	4 pdl.	42.35	45.00	45.00	2.65	0.00	6,3	0,0
KOKKU		925.91	895.76	889.75	-36.16	-6.00	-3,9	-0,7

6. Ümbrikupalgad Eestis 2008. aastal

Ümbrikupalka maksti 2008. aastal 12%-le töötajatele ning varjatud töötasude maksimisest tingitud maksutulukaotus oli ca 2,7 miljardit krooni.

Alljärgnev annab ülevaate ümbrikupalkade problemaatikast Eestis 2008. aastal ning aluseks on elanike hinnangud nende saamise ja maksmise kohta²⁵. Antud teematikat on Eesti Konjunkturiinstituut (EKI) analüüsinud Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi tellimisel alates 1999. aastast. Eesmärgiks on välja selgitada elanike seotus varjatud töötasudega ja suhtumine ümbrikupalkade maksmissesse.

Ümbrikupalga maksmisel on tegemist tööandjatepoolse ning töövõtjatepoolse kulutuste kokkuhoiu sooviga, mis väljendub riigimaksude tasumata jätmises ja seeläbi vastavalt parema konkurentsivõi sissetulekupositsiooni saamises. Riigile maksmata jäetud maksude arvel alaneb kaupade ja teenuste omahind ning ettevõtja saab seeläbi ajutise konkurentsieelise, kuid teisest küljest rikub taoline süsteem ausat ettevõtluskeskkonda ning õhustab sotsiaalset heaolu riigis. Majandussektorites, kus on levinud ümbrikupalgad, võib tekkida olukord, kus

ausalt makse tasuv ettevõtte ei ole võimeline tegema konkurentsivõimelisi pakkumisi ja pankrotistub, kuna nõudluse-pakkumise turusituatsioonis on hind oluliseks teguriks ning tellija valib enda jaoks sageli odavaima pakkumise. Riigil on aga maksude alalaekumise tingimustes omakorda raskendatud eelarveliste kohustuste täitmine, sh elanikele teenuste pakumine ja sotsiaalse heaolu kindlustamine.

Varjatud töötasu maksmine perioodil 2002-2006 vähenes, perioodil 2007-2008 ümbrikupalkade maksmine mõnevõrra aktiveerus (vt tabel 6.1). Ümbrikupalka saavate töötajate osakaal oli 2008. aastal tööl käinud elanike seas 12% (võrdselt 6% töötajatest sai seda pidevalt ning 6% vahetevahel või üksikjuhtudel). Ümbrikupalga saaja on enamasti alla 30-aastane ning alg- või põhiharidusega. Varjatud töötasu saajaks on keskmisest enam inimesed, kelle peres on netosissetulek leibkonnaliikme kohta alla 4000 krooni kuus. Samuti on mehed ümbrikupalga saajateks sagedamini kui naised.

Tabel 6.1. Ümbrikupalga maksmine töötajatele (% töötajatest)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Makstakse regulaarselt	8	7	5	5	5	6	6
Makstakse vahetevahel	7	9	9	7	6	8	6
Ei ole makstud	85	84	86	88	89	86	88
Kokku	100	100	100	100	100	100	100

Allikas: EKI

Oma aastasest sissetulekust saab enamus ümbrikupalga saajatest osa legaalsena, millelt makstakse riigimakse, ning lisaks teatud osa varjatult, millelt riigimakse ei maksta. Selliseid kombineeritud töötasu saajaid oli 2008. aastal 86% ning kogu töötasu ainult varjatult saanud töötajaid oli 14% ümbrikupalga saaja-

test. Viimaste osakaal on 2007. aastaga võrreldes suurenenud, siis sai kogu oma aastase töötasu varjatult vaid 5% ümbrikupalga saajatest (need on töötajad, kes ei kajastu riiklikus ettevõtlusstatistikas üldse). See tõstis ümbrikupalga keskmise osakaalu selle saajate aastasest töötasust 44%-ni (vt alljärgnevat aegrida):

²⁵ Ülevaade põhineb väljaandel *Varimajandus Eestis 2008 (elanike hinnangute alusel)*, Tallinn: EKI, 2009. Uuring baseerus 2008. aasta novembris läbi viidud elanike kirjalikul küsitlusel (1092 respondenti).

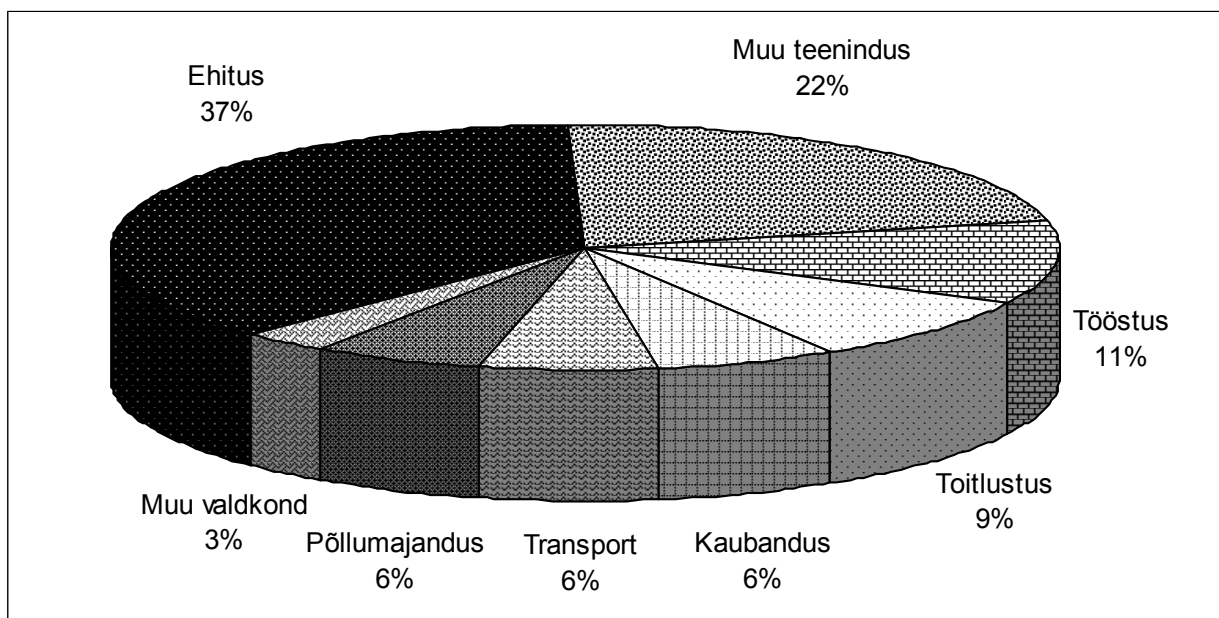
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Keskmine ümbrikupalga osakaal netotöötasus (töötajatel, kes said ümbrikupalga), %	35	42	40	42	40	39	51	35	44

Allikas: EKI

Varjatud töötasu maksnud ettevõtete valdkondlik jaotus on 2008. aasta kohta toodud joonisel 6.1, kust nähtub, et peamiselt saadi ümbrikupalga ehitusfirmadelt ning teenindusfirmadelt, vähem tööstus-, põllumajandus- ja kaubandusfirmadelt. Ehitus- ja teenindussektor on ümbrikupalkade maksmise pingerea eesot-

sas olnud ka varasematel aastatel, samas suurenes 2008. aastal ehitussektori osakaal teenindussektori arvel (2007. a oli iga neljas ümbrikupalga maksnud ettevõtte tegev ehituse valdkonnas). Ümbrikupalga saadi peamiselt väikestest ettevõtetest, kus töötas alla 20 töötaja.

Joonis 6.1. Ümbrikupalga maksnud ettevõtete valdkondlik jaotus 2008. aastal (% ettevõtetest)

Allikas: EKI

Ümbrikupalga saajatest oli 2008. aastal sellega ise rahul ligikaudu iga kolmas ning rahulolematuid oli samuti ca kolmandik, ülejäänute jaoks oli ükskõik, kas saada töötasu legaalselt või illegaalselt. Rahulolu põhjendati sellega, et ümbrikupalga võimaldab saada maksmata maksude arvel suuremat sissetulekut või annab ajutist lisateenistust. Rahulolematuse peamiseks põhjusteks olid asjaolud, et ümbrikupalga vähendab tulevast pensioni ning et ümbrikupalga maksja ei pea kinni kokkulepetest (nt maksta-

vate summade, puhkusearvestuse ja töölähetuste päevarahade osas). Kõigist ümbrikupalga saajatest arvas 30%, et oleks ümbrikupalgast keeldumise korral töökohast ilma jäänud.

Varjatud töötasudest tulenevalt jäi riigil saamata maksutulud ettevõtete poolt maksmata jäetud sotsiaalmaksu ning töötajate töötasult maksmata jäetud füüsilise isiku tulumaksu näol. Kui eeldada, et igale palgatöötajale (sh ümbrikupalga saajale) maksti Eesti keskmist kuupalga, siis jäi riigil 2008. aasta jooksul

saamata 1363 kuni 2006 miljonit krooni sotsiaalmaksu ja 845 kuni 1244 miljonit krooni füüsilise isiku tulumaksu²⁶. Seega oli ümbrikupalkade näol kaotatud maksuressurss vahemike keskmisena ca 2,7 miljardit krooni (2007. ja 2006. aastal 2,2 mld kr; 2005. aastal 1,4 mld kr). Maksukaotuste arvestuslike summade suurenemise varasemate aastatega võrreldes tingis eelkõige keskmise palga kasv.

Küsitlusel uuriti töötajate käest ka üldist arvamust ümbrikupalkade maksmise kohta ning paluti hinnanguid põhjendada. Tulemuste alusel saab öelda, et mitteametlikku töötamisse ja töötasude ebaseaduslikku maksmisesse suhtutakse väga negatiivselt, ümbrikupalkade maksmist ei pooldanud 2008. aastal 80% töötajatest, pooldajaid oli 6%. Tabelis 6.2 toodud aegreast on näha, et ümbrikupalga vastaste osakaal on olnud kõrge aastaid. Ümbrikupalkade pooldajad nimetasid selle maksmist õigustava argumendina, et käesolevas majandussituatsioonis

on varjatud töötasude maksmine ettevõtete elujäämiseks vajalik. Samuti toetati riigimaksude tasumata jätmist põhjendusega, et Eestis on nii ettevõtete kui töötajate maksukoormus liiga suur. Ümbrikupalkade maksmise vastu ollakse aga põhiliselt sellepärast, et riigimaksude maksmata jätmisega kahjustatakse töötaja sotsiaalseid garantiisid, töötajal puudub või väheneb ravikindlustus ja pensionikindlustus. Töötaja seisukohast märgiti veel, et mitteametliku töötamise korral puudub töötajal tööandja vastu seadusandlik kaitse ning väiksema ametliku sissetuleku tõttu ei saa inimesed vajadusel pangalaene. Ei peeta õigeks ka seda, et ümbrikupalkade maksjate tõttu on ebaõiglases situatsioonis ausad maksumaksjad. Riigi seisukohast nimetati negatiivse asjaoluna, et maksude vähesemal määral laekumine (eelkõige sotsiaalsfääri) ei võimalda riigil pakkuda teenu-seid kavandatud mahus.

Tabel 6.2. Hinnang ümbrikupalga maksmisele (% töötajatest)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Pooldab	3	9	3	3	3	5	7	6
Ei poolda	84	83	89	91	93	85	82	80
Ei oska öelda	13	8	8	6	4	10	11	14
Kokku	100	100	100	100	100	100	100	100

Allikas: EKI

Küsitlusel paluti tööl käivatel elanikel hinnata, milline võiks olla ümbrikupalkade maksmise trend 2009. aastal. Kolmandiku vastanute arvates võib ümbrikupalkade maksmine aktiveeruda ning esineda tõusutrend, poole vähem

vastanuid märkis, et ümbrikupalkade maksmises võib oodata langustrendi. Seega arvatakse, et majandussurutise tingimustes on tõenäolisem ümbrikupalkade maksmise teatav kasv.

²⁶ Valimi alusel kogu Eesti kohta tehtavad järeldused on tõenäosuslikud, 95%-lise tõenäosusega saab väita, et ümbrikupalga saajate osakaal kõigist palka saavatest töötajatest oli 2008. aastal 10%-14%. Sellest tulenevalt on ka maksumaksjate osakaal esitatud vahemikhinnangutena.

7. Eesti sigaretiturg 2008. aastal

Eesti sigaretiturust moodustas 2008. aastal legalne turg 75-80% ning illegaalne 20-25%.

Eesti Konjunkturiinstituut (EKI) on Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi tellimisel analüüsinud Eesti sigaretiturgu alates 1998. aastast. Eesmärgiks on välja selgitada elanike suitsetamisharjumused, sigarettide illegaalse kaubanduse maht ning sellest tingitud riigi arvestuslikud maksutulukaotused. Järgnevalt on esitatud ülevaade Eesti sigaretituru kohta 2008. aastal ning kajastatud muutusi, võrreldes varasemate aastatega²⁷.

Eesti täiskasvanud elanikkonnast suitsetas 2008. aastal 28% (seejuures oli igapäevasuitsetajaid 20% ja harvem suitsetajaid 8%). Võrreldes 2007. aastaga, on suitsetajate osakaal 3%-punkti vähenenud. Sarnaselt varasematele aastatele on suitsetamise ja vanuse vahel järgmine seos: mida noorem on elanikkond, seda suurem on suitsetajate osakaal. Samas on alla 30-aastaste hulgas teistest vanusegruppidest enam neid, kes ei suitseta iga päev, vaid harvem. Hariduse järgi on suitsetajaid kõige vähem kõrgharidusega elanike hulgas (19%), samas alg- või põhiharidusega elanike seas on suitsetajaid 41%. Regionaalselt on suitsetajaid enim Kirde-Eesti inimeste seas. Meeste ja naiste lõikes saab suitsetajate osakaalu kohta teha võrdlusi lisaks viimastele aastatele ka 1970ndate, 1980ndate ning 1990ndate lõpuga, mil EKI viis läbi vastavad uuringud. Tabelis 7.1 toodud tulemustest on näha, et 1979. ja 1989. aastal suitsetas Eestis kolmandik täiskasvanutest, seejuures peaaegu iga teine mees ning peaaegu iga viies naine. 1990ndatel ja 2000ndatel on suitsetamine vähenenud ning seda meeste arvel.

Sigarettide ostmisel eelistab enamus suitsetajatest legalseid sigarette. Levinud on ka sigarettide välismaalt hankimine, mis ühelt poolt on legalne tegevus (kui suitsetaja toob endale ise sigarette isiklikuks tarbeks²⁸), teiselt poolt on aga tegemist illegaalse kaubandusega (kui

suitsetajale toob sigarette üle piiri keegi teine ja müüb need talle Eestis). Välismaalt oli endale 2008. aasta jooksul ise sigarette ostnud 24% suitsetajatest, 15% suitsetajatest palus neid endale tuua ning 9% suitsetajatest ostis teiste poolt välismaalt toodud sigarette, mida ise ei tellinud, aga mida pakuti osta. Välismaalt sigarettide hankimine oli enim levinud Kirde-Eesti suitsetajate hulgas.

Tabel 7.1. Suitsetajate osakaal soo järgi (% vastanutest)

	1979	1989	1999	2006	2007	2008
Mehed	49	48	38	38	40	36
Naised	18	19	20	22	22	20
Keskmiselt	34	34	29	30	31	28

Allikas: EKI

Ainult legalseid sigarette ostis 2008. aastal 68% suitsetajatest ning illegaalseid²⁹ 32% suitsetajatest, seega iga kolmas suitsetaja. Illegaalsete sigarettide tarbimise peapõhjuseks oli nende odavam hind, võrreldes legalsete sigarettidega (2008. aastal oli hinnaerinevus 2,4-kordne). Eestis on sigarettide aktsiis olnud Euroopa Liidu nõutavast miinimumtasemest madalam ning selleks, et sigarettide hinnatõusu kiirendada, tõsteti 2008. aastal kahel korral sigarettide aktsiisimäära³⁰. Aktsiisitõusude

²⁸ Alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse kohaselt võib Euroopa Liidu liikmesriikidest vähemalt 18 aasta vanune reisija tuua isiklikuks tarbimiseks maksuvabalt kuni 800 sigaretti päevas, väljastpoolt Euroopa Liitu kuni 200 sigaretti.

²⁹ Illegaalsete sigarettidena on käsitletud sigarette, millega ostmisel ja tarbimisel elanik teadis, et need olid müüdü seadusevastaselt ning neilt polnud makstud nõutavaid riigimakse; samuti sigarette, mis toodi suitsetajale välismaalt kellegi teise poolt ja müüdi need talle Eestis.

³⁰ Fikseeritud määr 1000 sigaretti kohta: 275 kr → 360 kr (alates 01.01.08) → 500 kr (alates 01.07.08). Proportsionaalne määr: jaehinnast 26% → 28% (alates 01.01.08) → 31% (alates 01.07.08).

²⁷ Ülevaade põhineb väljaandel *Illegaalsete tubakatoode tarbimine ja kaubandus Eestis 2008 (elanike hinnangute alusel)*, Tallinn: EKI, 2009. Uuring baseerus 2008. aasta novembris läbi viidud elanike kirjalikul küsitlusel (1092 respondenti).

mõjul kasvas legaalsete sigarettide keskmine hind 2008. aastal 28,9 kroonini (maksumärkide statistika järgi), millega kaasnes ka illegaalsete sigarettide hinna tõus 11,8 kroonini.

Riigimaksudest kõrvalehoidmine võimaldab müüjatel pakkuda kaupa odavamalt ning teenida maksmata maksude arvel kasumit (aktsiisi ja käibemaksu osakaal sigarettide jaehinnas on keskmiselt ca 3/4). Eestis aktiveerus sigarettide illegaalne kaubandus 1990ndate lõpus ning on olnud probleemiks käesoleva ajani, mõjutades oluliselt sigaretiturgu ning vähendades maksulaekumisi. Peamiselt müüakse illegaalseid sigarette käest kätte tänaval ning müüja kodus.

Eestis puudub kohalik tubakatööstus alates 1996. aastast, seetõttu on müügil vaid importsigaretid³¹. Analüüsis on võetud arvesse, et 2007. aastal ei läinud kõik imporditud sigaretid vabasse ringlusesse, EKI hinnangul olid importijatel soetatud ca 9-kuulised laovarud, mis realiseeriti 2008. aastal (võimaldas müüa sigarette odavamalt, kuna jaehind sisaldas aktsiisi 2007. aasta aktsiisimäära alusel, mis oli

2008. aasta omast madalam). Legaalseid sigarette müüdi 2008. aastal 2,6 miljardit tükki ning turistide poolt ostetud ja riigist välja viidud sigarettide kogus moodustas sigarettide legaalsest kaubandusest hinnanguliselt ca 10%. Illegaalsed sigaretid moodustasid 2008. aastal EKI hinnangul 20-25% sigaretiturust (s.o siseturumahust, kust on välja arvatud turistide ostud), mida oli sama palju kui 2006. ja 2007. aastal. Tabelis 7.2 esitatud võrdlusandmed näitavad, et 1990ndate lõpuga võrreldes on illegaalne kaubandus mõnevõrra taandunud, siis moodustasid illegaalsed sigaretid kolmandiku Eesti elanike poolt tarbitud sigarettidest.

Eestis müüdi 2008. aastal hinnanguliselt 0,6-0,8 miljardit salasigaretit, millede käive oli 348-464 miljonit krooni. Kui illegaalselt ostetud sigarettidelt oleks tasutud aktsiis (keskmiselt 17,2 kr paki kohta) ja 18%-line käibemaks, siis oleks riik võinud arvestuslikult saada ca 661 miljonit krooni täiendavat maksutulust³². Võrdluseks saab tuua, et tubakaaktsiisist laekus 2008. aastal riigieelarvesse 1,5 miljardit krooni.

Tabel 7.2. Sigarettide illegaalse kaubanduse maht ja arvestuslik maksutulukaotus

Näitaja	Ühik	1999 ³³	2006	2007	2008
Legaalsete sigarettide müük (sh turistide ostud)	mld sigaretti	2,25	2,34	2,33	2,62
Illegaalse kaubanduse osakaal sigaretiturust	%	33	20-25	20-25	20-25
Sigarettide illegaalse kaubanduse maht	mld sigaretti mln krooni	1,11 333	0,61 273	0,61 317	0,6-0,8 348-464
Riigieelarvesse laekumata aktsiis	mln krooni	277	290	293	507
Riigieelarvesse laekumata käibemaks	mln krooni	110	94	102	154

Allikas: EKI

³¹ Analüüsis on kasutatud Statistikaameti väliskaubandusstatistikat.

³² Laekumata maksusummade arvestuse aluseks on võetud illegaalsete sigarettide turumahu vahemikhinnangu alampiir.

³³ Eestis legaalselt soetatud ja reisijate poolt riigist välja viidud sigarettide statistika puudumise tõttu võivad illegaalse turu maht ja maksutulukaotused olla ülehinnatud välismaaga seotud ostude osakaalu võrra legaalsest sigaretiturust.

8. Eesti alkoholiturg 2008. aastal

2008. aastal vähenes alkohoolsete jookide müük ja tarbimine, mõnevõrra aktiveerus illegaalne kaubandus.

Käesolevas ülevaates on koondatud 2008. aastal Eesti Konjunkturiinstituudis (EKI) valminud alkoholi legaalse ja illegaalse turu ning turistide alkoholiostude uuringute tulemused, sealjuures on võrdluseks toodud ka varasemate aastate andmed³⁴. Analüüsis käsitletakse alkohoolsete jookide tootmist, väliskaubandust, müüki, tarbimist ning ka illegaalset kaubandust.

Tootmine

Eesti alkoholitootjatele oli 2008. aasta keeruline, sest kõrgemate aktsiisimäärade tõstmise tõttu tõusid hinnad, langes nõudlus ning vähenesid tootmismahud kõikides alkohoolsete jookide tootegruppides (vt tabel 8.1). Statistikaameti andmetel toodeti Eestis 2008. aastal kangeid alkohoolseid jooke 17,6 mln liitrit ehk 16% vähem kui aasta tagasi. Kuna 2008. aasta 1. jaanuarist tõusid alkoholi aktsiisimäärad 10%, siis 2007. aasta lõpus toodeti neid jooke tavalisest oluliselt suuremas mahus ning tekitati laovarud, mis realiseeriti 2008. aastal. Tootmise vähenemise 2008. aastal tingis ka kangete alkohoolsete jookide nõudluse langus nii sise- kui välisurul. Õlle tootmismahut oli 2008. aastal 9% väiksem kui 2007. aastal, ka siin vähenes nõudlus nii sise- kui välisurul. Oluline tootmismahu langus (-26%) toimus lahjade alkohoolsete jookide grupis (siidrid, coolerid jne), mille põhjuseks oli nii ekspordimahtude märgatav vähenemine kui ka väiksemad siseturu müügiimahud. Puuvilja- ja marjaveinide tootmine vähenes aastaga 18%. Kuna 2008. aasta I poolaastal lõpetati Eestis piiritusetootmine, siis vähenes 2008. aastal selle toodangu maht 69%.

³⁴ Käesolev ülevaade on koostatud järgmiste väljaannete alusel:

- Eesti alkoholiturg 2008. aastal. Tallinn: EKI, 2009.
- Illegaalse alkoholi tarbimine ja kaubandus Eestis 2008 (elanike hinnangute alusel). Tallinn: EKI, 2009.
- Turistide alkoholi ostumahu uuring. Tallinn: EKI, 2009.

Väliskaubandus

2008. aastal eksporditi Eestist alkohoolseid jooke ligi 2,4 mld krooni eest. Ekspordikäive vähenes ligi 10% 2007. aastaga võrreldes, kusjuures langus toimus peaaegu kõikides tootegruppides, erandiks oli õlu, mille ekspordikäive kasvas 4,3%. Nagu varemgi andsid suurema osa (77%) alkohoolsete jookide rahalisest ekspordist kanged alkohoolsed joogid, samas oli nende ekspordikäive 11% väiksem kui aasta tagasi. Protsentuaalselt vähenes 2008. aastal enim (-46%) piirituse eksport rahalises väärtuses.

Koguseliselt vähenes 2008. aastal kõigi alkohoolsete jookide müük välisurule, v.a. kanged alkohoolsed joogid, millede väljaveokogus jäi eelneva aasta tasemele (6 mln l arvestatuna 100%-lises alkoholis). Kangetest alkohoolsetest jookidest eksporditi enim viskit (39% tootegrupi kogusest), viina (31%), likööri (16%) ja konjakit-brändit (10%). Kolmandik kangete alkohoolsete jookide ekspordikogusest moodustasid kohalikud tooted. Kuna Eesti tootjad ekspordisid põhiliselt viina ja likööri, siis viski ja konjaki-brändi eksport oli suures osas Eestit läbiv transiitvedu. 41% kogu likööri ekspordikogusest oli samuti reeksport. Õlle koguseline eksport oli 2008. aastal 20,6 mln liitrit ja lahjade alkohoolsete jookide ekspordimaht 13,4 mln liitrit, ning antud tootegruppide müük välisurule vähenes aastaga vastavalt 15% ja 36%. Viinamarjaveinide kogueksport ulatus 3,5 mln liitrit, mida oli 22% vähem kui aasta tagasi. Piiritust müüdi välisurule 2007. aastaga võrreldes 2 korda vähem. Alkohoolseid jooke eksporditi Eestist põhiliselt lähiriikidesse. Tähtsamateks sihtriikideks olid Läti, Leedu ja Soome. Suurem osa transiitvedudest oli suunatud Venemaale.

Alkohoolsete jookide impordikäive kasvas 2008. aastal alla 1% (võrreldes 2007. aastaga) ning ulatus 3,5 mld kroonini. Suurema osa sellest moodustasid kangete alkohoolsete jookide (64%) ja viinamarjaveinide käibed (21%).

Kangete alkoholsete jookide sisseveetud koguseks oli 11 mln liitrit (100%-lises alkoholis). Lahjasid alkoholseid jooke osteti sisse 25,5 mln liitrit (tootel märgitud kangusega). Viinamarjaveinide import ulatus 17 mln liitrini, veidi vähem imporditi õlut (16 mln liitrit). Piirituse ja vermuti kogused olid märgatavalt väiksemad.

Müük siseturul

Alkoholsete jookide jaekäive ulatus 2008. aastal 5,07 mld kroonini, mis oli 7,1% suurem aastatagusega võrreldes. Analüüsitaval aastal tulenes jaekäibekasv põhiliselt kõrgematest alkoholsete jookide hindadest, mille omakorda tingisid 1. jaanuarist ja 1. juulist rakendatud kõrgemad aktsiisimäärad.

Nagu varemgi müüdi suurem osa Eestis toodetud õllest ja lahjadest piiritusjookidest kohalikul turul, vastavalt 89% ja 85%. Siseturule müüdi peaaegu ¾ toodetud kangest alkoholist ja 57% siidri toodangust. 2008. aastal vähenes peaaegu kõikide alkoholsete jookide siseturu müük, veidi väiksemad olid ka turistide poolt väljaviidud ja kohapeal tarbitud kogused. Kangeid alkoholseid jooke müüdi 7,5% vähem kui aasta tagasi, kusjuures viina kogumüük kahanes 4%. Ka teisi kangeid alkoholseid jooke (konjak-brändi, viski, džinn jne) müüdi aastatagusest vähem. Õlle müük vähenes 2007. aastaga võrreldes 8%. Lahjade segatud piiritusjookide müügimaht kahanes 10%. Imporditud siidrite arvel olid kääritatud joogid ainsaks tootegrupiks, mida müüdi rohkem kui aasta tagasi (+7%).

Tabel 8.1. Alkoholsete jookide toodangu, siseturu müügi ja tarbimise kogused (mln liitrit, tootele märgitud alkoholi sisaldusega)

	Tootmine		Müük siseturul		Tarbimine***	
	2007	2008	2007	2008	2007	2008
Õlu	141,3	128,4	133,8	123,4	108,2	102,4
Viinamarjavein ja vermut	-	-	12,0	14,3	9,8	11,9
Lahjad alkoholised joogid*	40,2	30,2**	41,4	39,2	33,7	30,5
sh siider	12,8	11,2	8,0	9,0	4,4	5,1
sh segatud piiritusjoogid	21,9	14,5	30,5	27,4	26,4	22,6
Kanged alkoholised joogid kangusega kuni 80%	20,9	17,6	23,9	22,1	18,6	16,5

* sisaldab lisaks siidrile ka teisi kääritatud jooke (sh puuvilja- ja marjaveinid)

** arvestatud EKI hinnanguid

*** legaalsete alkoholsete jookide tarbimine Eestis (siseturu müük miinus turistide kaasaostud ja tarbimine kohapeal)

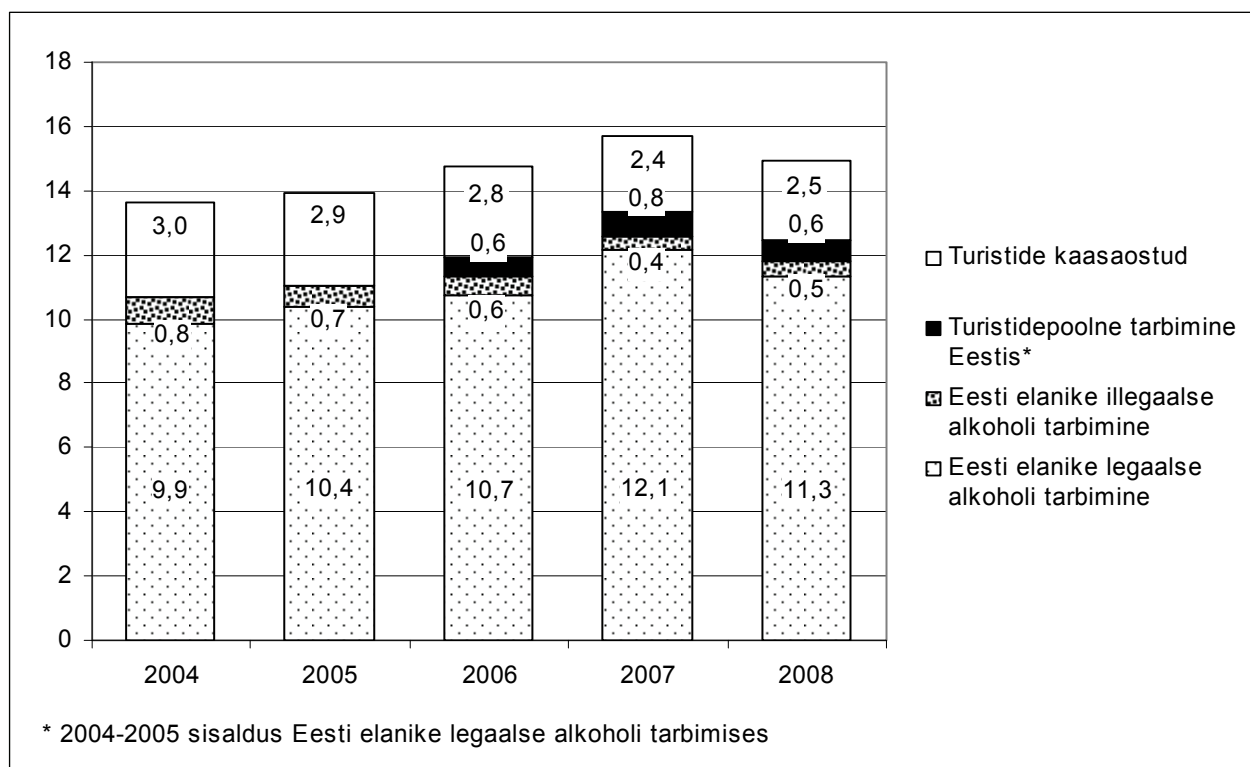
Allikad: SA, EKI

Tarbimine elaniku kohta

Absoluutalkoholi arvestatult müüdi Eestis 2008. aastal 14,43 liitrit legaalset alkoholi ühe elaniku kohta. Kui sellest kogusest maha võtta turistide kaasaostud ja nende poolt kohapeal tarbitud kogused, mis 2008. aastal ulatusid absoluutalkoholis kokku 3,05 liitrini ühe elaniku kohta, siis müüdi legaalselt 11,38 liitrit absoluutalkoholi elaniku kohta. Arvestades juurde ka illegaalse alkoholi tarbimise, mis EKI hin-

nanul 2008. aastal suurenes ning ulatus absoluutalkoholis 0,52 liitrini ühe elaniku kohta, siis **tarbiti Eestis 2008. aastal kokku 11,90 liitrit absoluutalkoholi ühe elaniku kohta**. Tarbimine langes 2007. aastaga võrreldes 5% (2007. a 12,56 liitrit ühe elaniku kohta). Eelnevatel aastatel tarbimine aasta-aastalt tõusis, seega oli tegemist esmakordse langusega alates 2001. aastast.

Joonis 8.1. Alkohoolsete jookide tarbimine Eestis
(liitrit elaniku kohta 100% alkoholis)

Allikas: EKI

Illegaalne kaubandus

Illegaalset alkoholi ostis 2008. aastal 4% alkoholi tarbijatest (võrdluseks saab tuua, et 1990ndate lõpuaastail ostis illegaalset alkoholi iga kolmas-neljas alkoholi tarbija). Peamiseks ajendiks salaalkoholi ostmisele on selle odavam hind, seetõttu on illegaalse alkoholi ostjate osakaal suurem hinnatundlike madalama

sissetulekuga tarbijate seas. Piirkondlikult on salaalkoholi ostjate osakaal kõrgem Kirde-Eesti elanike hulgas. Alkoholi illegaalses kaubanduses on aastaid olnud esikohal viin. Võrreldes legaalse odavama hinnaklassi viinadega, on salaviin keskmiselt 1,45 korda odavam. Peamiselt ostetakse illegaalset alkoholi müüja kodust ning käest kätte tänaval.

Tabel 8.2. Alkoholi illegaalse kaubanduse maht ja arvestuslik maksutulukaotus

Näitaja	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Illegaalse kaubanduse osakaal viina siseturumahust, %	30-35	25-30	25-30	20-25	20-25	15-20	8-12	10-15
Illegaalse kaubanduse maht, mln kr	154	189	210	188	159	140	102	136-216
Riigieelarvesse laekumata aktsiis, mln kr	149	152	178	151	132	108	69	101
Riigieelarvesse laekumata käibemaks, mln kr	51	57	65	61	50	40	27	43

Allikas: EKI

Kuna illegaalses kaubanduses on enim levinud viin, siis on illegaalse alkoholi turuosa väljendatud viinaturu suhtes³⁵. EKI hinnangul moodustas illegaalne alkohol 2008. aastal 10-15% viina siseturumahust. See tähendab, et ebaseaduslikult müüdi 1,4-2,2 miljonit liitrit alkoholi, mille rahaline käive oli 136-216 miljonit krooni. Illegaalse kaubanduse tõttu jäi riigil arvestuslikult saamata ca 144 miljonit krooni aktsiisi ja käibemaksu. Võrreldes 2007. aastaga, illegaalse alkoholi osakaal 2008. aastal mõnevõrra tõusis ning illegaalselt müüdud kogused ning käive suurenesid. Samas on illegaalse kaubanduse osakaal 2000ndate algusega võrreldes oluliselt madalam (vt tabel 8.2). Turulegalsemaks muutumisele on kaasa aidanud elanike suurenenud ostujõud, suhteliselt stabiilsetena püsinud legaalse alkoholi hinnad ning 2006. aastal rakendunud kange alkoholi maksumärgistamise süsteem.

---

³⁵ EKI uuringus on illegaalse alkoholina käsitletud alkoholi, mille ostmisel ja tarbimisel elanik teadis, et see oli müüdud ebaseaduslikult. Uuringus ei kajastu alkoholi illegaalne kaubandus, milles tarbija osales enda teadmata.

9. Eesti piimaturg 2008. aastal³⁶

Maailmaturul toimunud järsu hinnalanguse tõttu halvenes piimaturu olukord ka Eestis. Hinnad on langenud kõigil tooteahela tasandil. Majanduskriisist tulenev ostujõu langus on vähendanud piimatoodete tarbimist.

2008. aasta alguses püsisid Eesti piimaturul veel 2007. aasta soodsad järeldused ning **piimatoodang** suurenes SA esialgsetel hinnangutel 1,4%. Piimatööstusettevõtete poolt varutava toorpiima **kokkuostukogus** suurenes koguni 3,5%, moodustades 87,5% piima kogutoodangust. Piimatoodang suurenes 4,3% lehmade produktiivsuse tõusu tulemusel, kuivõrd lehmade arv vähenes 2,4%. Lehmade arv oli aasta lõpus 2500 looma võrra väiksem kui aasta tagasi, piima väljalüps lehma kohta suurenes aastaga 281 kg võrra. 2008/2009 kvoodiaasta piima tootmiskvoodi täituvus oli 91%.

Tabel 9.1 Piima tootmise näitajad

	2007	2008	+,-%
Piimatoodang, tuh t	692,4	701,9	1,4
Piimatoodang, kg/1 lehm	6484	6765	4,3
Lehmi per lõpus, tuh. tk	103,0	100,5	-2,4
Piima kokkuost, tuh t	593,4	614,3	3,5
Kokkuost toodangust, %	85,7	87,5	

Allikas: SA

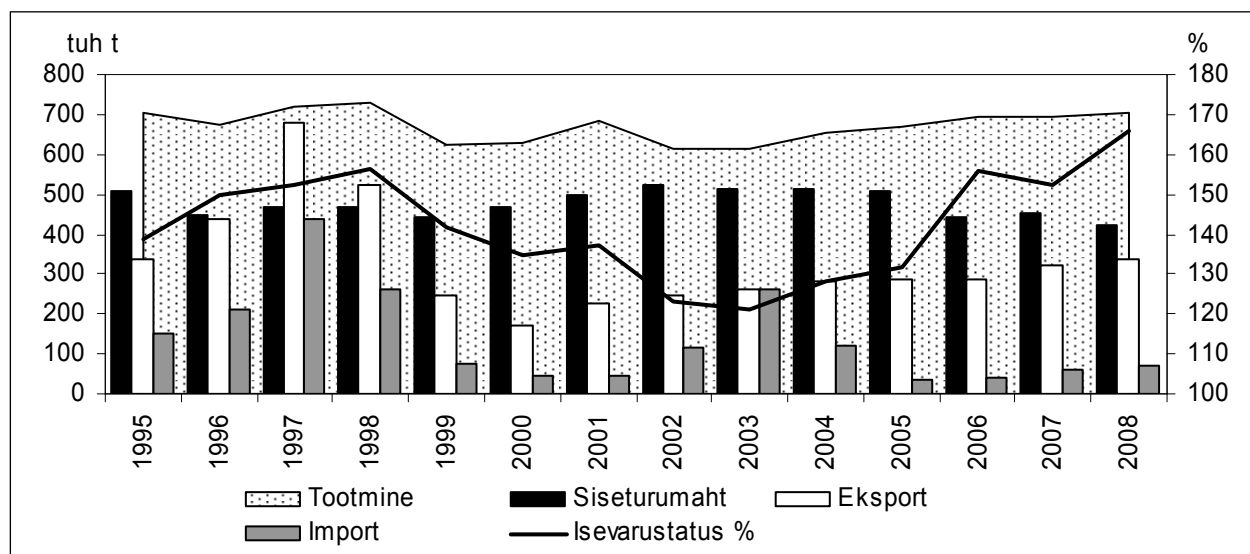
Tabel 9.2. Piima tootmise ja kasutamise bilanss (tuh tonni naturaalkaalus)

	2006	2007	2008
Jäägid perioodi algul	30	33	10
Piima toodang	692	692	702
Import*	41	60	70
Ressursse kokku	763	785	782
RESSURSSIDE KASUTAMINE			
Eksport*	286	320	339
Loomade-lindude sööt	15	40	15
Tarbimine toiduna	429	415	408
Jäägid perioodi lõpuks	33	10	19
Isevarustatuse tase	156	152	166
Tarbimine, kg/1 elanik	319	309	304

* Impordi ja ekspordi osas ümber arvestatud piimale.

Allikas: SA, Põllumajandusministeerium, EKI

Joonis 9.1. Piima tootmise ja kasutamise bilanss (ü.a piimale)³⁶

Allikas: SA, Põllumajandusministeerium, EKI

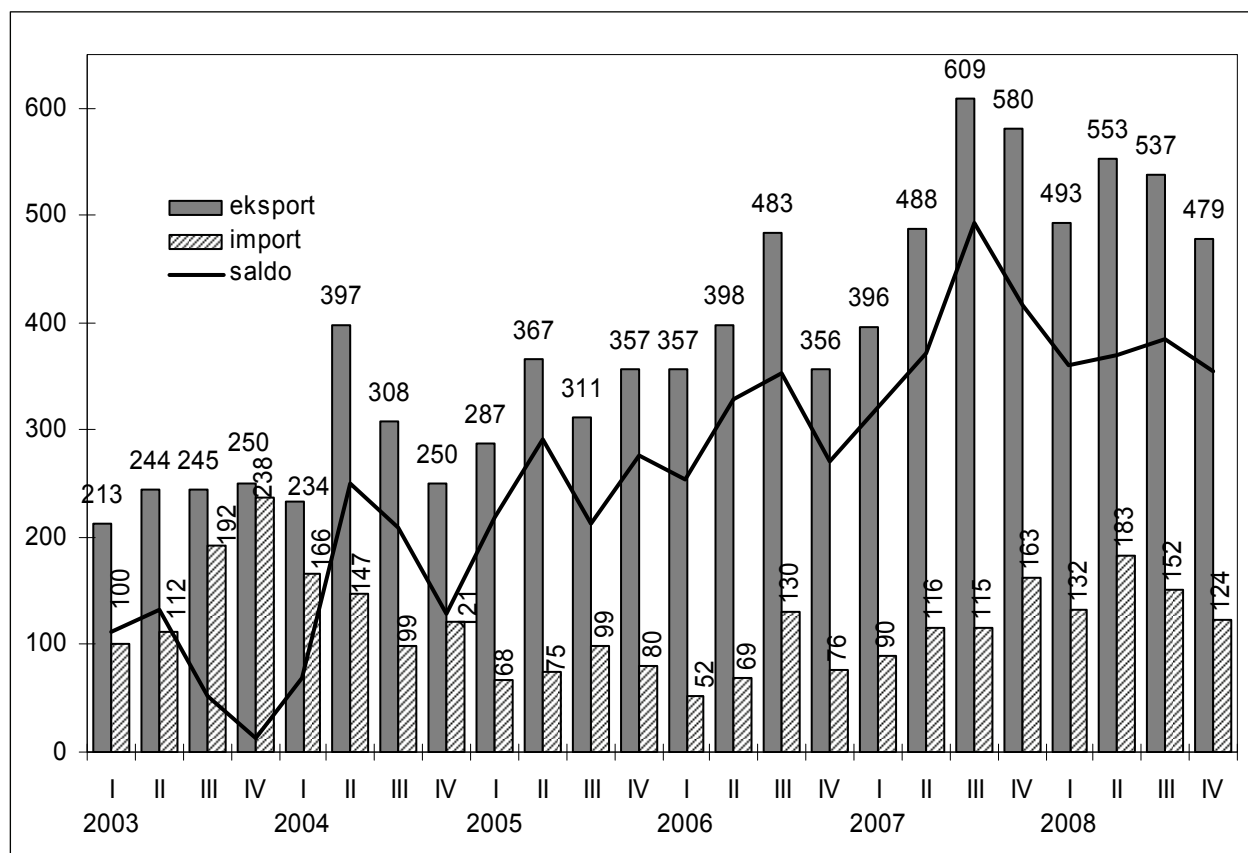
³⁶ Lühülevaade Eesti Põllumajandusministeeriumi tellimisel koostatud uuringust "Eesti piimaturg 2008. aastal".

Ekspordi osakaal eesti piimatoodangus suurenes 2008. aastal 48%-le aasta varasemalt 46%-lt ja impordi osakaal siseturul 17%-le 13%-lt. Siseturu kogumaht vähenes nii elanike tarbimise kui farmisisesse tarbimise vähenemise arvel. Piimatoodangu suurenemise ja siseturu kogumahu vähenemise tagajärjel tõusis isevarustatuse tase 166%-le aasta varasemalt 152%-lt. Toiduna tarbimine vähenes aastaga 2,7% ning oli keskmiselt 304 kg inimese kohta.

Piimatööstusettevõtete müügitulu suurenes 2008. aasta esimesel poolel, teisel poolaastal hakkas turuolukorra halvenedes vähenema, kuid kogu aasta müügitulu ületas siiski 6,1% varasema aasta taset. Müügikogused siseturul vähenesid, kuid siseturul müüdavate piimatoodete hinnatase oli aastatagusest kõrgem ning siseturule müüdnud toodangu müügiindeks püsis plusspooltel kõigis neljas kvartalis. Ettevõtete ekspordiks müük jäi 2008. aastal 2007. aasta tasemele. Eksporditoodete hinnad hakka-

sid langema 2007. aasta lõpus ning langesid 2008. aasta jooksul oluliselt. Tööstustoodangus suurenes juustu, piima- ja vadakupulbri tootmiskaht, teiste toodete tootmine võrreldes 2007. aastaga vähenes. Piimatööstuse kulud kasvasid 2008. aastal müügitulust kiiremini ning kasum jäi väiksemaks 2007. aasta rekordkasumist, ületades siiski varasemate aastate kasuminäitajaid. Piimatööstuse kogurentaablus oli 2008. aastal 3,9%, mis oli madalam kui 2007. aastal (5,9%), kuid ületas varasemate aastate rentaablust. Tööjõukulude kasvutempo oli veidi kiirem tootlikkuse kasvutempost. Piimatööstusettevõtted jätkasid 2008. aastal mõõdukat investeerimist, mis jäi poole väiksemaks kui 2007. aastal (2008 – 312 mln kr, 2007 – 640 mln kr), kuid ületas varasemate aastate mahtusid. Investeeringutest 79% läks masinatesse ja seadmetesse, mis peaks looma eeldused edasiseks tootlikkuse kasvuks.

Joonis 9.2. Piimatoodete ekspordi- ja impordikäive ning väliskaubakäibe saldo 2003 - 2008. aastal (mln kr)

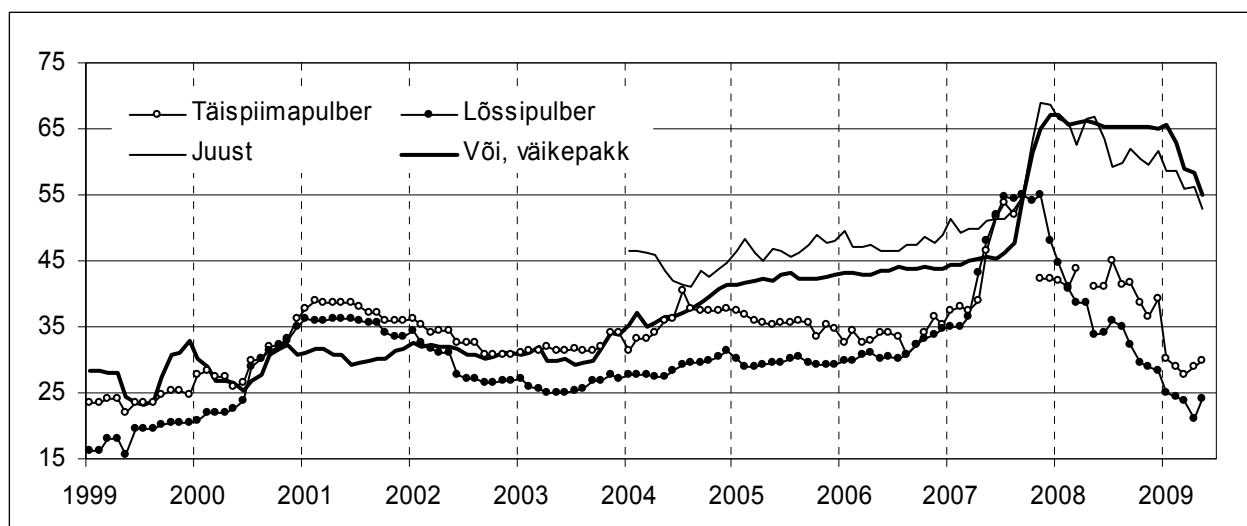
Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Piimatoodete ekspordikäive jäi 2007. aasta tasemele (+0,5%, 2062 mln kr), kuid impordikäive kasvas 24% (590,7 mln kr). Kaubavahtuse saldo jäi küll positiivseks, kuid vähenes aastaga 6,6%. Ekspordis suurenes naturaaluustu, kohupiima, vadaku- ja piimapulbri koguseline väljavedu. Enamuse toodete ekspordihinnad olid madalamad 2007. aasta tasemest, vaid või ja juustu-kohupiima hinnad olid kõrgemad. Juustu-kohupiima eksportkogused suurenesid ligi kolmandiku võrra ning nende käibe kasvuga kaeti muude piimatoodete ekspordi vähenemisest ja hinnalangusest tulenev langus.

Juustu-kohupiima eksport moodustas 40% piimatoodete ekspordikäibest, lõssi-piimapulber 21% ja rõõsa piima-koore väljavedu 17%. Suuremateks sihtriikideks Eesti piimatoodetele olid Soome (18% piimatoodete ekspordist), Läti (17%) ja Venemaa (13%).

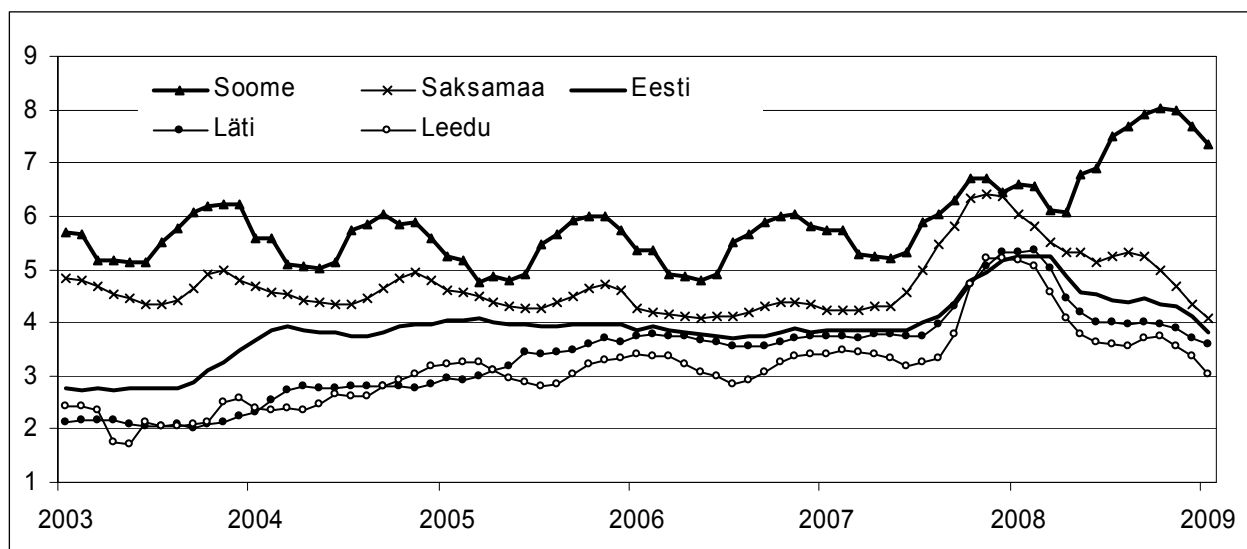
Impordikäibest moodustas 34% juustu-kohupiima ja 23% hapupiimatoodete import ning 97% impordikäibest tuli EL-i liikmesriikidest. Sealjuures olid suurema osakaaluga impordiriikideks Poola (22%) ja Läti (19%).

Joonis 9.3. Piimatoodete tööstusest väljamüügihinnad (kr/kg)

Allikas: EKI

Joonis 9.4. Piima kokkuostuhinnad Eestis ja lähiriikides (kr/kg km-ta)

Allikas: EKI

Piimatoodete **maailmaturul** jätkus 2008. aastal eelnenud aasta lõpus alanud hinnalangus ning hinnalangus jätkus ka 2009. aasta alguses. Maailmaturutoodete hinnad on langenud 2000-ndate madalaimale tasemele, vaid juustu osas püsis turg 2008. aastal stabiilsem. Eestis toimusid hinnalangused mõnevõrra aeglasemas tempos ning osade toodete hinnad olid 2008. aastal kõrgemad aasta varasemast. Tööstuse väljamüügihinnad olid 2008. aastal võrreldes varasema aastaga juustul 12% ja võil 2% kõrgemad, lõssipulbril 29% madalamad, piimapulbril samal tasemel, kuid siseturutoodetel 16...31% kõrgemad. Toorpiima hind tõusis kuni 2008. aasta märtsini ning pöördus siis kõigis riikides langusele. Eestis oli aastakeskmise piima kokkuostuhind (4.94 kr/kg) 17% kõrgem kui 2007. aastal, kuid oli EL riikide pingerea lõpus viiendal kohal ja 10% madalam EL keskmisest.

Olulist rolli piimasektori jaoks, arvestades Eesti piimatoodangu 1,6 korda siseturgu ületavat mahtu, mängivad hindade arengud nii kodu- kui maailmaturul. 2009. aastal püsib maailmaturul ebasoodne olukord ning EL-is alustati 2009. aastal siseturgu tasakaalustavate meetmetega. Hinnad maailmaturul jätkasid aasta alguses nõrgal langustrendil ja on jäänud viimasel kahel kuul madalal tasemel püsima.

Eesti siseturul püsisid jaehinnad 2008. aastal kõrgel tasemel, kuid 2009. aastal hakkasid samuti langema ning langus on viimasel kolmel kuul kiirenenud. Langustrendil on ka kokkuostuhind. Hinnaarengutest lähtuvalt peaks alanud aastal kujunema piimatööstustele prioriteetseks siseturg, kus müüakse suurema lisandväärtusega tooteid (desserdid, jogurtid, juustud jne).

Majanduse madalseisu püsimine ja elanikkonna ostujõu langus avaldab survet kõigi tootjahela hinnatasandele. Hetkel piimasektori ees seisvad väljakutsed on eelkõige seotud töö efektiivsuse suurendamisega, et säilitada pikemaajaliselt konkurentsivõimet.

10. Elanike toidukaupade ostueelistused 2008. aastal

Eesti tarbija eelistab jätkuvalt kodumaist toidukaupa. Kohaliku toidu eelistamisele aitaks kaasa, kui see oleks tervislik, lisaainevaba, soodsa hinnaga ning kannaks selgelt ja üheseltnõistatavat märki, et on Eestis toodetud. Toiduainete hinnatõusu mõju tarbimisharjumustele oli suurem kallimate töödeldud lihatoodete, suurema töötlusastmega piima- ja kulinaariatoodete ning kondiitritoodete ja maiustuste osas.

Toiduoste tehakse endiselt sageli ja eelistatakse suuri toidupoode

2009. aasta jaanuaris Põllumajandusministeeriumi tellimusel läbiviidud Eesti Konjunkturiinstituudi uuringu järgi³⁷ käivad Eesti tarbijad toidupoes suhteliselt sageli. 39% täiskasvanud elanikest ostab toidukaupu 2-3 korda nädalas, 33% vastanutest 4-6 korda nädalas ja 21% iga päev. Üks kord nädalas või harvemini ostab toidukaupu 7% elanikest. Igapäevaste toiduostjate osakaal väheneb jätkuvalt - kui 2007. aastal ostis iga päev toidukaupu 25%, siis 2008. aastal 21%. Käitumise muutust võib olla osalt põhjustanud perede majandusliku olukorra halvenemine – toidukaupu ostetakse üha läbimõeldumalt ja kulutusi piirates. Enamasti

ostetakse toidukaupu suurtest toidukauplustest, mis on peamiseks ostukohaks 78%-le vastanutest. Väikestest toidukauplustest teeb toiduoste 18% tarbijatest, turud on peamiseks toiduostukohaks vaid 2%-le tarbijatest ning hulgilaod ja autokauplused 1% tarbijatest. Turgude osa peamise toiduostukohana väheneb, sest kauplustega võrreldes on seal paljude toodete hinnad kallimad. Samuti on mitmel pool turgusid suletud või need on jäänud väiksemaks. Talunikelt ja tootjatelt otse ostetakse vaid üksikuid toidukaupu ning sõltuvalt aastaajast (nt kartulid, õunad, mesi jm).

Toidukauba ostuvalikul lähtutakse eelkõige maitsest, värskusest ja kvaliteedist

Maitset ja värskust pidas toidukauba ostmisel väga tähtsaks 91% vastanutest (vt joonis 1), kvaliteeti 85% vastanutest. Väga tähtsateks valikukriteeriumideks on ka toote tervislikkus (67%) ja soodne hind (61%). Kodumaisus ja tootmine Eestis on valikukriteeriumide pingereas 10-ndal positsioonil. Toidukauba ostuotsuseid ei tehta ainult ühe kriteeriumi põhjal, päritolumaast peeti olulisemaks toote maitset, värskust, kvaliteeti, tervislikkust, soodsat hinda, toote välimust, koostist, sooduspakkumisi ning tuttavat kaubamärki. Kui enamus tegurite tähtsus 2008. aastal langes, siis maitse, toote

välimuse ja määrgiste puhul püsis senine tase. Ainus tegur, mille tähtsus aastaga tõusis, oli tuttav kaubamärk, mida pidas tähtsaks 38% vastanutest (2007. a 32%). Need tegurid viitavad püsiväärtustele, millele tuginetakse raskestel aegadel. Usaldusväärne kaubamärk, harjumuspärane toode, tuttava maitse ja välimusega ning kodumaise kvaliteedi-päritolumäärgisega annab tarbijatele kindluse ja turvalisuse. Samas peab toode olema kindlasti värske, kvaliteetne, tervislik ja konkurentsivõimelise hinnaga.

Kodumaine toidukaup on eelistatud – eelkõige värskuse ja harjumuspärase maitse pärast

Toidukauba päritolu pole tarbijatele ostuotsuse tegemisel esmatähtis, kuid toitumisspetsialistide soovitude järgi on tervisele parim, kui tar-

bitakse lähipiirkonnas kasvatatud toitu. Kui see toit vastab inimeste nõuetele värskuse, maitse, kvaliteedi jm tunnuste osas, siis võidavad sellest nii tootjad kui tarbijad.

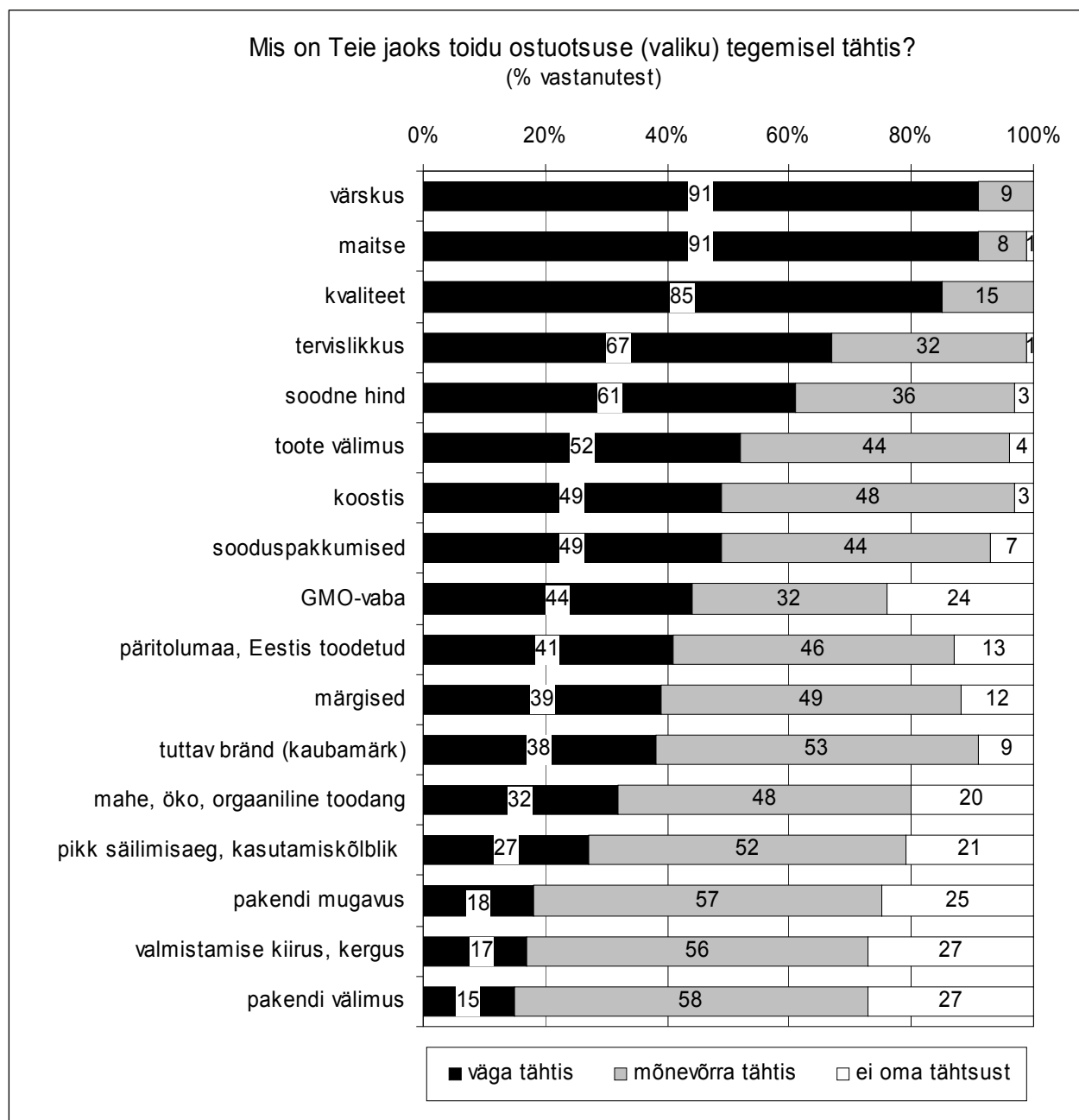
³⁷ Elanike toitumisharjumused ja toidukaupade ostueelistused (elanike küsitlusuuringu tulemused). EKI. Tallinn, 2009. Küsitlus viidi läbi 8.01.-8.02.2009 ja sellele vastas kokku 1000 Eesti elanikku vanuses 18-74 aastat vastavalt Eesti elanikkonna mudelile.

päritolumaa oluline ja 2% eelistas osta imporditud toidukaupu (vt tabel 10.1). Aastaga on kodumaiste toidukaupade eelistamine langedud 3%-punkti võrra, ükskõiksete osakaal suurenenud 2%-punkti ja impordi eelistavate tarbijate osakaal suurenenud 1%-punkti võrra. Tarbijail on raske eristada kodumaiseid tooteid impordist, eesti tootjad toodavad ise osa oma toodetest välisriigis (mõjutab kodumaise toodangu üldist usaldusväarsust) ning mõju avaldas ka hüppeline toidukaupade hinnatõus

2007. aasta lõpus ning kõrge hinnataseme püsimine 2008. aastal. Pered hakkasid kõiki rahalisi väljaminekuid varasemast enam kontrollima ja piirama, sh kärbiti toiduostukulusid, muudeti ostukäitumist ja varasemast enam hakati valima odavamaid tooteid, planeerima ostusid paremini. Eesti toidusektor seisab väljakutse ees, kuidas ületada tarbijate süvenevat ükskõiksust toidukauba päritolu osas, eriti eestlaste ja noorte seas.

Joonis 10.1. Toidu ostuotsust (valikut) mõjutavad tegurid Eesti tarbijaile 2008. aastal

Tabel 10.1. Toidukaupade eelistamine päritolu järgi (% vastanutest)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Kodumaised toidukaubad	73	75	78	80	85	83	87	87	77	79	75	73	70
Import-toidukaubad	1	1	1	0	1	0	1	0	1	1	0	1	2
Päritolumaa pole oluline	26	24	21	20	14	17	12	13	22	20	25	26	28

2008. aastal seostus kodumaine toidukaup eelkõige värskuse ("jah, alati" - 57%), harjumuspärase maitse (53%), usaldusväarsuse (48%) ja tervislikkusega (47%). Aastaga on toimunud väga olulised muutused kodumaiste toodete harjumuspärase maitse, toodete usaldusväarsuse, lisaainete sisalduse, kvaliteedi ja sortimendi laiuse hinnangutes, kuid paraku on suurem osa neist muutustest eesti toodete suhtes negatiivsed. Harjumuspärast maitset nimetas alati kodumaisele tootele iseloomulikuna 53% tarbijatest (2007.a 60%, -7%-punkti), usaldusväarsust 48% (2007.a 55%, -7%-punkti), kõrget kvaliteeti 34% (2007.a 41%, -7%-punkti), laia sortimenti 22% tarbijatest (2007.a 30%, -8%-punkti) ja vähest lisaainete sisaldust 36% (2007.a 29%, +7%-punkti). Eriti oluliseks tu-

leb pidada hinnangute muutust maitse ja usaldusväarsuse osas, sest need omadused on kodumaiste toodete puhul tarbijale alati olnud ühed olulisematest. 2008. aastal paranes tarbijate arvates veidi olukord lisaainete osas eesti toodetes, mis võib olla põhjustatud ka sellest, et hakati ostma rohkem toidu toorainet ning vähem pool- ja valmistooteid. Elanike kvaliteedihinnangud langesid tagasi 2003. aasta tasemele. Kui tarbijad eelistasid varasemast enam odavaid tooteid, siis tootjad neid ka pakkusid, kuid odavamate toodete kvaliteet ei pruugi alati kallimate toodetega võrreldav olla. Samuti ei pruukinud odavamate toodete maitse olla tarbijaile harjumuspärane, mistõttu langesid ka hinnangud tuttava maitse osas.

Tarbijate soovitus toidukaubatootjatele – kasutada vähem säilitus-, lisa- ja värvaineid ning mitte tõsta hindu

Majandussurutise tingimustes pole tootjatel võimalik lihtsalt oodata paremate aegade saabumist, turgudel toimuvad muutused nõuavad, et midagi tehtaks teisiti. Tarbijad ei saa jätkata vanaviisi ostmist ja tootjad peavad ellujäämiseks pingutama. Tarbijate soovidega arvestamine aitab tootjatel turgu säilitada ja juurde võita. Elanikud soovitasid kohalikel toidukaupade tootjatel müügi suurendamiseks vähendada ja vältida lisaainete, E-ainete kasutamist

(62% vastanutest), mitte tõsta hindu (57%), teha allahindlusi ja sooduspakkumisi (45%), pöörata tähelepanu toodete tervislikkusele ja värskusele (45%), parandada ja hoida toodete kvaliteeti ühtlasemana (41%) ning märgistada toodete päritolu selgemalt (41%). Seega aitaks kohaliku toidu ostmisele kaasa, kui see oleks tervislik, võimalikult vähete lisaainega ja soodsa hinnaga ning kannaks selget ja üheselt mõistetavat märki, et on Eestis toodetud.

Tuntud toidukaupade erimärgiste kasutamine suurendab tarbijate usaldust

Kvaliteedi- ja päritolumärgised aitavad tarbijatel teha toidu ostuotsuseid lihtsamaks, st märki kandev kaup vastab kindlatele kvaliteedi jm nõuetele. See on kaubale omistatud garantii,

mis suurendab kindlust ja usaldusväarsust. Tarbija peab olema teadlik märgist ja omama ettekujutust sõnumist, mida märgiga tahetakse edasi anda. Märgistatud toode tähendab tootja

jaoks mingi lisavastutuse võtmist, mis saab kompenseeritud tarbijate suurema lojaalsuse näol. Uuringu andmetel tuntakse Eestis kohalikest erimärgistest kõige enam Tunnustatud

Eesti Maitse ehk pääsukesemärki (95% vastanutest) ja Tunnustatud Maitse ehk

ristikumärki (71% vastanutest). Enim avaldab Eesti tarbijate ostuotsustele mõju just Tunnustatud Eesti Maitse märk. Huvi märgiste vastu on Eesti elanike seas suur ja infovajadus rahuldumata – huvi tundis sõltuvalt märgist 58%-68% vastanutest.

Majandussurutise mõju tarbimisharjumustele – vähem, odavamalt, kitsama valikuga

Üha vähematel tarbijatel oli võimalik jätkata toiduostusid endistviisi. Toidukaupade hinnatõusu ja majandussurutise mõjul muutis 79% tarbijatest 2008. aasta jooksul oma toidukaupade ostu- ja tarbimisharjumusi, kusjuures 60% tegi mõningaid muutusi ja 19% muutis harjumusi tunduvalt. Harjumused jäid samaks 21%-l vastanutest ning 1% ei märganud hindade muutust või keerulisemat majanduslikku olukorda.

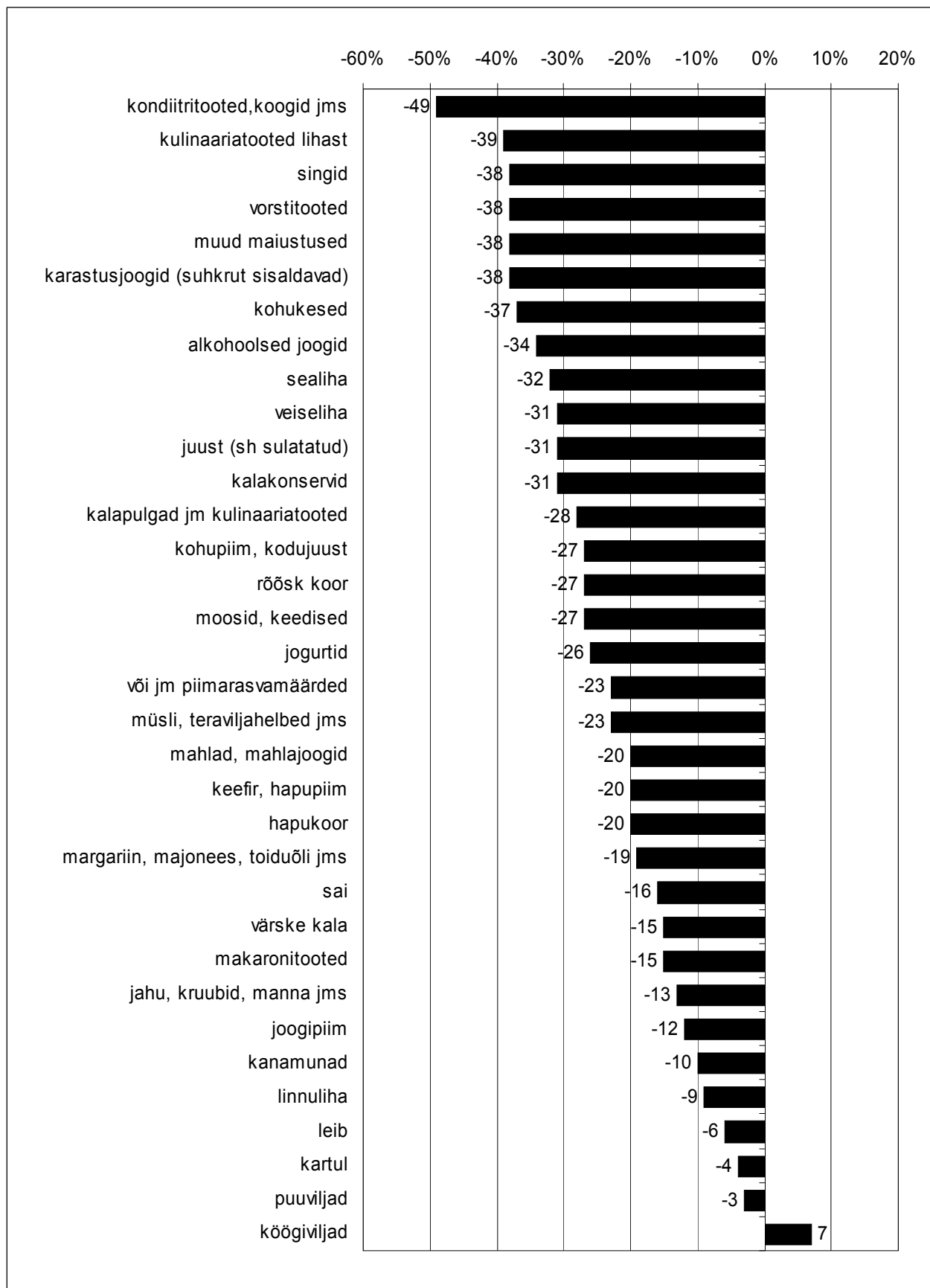
Ostjad hakkasid vaatama sagedamini teatud toiduainete hindu, eriti liha ja lihatoodete, piima ja piimatoodete hindu (65% kõigist vastanutest) ning ostma odavamaid tooteid (48%). Kolmandik elanikest hakkas valmistoitude asemel ise rohkem süüa tegema (33%), vähendas ostetava toidu kogust (32%) või püüdis toitu varasemast vähem ära visata ja ostusid paremini planeerida (31%). Peamiselt vähendati liha ja lihatoodete koguseid. Toiduainerühmadest vaadati sagedamini piima ja piimatoodete, liha ja lihatoodete, leiva, saia ja kondiitritoodete, kala ja kalatoodete ning puu- ja köögiviljade hindu. Pakendite suuruse pidevast muutmisest tingituna pöörati varasemast rohkem tähelepanu toidukaupade kilo ja liitri hindadele.

Elanike endi hinnangul 2008. aastal toidukaupade tarbimist pigem vähendati kui suurendati. Toiduainete hinnatõusu ja majandussurutise piirav mõju tarbimisharjumustele oli suurem kallimate töödeldud lihatoodete ja liha, suurema töötlusastmega piima- ja kulinaariatoodete ning kondiitritoodete ja maiustuste osas (vt joonis 2). Köögiviljad olid ainukeseks tootegrupiks, kus tarbimise suurendajaid oli vähendajatest enam. Enam hakati kodus küpsetama

ja liha asendati osaliselt menüüs köögiviljadega. Elanikud kohandusid muutunud oludega, millega oleks tootjatel mõistlik arvestada. Muutusi toitumises hindasid pooled elanikest (51%) tervisele kasulikeks, 30% tervisele kahjulikeks ja 19% vastanutest ei osanud öelda ehk toitumine ei muutunud ei tervislikumaks ega ebatervislikumaks.

71% tarbijatest prognoosis majandussurutise jätkumise korral 2009. aastal selle piiravat mõju pere toidukaubaostudele. Elanikud hakkaksid sellises olukorras ostma odavamat toitu, kasutama rohkem sooduspakkumiste ja allahindluste võimalusi, mis võib tähendada importtoidukaupade eelistamist, kui need on kodumaistest odavamad. Toiduostud vähenevad nii koguseliselt kui rahas. Valitakse lahjema, odavamaid toiduaineid, süüakse vähem näiteks liha ja kala, valmistoite, pooltooteid ja kiirtoite, piimatoodeteid (nt juust, kohupiim, piim, keefir, kohukesed) piiratakse magusa söömist. Mõnede elanike jaoks on need muutused tervisele kasulikud, st ostetakse rohkem puu- ja köögivilju. Kuid väiksema sissetulekuga tarbijatel on just vastupidi – plaanitakse vähendada värskete puuviljade ostmist või neist loobuda odavamate toiduainete kasuks (makaronid, kartul, leib, jahu, supikogud jms). Piimatoodete tarbimise vähendamist ei pea elanikud tervislikuks, kuid selle pealt annab kokku hoida. Majanduslanguse mõjul kardavad elanikud toitumise muutumist ühekülsemaks, valiku kitsenemist ja koguste vähenemist.

Joonis 10.2. Toitumisharjumuste muutuse suund 2008. aastal (saldo)
 ("tarbisin rohkem" - "tarbisin vähem või lõpetasin tarbimise" = saldo %-punktides)

11. Maailmamajanduse konjunktuur: 2009. a I kv - II kv³⁸

Maailma majanduskliima paranes

2009. a aprilli vaatluse kohaselt maailma majanduskliima paranes (esmakordselt pärast 2007. a). Majanduskliima indikaator oli 64,4 (1995=100), tõustes jaanuariga võrreldes 14,3 võrra, kuid olles oluliselt madalam pikaajalisest keskmisest näitajast (1991–2008: 96,4). Majanduskliima tõusis tulevikuootuste paranemise tõttu, hinnang hetkeolukorrale langes võrreldes jaanuari vaatlusega. Maailmamajanduse alampöördepunkt võib jääda 2009. a II poolaastasse, kuid kiiret taastumist ei ole oodata.

Mõnede riikide majanduskliima indikaatorite muutused

	Apr 09	Jaan 09	+/-
Soome	3,1	3,5	- 0,4
Rootsi	2,7	2,4	+ 0,3
Saksamaa	3,5	3,3	+ 0,2
Suurbritannia	3,0	1,7	+ 1,3
USA	3,9	2,8	+ 1,1
Hiina	4,3	2,7	+ 1,6
Läti	2,8	2,5	+ 0,3
Leedu	2,2	3,0	- 0,8
Poola	3,6	3,6	0,0
Venemaa	3,6	3,1	+ 0,5
Ukraina	3,5	2,5	+ 1,0

Lääne-Euroopa: oodatakse majanduskliima stabiliseerumist

Aprilli vaatluse kohaselt Lääne-Euroopa riikide majanduskliima paranes. Hinnang hetkeolukorrale alaneks, samas tulevikuootused tõusid, jäädes napilt pessimistlikeks (alla 5,0). Hetkeolukorda hinnati halvaks kõikides eurotsooni riikides, samas ootused järgmise kuue kuu suhtes tõusid (erandiks Kreeka). Majanduslikku taastumist oodatakse 2009.a II pa

suurema kindlusega Belgias, Itaalias ja Saksamaal. Ootused tugevnesid märgatavalt samuti Austrias, Prantsusmaal ja Hollandis. Ka Eurotsooni mittekuuluvate riikide majanduskliima paranes mõnevõrra. Taanis ja Suurbritannias oodatakse majanduse stabiliseerumist järgmisel kuuel kuul. Norras, Rootsis ja Šveitsis on tulevikuootused endiselt pessimistlikud.

Põhja-Ameerika: majanduskliima paranes

Aprilli vaatluse kohaselt Põhja-Ameerika majanduskliima paranes, tulevikuootused tõusid optimistlikeks, jooksva olukorra hinnang langes. Ameerika Ühendriikide majandus hakkab jõudma alampöördepunkti. Kanada hetkeolukorra hinnang jäi jaanuari vaatlusega samale madalale tasemele, tulevikuootused tõusid optimistlikeks.

Ida-Euroopa: olukord jäänud halvaks

Ida-Euroopa riikide majanduskliima indikaator alaneks aprilli vaatlusel mõnevõrra. Hinnang jooksvale olukorrale langes, tulevikuootused paranesid, kuid jäid pessimistlikeks. Euroopa Liitu kuuluvate Ida-Euroopa riikide hetkeolukorra hinnang alaneks ja on peaaegu kõikjal halb (erandiks Tšehhi ja Poola). Jooksva olukorra halvenemine oli teistest tugevam Leedus, Rumeenias ja Bulgaarias. Euroopa Liitu mittekuuluvate riikide – Horvaatia ja Serbia majanduskliima halvenes.

Venemaa ja SRÜ: mõningane parenemine

Aprilli vaatluse kohaselt Venemaa majanduskliima paranes, seejuures jooksva olukorra hinnang langes, kuid tulevikuootused tõusid. Ukraina hetkeolukorda hinnati madalalt, kuid järgmisel kuuel kuul ei oodata olukorra edasist halvenemist. Kasahstani, Usbekistani ja Kõrgõzistani iseloomustas rahuldavast halvem majanduskliima.

³⁸ Ülevaade on koostatud Müncheni Majandusuuringute Instituudi väljaande World Economic Survey (WES) nr 104 alusel. Eestit esindab rahvusvahelises WES projektis Eesti Konjunktuuriinstituut

Aasia: majanduskliima paranes

Aasia majanduskliima paranes aprilli vaatluse kohaselt. Hinnang jooksvale olukorrale jäi ebarahuldavaks, kuid tulevikuootused tõusid optimistlikeks. Hiina ja India hetkeolukord ei halvenenud, kuid jäi madalale tasemele, samas tulevikuootused ennustavad majanduskliima paranemist järgmisel kuuel kuul. Vietnami ja Bangladeshis hinnati majanduskliimat rahuldavaks. Tulevikuootused tugevnesid enim Taivanis, Lõuna-Koreas, Singapuris ja Tais. Malaisias, Filipiinidel ja Hongkongis jäid tulevikuootused pessimistlikeks. Jaapani hetkeolukorda hinnati nõrgaks, tulevikuootused paranesid jõudsalt, kuid jäid pessimistlikeks

Okeaania: jahenemine jätkus

Aprilli vaatluse kohaselt Okeaania majanduskliima jahenes. Austraalia hetkeolukorra hinnang langes madalale tasemele. Tulevikuootused, mis olid nõrgad, alanesid veelgi. Uus-Meremaal valitses ebasoodne majanduskliima, jooksvat olukorda hinnati nõrgaks, tulevikuootused tõusid, kuid jäid pessimistlikeks.

Ladina-Ameerika: ootused paranesid

Ladina-Ameerika riikide majanduskliima indeks aprilli vaatlusel tõusis. Hetkeolukorra hinnang alanes, aga tulevikuootused tõusid. Jooksvat olukorda hinnati kõrgemalt Peruu, Uruguais ja Trinidadis, kuid tulevikuootused olid nimetatud riikides pessimistlikud. Brasiilia ja Tšiili hetkeolukorra hinnangud langesid, kuid ootused järgmise kuue kuu suhtes tõusid positiivseteks. Mehhiko hetkeolukorda hinnati nõrgaks, kuid tulevikuootused ennustavad olukorra paranemist. Argentiinas ja Venetsueelas valitses nõrk majanduskliima.

Lähis-Ida: mõningane paranemine

Lähis-Ida riikide majanduskliima aprilli vaatlusel paranes, hinnang jooksvale olukorrale langes, kuid tulevikuootused tõusid. Soodne majanduskliima valitses ainsana Saudi Araabia. Araabia Ühendemiraatides, Liibanonis ja Jordaania valitses rahuldav majanduskliima. Iisraeli jooksva olukorra hinnang langes ja tulevikuootused ennustavad nõrga majandus-

kliima jätkumist. Türgi hetkeolukorda hinnati madalalt, tulevikuootused tõusid, kuid jäid pessimistlikeks.

Aafrika: majanduskliima paranes

Lõuna-Aafrika Vabariigi hetkeolukorra hinnang paranes ja tulevikuootused tõusid, kuid jäid pessimistlikeks. Rahuldav majanduskliima valitses Keenias ja Alžeerias. Majanduskliima jahenemist oodatakse järgmisel kuuel kuul Marokos, Tuneesias, Nigeerias ja Kamerunis. Zimbabwe hetkeolukorda hinnati halvaks, kuid esmakordselt sellel sajandil tõusid tulevikuootused optimistlikeks.

Inflatsiooniootused alanesid, kuid deflatsiooni ei prognoosita

2009. aasta maailma keskmiseks inflatsiooniks kujuneb ekspertide aprillikuu prognooside alusel 2,7 %, mis on jaanuari hinnangust 0,6 %-punkti ja 2008. a tarbijahindade tõusust poole võrra madalam. Eurotsoonis langesid 2009. aasta inflatsiooniootused (ekspertide hinnangul) 1,0%-ni (2008. a 3,5%). USAs langesid 2009. a inflatsiooniootused 1,3% ja Aasias 1,9% tasemele.

Ekspertide hinnangud (max=9)

	90 riigi keskmine		sealhulgas							
			Lääne-Euroopa		Ida-Euroopa		Põhja-Ameerika		Aasia	
	Apr 2009	Jaan 2009	Apr 2009	Jaan 2009	Apr 2009	Jaan 2009	Apr 2009	Jaan 2009	Apr 2009	Jaan 2009
Majanduse üldolukord praegu	2,1	2,5	1,8	2,2	2,9	4,2	1,5	1,6	2,1	2,3
Majanduse üldolukord eelmise aastaga võrreldes	1,3	1,4	1,2	1,2	1,3	2,0	1,1	1,2	1,4	1,3
Majanduse üldolukord järgneval 6 kuul	5,1	3,1	4,7	3,1	3,4	2,3	6,5	3,9	5,8	3,1
Eksport 6 kuu pärast	3,7	2,5	3,6	2,7	3,1	2,4	4,7	3,1	3,8	2,0
Import 6 kuu pärast	3,6	2,5	3,5	2,5	2,6	2,4	4,4	2,2	3,9	2,6
Kaubavahetuse bilanss järgneval 6 kuul	4,4	3,8	4,9	4,2	5,1	3,9	5,2	4,8	4,0	3,3
Inflatsioon 6 kuu pärast	3,5	2,7	2,9	2,0	3,6	3,0	4,0	2,8	3,9	2,5
Lühiajaliste laenude intress 6 kuu pärast	3,9	2,8	3,2	2,0	3,7	3,3	5,9	3,9	4,0	2,8
Pikaajaliste laenude intress 6 kuu pärast	4,9	3,9	4,7	3,2	4,9	4,2	6,3	4,8	4,7	3,8
Kodumaised aktsiahinnad 6 kuu pärast	5,9	5,2	5,9	5,0	5,5	5,4	6,6	6,1	6,1	5,3

Lisa 1

Arenenud riikide majandusindikaatorid³⁹

(protsentides, aasta arvestuses)

	SKP		SKP (prognoos)		Tööstustoodang		Tööpuuduse määr (%)		Tarbijahinnad			
	I kv 2009 / I kv 2008	I kv 2009 / IV kv 2008	2009	2010	1 aasta		1 aasta		1 aasta	aasta tagasi	2009 oodatav	
USA	-2,5	-5,7	-2,8	+1,6	-12,2	Aprill	9,4	Mai	-0,7	Aprill	+3,9	-0,8
Jaapan	-8,8	-14,2	-6,7	+0,8	-31,2	Aprill	5,0	Aprill	-0,1	Aprill	+0,8	-1,1
Inglismaa	-4,1	-7,4	-3,7	+0,6	-12,3	Aprill	7,1	Märts	+2,3	Aprill	+3,0	+1,5
Kanada	-2,1	-5,4	-2,3	+1,7	-8,4	Märts	8,4	Mai	+0,4	Aprill	+1,7	+0,3
Austria	-3,5	-10,6	-2,6	+0,2	-14,3	Märts	4,2	Aprill	+0,7	Aprill	+3,3	+0,5
Belgia	-3,0	-6,2	-3,3	+0,2	-18,6	Veebruar	11,2	Veebr	-0,4	Mai	+5,2	+0,5
Prantsusmaa	-3,2	-4,7	-2,8	+0,5	-18,8	Aprill	8,9	Aprill	+0,1	Aprill	+3,0	+0,2
Saksamaa	-6,9	-14,4	-5,5	+0,5	-21,6	Aprill	8,3	Aprill	0	Mai	+3,0	+0,2
Itaalia	+6,0	-10,1	-4,4	+0,3	-24,2	Aprill	6,9	Q4	+0,9	Mai	+3,6	+0,7
Holland	-4,5	-10,7	-3,9	+0,5	-13,2	Aprill	4,4	Aprill	+1,6	Mai	+2,3	+0,9
Hispaania	-3,0	-7,4	-3,5	-0,5	-28,6	Aprill	18,1	Aprill	-0,9	Mai	+4,6	-0,1
Taani	-3,7	-7,3	-3,5	+0,5	-15,0	Aprill	3,3	Aprill	+1,3	Mai	+3,4	+1,0
Rootsi	-6,5	-3,6	-4,6	+0,9	-21,2	Aprill	8,3	Aprill	-0,4	Mai	+4,0	-0,4
Šveits	-2,4	-16,0	-2,3	+0,3	-6,0	Q4	3,5	Mai	-1,0	Mai	+2,9	-0,5
Austraalia	+0,4	+1,5	-0,8	+1,6	-0,7	Q4	5,7	Mai	+2,5	Q1	+4,2	+1,8

³⁹ Allikas: The Economist, 11. juuni 2009